

Ročenka Hospodářských novin 2005

9. ročník

Ročenka HN

Předplatitelé všech titulů vydávaných ECONOMIA a. s. si mohou Ročenku Hospodářských novin 2005 objednat za zvýhodněnou cenu 160 Kč včetně DPH a poštovného. Běžná cena je 290 Kč.

Objednávky přijímá oddělení předplatného ECONOMIA a. s., Dobrovského 25,
170 55 Praha 7,
e-mail: predplatne@economia.cz,
fax: 233 072 009, informace 800 110 022.

Telefon redakce Ročenky HN: 233 071 728
E-mail: frantisek.skalsky@economia.cz
Redakční uzávěrka publikace: 31. března 2005

Citace a odkazy mohou být uveřejněny jen s uvedením zdroje (Ročenka HN 2005).

ISBN 80-85378-23-X
ISSN 1212-4869

Obsah

I. Česká republika

Rok v domácí politice / Josef Pravec	7
Hospodářství ČR / Václav Čáp	12
Konec privatizace v Česku / David Macháček	41
Přímé zahraniční investice / Julie Hrstková	43
Investice českých firem v zahraničí / Milan Mostýn	44
Zemědělství a potravinářství / Martin Mařík	48
Bankovníctví / Karel Ježek	52
Kapitálový trh / František Mašek	55

II. Evropská unie

Nejen rok největšího rozšíření / Dušan Provazník	63

III. Svět

Rok čekání na amerického vítěze / Adam Černý	75
Světová ekonomika – rok přechodu / Václav Lavička, Štěpán Steiger	78
Světové akciové trhy / Eva Hanáková	121

IV. Různé

Automobily – trh prožívá recesi, tuzemský průmysl se drží / Karel Beránek	129
Informační technologie: období zajímavých změn / Josef Vališka	136
Svět a jeho ekologické možnosti / Hana Kolářová	139
Nakupování na českém internetu se mění / Hany Farghali	143
Český zábavní průmysl / Aleš Borovan	146
Zahraniční zábavní průmysl / Irena Zemanová	148
Sport, etika, byznys / Josef Káninský	152

V. Kalendáře

Domácí události	155
Domácí kultura	159
Světové události	161
Irák	165
Terorismus	168
Katastrofy ve světě	169
Věda	170
Nobelovy ceny za rok 2004	172
Lední hokej	173
Fotbal	174
Olympijské hry	175
Výročí v roce 2005 – Česká republika	186
Výročí v roce 2005 – svět	189

Ročenka HN

Seznam tabulek a grafů

Graf č. I/1	Vývoj hrubého domácího produktu	14
Tab. č. I/1	Základní charakteristiky vývoje období 1990–2003	14
Graf č. I/2	Úroveň HDP na 1 obyvatele v paritě kupní síly ve srovnání se zeměmi EU 15	15
Tab. č. I/2	Dynamika HDP a ekonomická úroveň	16
Graf č. I/3	Prognóza MF vývoje ekonomiky na roky 2005 až 2007	18
Tab. č. I/3	Dynamika hrubého domácího produktu	19
Tab. č. I/4	Makroekonomická rovnováha	19
Tab. č. I/5	Zahraniční obchod a jeho zbožíová struktura	20
Tab. č. I/6	Zahraniční obchod ČR podle skupin zemí	21
Tab. č. I/7	Platební bilance, devizové rezervy, hrubá zadluženost	22
Tab. č. I/8	Vývoj peněžní zásoby a jejích zdrojů	24
Tab. č. I/9	Vývoj kurzu koruny	26
Tab. č. I/10	Cenový vývoj	28
Graf č. I/4	Hrubý veřejný dluh	28
Tab. č. I/11	Příjmy a výdaje veřejných rozpočtů	30
Tab. č. I/12	Příjmy a výdaje státních a místních rozpočtů	30
Graf č. I/5	Podíl hrubé tvorby kapitálu a hrubých domácích úspor na HDP	31
Tab. č. I/13	Míra investic a hrubých domácích úspor	31
Tab. č. I/14	Přímé zahraniční investice do ČR	32
Tab. č. I/15	Stav přímých zahraničních investic	32
Tab. č. I/16	Výzkum a vývoj	33
Graf č. I/6	Nezaměstnaní a míra nezaměstnanosti	34
Tab. č. I/17	Pracující v národním hospodářství	34
Tab. č. I/18	Vývoj produktivity práce a mezd	35
Graf č. I/7	Vývoj produktivity práce a reálných mezd	36
Tab. č. I/19	Vývoj průmyslové výroby	37
Tab. č. I/20	Vývoj průmyslové, stavební a zemědělské produkce, dopravy a spojů	37
Tab. č. I/21	Soukromá spotřeba a příjmy obyvatelstva	38
Graf č. I/8	Struktura čistých peněžních vydání	38
Tab. č. I/22	Spotřeba potravin na obyvatele	39
Tab. č. I/23	Spotřeba průmyslového zboží na obyvatele	39
Tab. č. I/24	Bytová výstavba	40
Tab. č. I/25	Agrární zahraniční obchod ČR s masem a mlékem	49
Tab. č. I/26	Vývoj dotací do českého zemědělství	49
Tab. č. I/27	Růst příjmů rolníků v roce 2004	50

Ročenka HN

Tab. č. I/28	Celkový růst důchodů rolníků v roce 2004	50
Tab. č. I/29	Ceny potravinářů v roce 2004	51
Tab. č. I/30	Ceny potravin v obchodech v roce 2004	51
Tab. č. I/31	Regulované subjekty a registrované cenné papíry	57
Tab. č. II/1	Rozdělení komisařských resortů v novém Bruselském týmu	73
Tab. č. II/2	Rozdělení křesel v Evropském parlamentu	74
Tab. č. III/1	Letošní vyhlídky hlavních světových regionů	79
Tab. č. III/2	Desítka nejrychlejších »běžců«	79
Tab. č. III/3	Hlavní oblasti světového hospodářství	80
Tab. č. III/4	Desítka hospodářských mocností světa	80
Tab. č. III/5	Přímé zahraniční investice	81
Tab. č. III/6	Velikost ekonomik v Evropské unii	84
Tab. č. III/7	Míra inflace v EU	85
Tab. č. III/8	Míra nezaměstnanosti	85
Tab. č. III/9	HDP na obyvatele v roce 2003	87
Tab. č. III/10	Hospodářský růst v EU	87
Tab. č. III/11	Celkový veřejný dluh v EU	91
Tab. č. III/12	Maďarsko	95
Tab. č. III/13	Polsko	96
Tab. č. III/14	Slovensko	96
Tab. č. III/15	Slovinsko	97
Tab. č. III/16	Estonsko	98
Tab. č. III/17	Litva	98
Tab. č. III/18	Lotyšsko	99
Tab. č. III/19	Bulharsko	100
Tab. č. III/20	Rumunsko	101
Tab. č. III/21	Chorvatsko	101
Tab. č. III/22	Ruská těžba ropy	104
Tab. č. III/23	Hlavní ekonomiky regionu (Blízký východ)	106
Tab. č. III/24	HDP na obyvatele (Blízký východ)	106
Tab. č. III/25	Hlavní ekonomiky (Asie)	108
Tab. č. III/26	Růst HDP v Asii	109
Tab. č. III/27	HDP na obyvatele (Asie)	109
Tab. č. III/28	Vývoj devizových rezerv v Asii	109
Tab. č. III/29	Kdo drží argentinské vládní dluhopisy	116
Tab. č. III/30	Hrubý domácí produkt (Latinská Amerika)	118
Tab. č. III/31	Inflace (státy LA)	118
Tab. č. III/32	Veřejný dluh (Latinská Amerika)	118
Tab. č. III/33	Rozpočtové hospodaření (státy LA)	118

Ročenka HN

Tab. č. III/34	Zahraničně platební pozice (Latinská Amerika)	119
Graf č. III/1	Vývoj akcií společnosti ČEZ	122
Graf č. III/2	Vývoj kurzu dolaru k euru	124
Graf č. III/3	Vývoj kurzu jenu k dolaru	124
Graf č. III/4	Vývoj kurzu koruny k dolaru	125
Graf č. III/5	Vývoj kurzu koruny k euru	125
Graf č. III/6	Ropa Brent	126
Graf č. III/7	Měď – LME	127
Graf č. III/8	Zlato	128
Tab. č. IV/1	Statistické údaje o motorizaci v ČR	129
Tab. č. IV/2	Výroba osobních automobilů ve světě	130
Tab. č. IV/3	Výroba osobních automobilů v jednotlivých zemích světa	131
Tab. č. IV/4	Statistické údaje o výrobě motorových vozidel v ČR	132
Tab. č. IV/5	Počty registrovaných osobních automobilů	133
Tab. č. IV/6	Třicet nejprodávanějších typů osobních a lehkých užitkových vozů v ČR za rok 2004	135
Tab. č. IV/7	Jak se změnil svět ve 20. století?	139
Tab. č. IV/8	Filmový trh 2004 – ekonomické výsledky největších světových filmových studií	151

I. Česká republika

Rok v domácí politice

Málokdo tušil, že v polovině roku 2004 padne vláda. Změny se čekaly až po sjezdu ČSSD v březnu 2005. Svůj pád nepřipouštěl ani sám tehdejší premiér Vladimír Špidla. Byl přesvědčen, že jeho kabinet vydrží až do řádných voleb v roce 2006, a to navzdory problémům uvnitř sociální demokracie i celé koalice.

Sebevědomí mu dodával fakt, že i o rok dříve obhájil svoji politiku na stranickém sjezdu a to, že ani vývoj ekonomiky žádnou politickou krizi nepředjímal. Na rozdíl od událostí před osmi lety, kdy právě hospodářská recese a úsporné rozpočtové balíčky smetly druhou Klausovu vládu.

Navíc země pod Špidlovým vedením vstoupila do Evropské unie a také to mělo podle něj pomoci upevnit pozici ČSSD, aniž by bylo nutné spolupracovat s ODS a komunisty. Nijak na něj také neúčinkovaly příklady ze sousedství, například z Německa či Polska. Tam vládní levice z taktických důvodů přistoupila k oddělení funkce premiéra od předsednictví strany.

Špidla v izolaci

Premiér přitom ztrácel nejen oblibu veřejnosti, která s výjimkou jeho začátků v čele vlády nikdy nebyla vysoká, ale hlavně se hroutily jeho pozice ve vlastní straně. Jeho nejednotní, ale početní odpůrci mezi sociálními demokraty mu vyčítali opuštění tradiční levicové politiky a příklon k liberálům a jejich politicko-ekonomickým prioritám. Především se nedokázali smířit se stále hlubším propadem preferencí v průzkumech veřejného mínění. Sázka na reformní kroky – spojené v té chvíli hlavně s vyššími daněmi a úsporami na sociálních výdajích, byť ve jménu zachování sociálního státu – Špidlovi nevycházela.

Dokonce ani jeho největší kritici ze zemanovského křídla ČSSD nechtěli bourat vládu zbrkle z obavy, co by následovalo po jejím pádu. Předčasné volby by totiž v ČSSD hrozily katastrofou všem. Proto se čekalo na další sjezd, na němž teprve měl přijít Stanislav Gross do čela strany. Snad to tak mezi oběma politiky bylo i domluveno.

Současně narůstala nejistota v Poslanecké sněmovně, kde vládní koalice po štěpení uvnitř unionistického klubu ztratila většinu a potýkala se s problémem, jak prosadit při důležitých hlasováních své stanovisko. Obtíže zvyrazňovalo i to, že levicové křídlo strany nebylo ochotné ke koaličním ústupkům a zákoníky ještě k tomu vracel pravicový Senát či prezident republiky Václav Klaus.

Vztahy Špidly s ODS byly mrazivé od voleb v roce 2002, když odmítl pokračovat v politice opoziční smlouvy. Odstavil občanské demokraty a prognózoval, že se stejně pro vnitřní rozpory rozpadnou. Ti ho zase označovali za neschopného dogmatika a opakovali, že vládne jen díky informacím tajných služeb a za pomoci komunistů.

Přitom právě Špidla těsnějším kontaktům strany s KSČM bránil a několikrát zvrátil rozhodnutí poslaneckého klubu, který by se společnému postupu levice proti vůli koaličních partnerů nebránil. Komunisté mu opláceli stejným a kontakty na nejvyšší úrovni mezi oběma stranami, které dohromady ve sněmovně dominovaly, se tak omezily na minimum.

Rozbuškou se uprostřed roku 2004 staly volby do Evropského parlamentu. Koaliční politici navzdory zkušenosti, že vládní strany při nich obvykle příliš neuspějí, si od nich slibovali posílení upadající pozice. Zejména pro US-DEU mělo jít o překonání krize, která stranu vymazávala. Odhady odborníků přitom tvrdily opak a preferovaly opozici.

Česká republika

Těsně před volbami se už v ČSSD připouštělo, že nepůjde ani tak o výsledek, jako o následné zdůvodnění neúspěchu. Ten předčil všechna varování. Sociální demokraté propadli a při nízké volební účasti zůstali daleko za ODS, komunisty a dokonce za lidovci.

Špidla se musel poroučet. Nevzdal se však bez boje. Odmítl možnost, že zůstane jen premiérem bez faktické moci prosazovat svoje představy a vsadil při obraně na obavy sociálních demokratů z politické nestability po jeho případném odstoupení z obou funkcí. Útok na něj odstartovala stranická levice, Gross vystoupil až ve chvíli, kdy si u prezidenta Klause ověřil, že bude jmenován novým premiérem a k riskantnímu měření sil v předčasných volbách do sněmovny nedojde.

Staronová vláda

Příslib hladkého převzetí moci Gross získal tím snáze, že ani Klaus nebyl nadšen možností, že by se novým šéfem vlády měl stát předseda ODS Mirek Topolánek. Nikdy se nesmířil s tím, že ho v čele strany vystřídal právě on. Prezidentovy představy o duhové koalici bez komunistů a unionistů se ale také ukázaly iluzí – především pro odpor většiny ve vedení ODS, která se rozhodla vyčkat, nekompromitovat se spoluprací s levicí a za dva roky převzít hlavní podíl na moci.

Sestavení nového kabinetu proto nebylo jednoduchou záležitostí. Klaus, aby prosadil svou, odmítl jmenovat menšinovou vládu, a tím zhatil původní plány sociálních demokratů na dvoubarevný kabinet s lidovci nebo dokonce teoretické představy o jednobarevné vládě, kde by sociální demokraty doplnili jen odborníci. Šlo o Grossovu okamžitou reakci na kritiku sociálně demokratických předáků, kteří Špidlovi vyčetli zbytečné ústupky koalici partnerům, zejména unionistům.

I US-DEU aktivně bojovala a nemínila se nechat z vlády vytlačit. Její nový předseda Pavel Němec okamžitě sdělil, že místo unie je buď ve vládě, nebo v opozici. Ukončil tak diskuse o tom, že unionisté si ce nebudou mít ministry, ale přece jen slíbí kabinet podporovat ve sněmovně.

Nakonec Grossovi nezbylo než obnovit koalici vládu v téměř původním složení. Ani lidoveckého šéfa Miroslava Kalouska nedokázal donutit, aby do ní vstoupil a nemohl hrát na dvě strany. Obnovení trojbarevného kabinetu navíc nebylo možné bez neprůhledného manévrování, při kterém byl ze sněmovny vytlačen pravcový unionista Marian Bieleš a kdy koalici řady posílili bývalý občanský demokrat Petr Kott.

Gross při nástupu své vlády sliboval radikální změny a další reformní kroky, které tentokrát měly voličům peníze nejen brát, ale také dávat. Představy o tom, že nové vedení i za cenu populismu vrátí straně voliče, ale bylo nutné rychle korigovat.

Především lidovci, jejichž pozice během politické krize posílila, protože mohli bez obav vyjednávat i s ODS, žádné větší programové posuny nepřipustili a postupně místo unionistů začali v obnovené koalici hrát roli pravcového pólu.

Vládní strany na jedné straně neuspěly při volbách do krajů a do Senátu, na druhé straně se v závěru roku dokázaly dohodnout na státním rozpočtu a na částečném snížení daní. Mohly si to dovolit, přechodný růst DPH a spotřebních daní pro to vytvořil potřebnou rezervu.

ČSSD v útlumu

Největší vládní strana zůstala na konci roku stejně rozpolcená jako na jeho počátku. Všechny její předáky spojovala obava z pádu oblíbenosti u voličů a výsledků příštích voleb do Poslanecké sněmovny. Gross, který na vlně takových obav v čele strany vystřídal po složitém manévrování Špidlu, měl být právě zárukou důraznějšího prosazování stranického programu. Logika reformních kroků příslibů EU a koalici spolupráce ho ale vedla k převzetí většiny prvků Špidlovy politiky. Pochopitelně k malé radosti stranické levice.

Koncem roku už přišly i konkrétnější úvahy o pootočení priorit tak, aby strana mohla více oslovit středové voliče. Odtud plány na další snižování daní či představy o určité liberalizaci školství a zdravotnictví.

Česká republika

To od počátku vyvolávalo prnutí – o zradě sociálně demokratické politiky zpovzdálí hovořil Miloš Zeman. Jeho vliv ve straně však během roku klesal. Mluvčím levicového křídla přímo ve stranickém vedení se stal místopředseda ČSSD Zdeněk Škromach.

Levice v ČSSD by se nebránila otevřené spolupráci s komunisty, což však pro většinu sociálních demokratů zůstává nepřijatelné. Sám Gross za vládní krize uvažoval o menšinové vládě s tichou podporou KSČM, ale jen jako o nouzové variantě a spíše tak tlačil koaliční partnery či prezidenta k ústupkům. V jeho představách tehdy byla ČSSD strana středu, která má spolupracovat s lidovci, v krajním případě možná i s občanskými demokraty.

ODS se připravuje

Hlavním kritikem koaliční vlády a její proevropské politiky se stala ODS. Během roku vyhrála troje volby – do Evropského parlamentu a do krajů drtivě, do Senátu výrazně. Postupně se utlumily spory uvnitř vedení a Topolánek se konečně prosadil při sporech s vlivnými parlamentními předáky. Prosadil i svoji představu o dalším setrvání v opozici také uprostřed roku, kdy prezident Klaus tlačil stranu do duhové koalice. Jednotu ODS upevnila paradoxně aféra kolem údajného pokusu uplatit unionistického poslance Zdeňka Kořistku, aby potopil novou vládu a donutil tak ČSSD k souhlasu s předčasnými volbami. Navzdory tomu Topolánek snadno v závěru roku obhájil předsednické křeslo.

Cíl strany zůstává jasný. Udržet vysoké preference a ještě před volbami se pokud možno dohodnout na budoucí pravicové vládě. ODS spoléhá hlavně na kritiku rozpočtové a hospodářské politiky kabinetu, rovnou daň a také nesouhlas s evropskou ústavou, v níž vidí krok k federalizaci kontinentu, a tím k výraznému omezení státní suverenity (a svých možností rozhodovat). Ve všech těchto věcech se může spoléhat na obdobné postoje prezidenta Klause.

Ve druhé polovině roku ODS několikrát porušila svoji zásadu nespolupracovat s vládou. Její poslanci se zapojili do přípravy několika zákonů upravujících podmínky pro podnikání, zejména pak konkurzů. Motiv je jednoduchý, ODS chce mít hned po volbách připraveny co nejlepší podmínky pro spuštění svých liberálních receptů na zrychlení ekonomického růstu.

Možnost, že potřetí za sebou nevyhrají volby do sněmovny si občanští demokraté nepřipouštějí, pouze se uvnitř strany spekuluje o tom, kdo a za jakých podmínek má být koaličním partnerem v případě, že vítězství ODS nebude tak drtivé. Ústupovou variantou zůstává hlavně duhová koalice zdůvodněná nutností společného postupu proti komunistům.

Lidovci – stále nepostradatelní?

Sílu lidovců danou jejich koaliční nepostradatelností prokázala vládní krize. O jejich setrvání v novém kabinetu prakticky nebyly pochybnosti. Udrželi v něm všechny ministry, tedy i ty, proti nimž měli v ČSSD výhrady. A nedovolili sociálním demokratům programový úrok doleva.

Silná se ukázala pozice stranického předsedy Miroslava Kalouska. Předpovědi některých politologů, že se může stát premiérem se nenaplnily, ukázal se ale jako tvrdý vyjednávač a odrazil požadavky sociálních demokratů, aby vstoupil do vlády a nesl tak větší podíl na jejích krocích. To by ho zbavilo možnosti manévrovat a jeho ministerská část by ho diskreditovala v očích ODS. V praktické politice, zejména důraz na ekonomické reformy a rozpočtové úspory dále posunul stranu doprava a vytvořil tak dobrou výchozí pozici pro budoucí koaliční spolupráci právě s ODS. Tu se pokusil dále posílit počátkem letošního roku, kdy se postavil do čela útoku proti Grossovi.

Problémem lidovců je fakt, že jednotu jejich řad je zdánlivá a Kalousek do budoucna bude muset počítat s vlivem levicového křídla. To může mít k euroskeptické politice ODS, zvláště při nadcházejících střetech o evropskou ústavu, a tím rovněž k vládní spolupráci s občanskými demokraty, velké výhrydy.

Tvrď se během roku lidovci vyhroňovali proti komunistům – zejména proto, že konec politické izolace KSČM se rovná konci nepostradatelnosti lidovců pro ČSSD.

Česká republika

US-DEU, slabá, ale ve vládě

Unie svobody, která v minulosti vznikla jako hlavní konkurent ODS na pravici, loňský rok přežila jen díky své účasti ve vládě. Naděje spojené s volbami do Evropského parlamentu se nenaplnily, unionisté z nich odešli poražení a místo nich se začaly prosazovat jiné liberální formace. Úvahy o vystoupení strany z vlády či koalice ukončil nový předseda Pavel Němec, který zvolil taktiku udržet se ve vládě za každou cenu.

Politická budoucnost US-DEU je nejasná, eroduje, část jejích politiků přitom může spoléhat na přestup do jiných stran. Unionisté ale také mohou přežít na regionální úrovni či jako členové širší volební koalice. V každém případě si v minulém roce zachovali při formulování praktické politiky kabinetu nemalý vliv. I proto, že občas měli blíží k ČSSD než k lidovcům. To plně potvrdila i nová vládní krize, kdy zůstali vůči premiérovi loajální.

KSČM silná, ale sama

Na kritice vlády a ČSSD postavila svoji politiku KSČM. Stejně jako uprostřed Zemanovy vlády dokázala, alespoň v průzkumech veřejného mínění, předstihnout sociální demokraty. Volby také ukázaly její limity dané hlavně přetrvávající izolací. Ta se jasně potvrdila, když její kandidáti prohrávali ve druhém kole zápasu o senátorská křesla. Otevřená spolupráce s komunisty pro ČSSD zůstává nepřijatelná. Výjimkou jsou dílčí záležitosti, jako například hlasování o některých zákonech. Rozdíly se znovu ukázaly při sestavování nové vlády, kdy slova o společném postupu byla pro politiku ČSSD jen instrumentem.

Na druhé straně se KSČM do vlády nijak zvlášť netlačí. Její předáky varuje zkušenost západoevropských komunistů, kteří obvykle při vstupu do kabinetu ztratili mnohé přívržence. Strana navíc není jednotná. Proevropští modernizátoři zůstali v menšině a ztratili část pozic. S členskou základnou více spjatí tradicionalisté v čele s Miroslavem Grebeníčkem, který je nyní služebně nejstarší ze stranických předsedů, zase nemají recept, na jehož základě by dokázali oslovit další skupiny voličů. A nedokážou se také dohodnout se sociálními demokraty, i když na druhé straně nechtějí předčasně uvolnit ani cestu ODS k moci.

Nečekaná krize

Rok 2005 měl být podle představ většiny politiků klidný, ve znamení přípravy na budoucí volební střet. Místo toho přišla aféra kolem nejasných příjmů rodiny premiéra Grosse, která rychle přerostla ve vládní krizi.

Pozadí aféry zůstává nejasné, v každém případě ji občanští demokraté a lidovci využili k pokusu dál oslabit ČSSD a jejího předsedu. Především pro ODS by byly výhodné předčasné volby, dokud její preference zůstávají vysoké. Lidovcům zase vyhovuje slabá a nestabilní ČSSD, která by tak byla automaticky vyřazena z jakýchkoliv povolebních jednání o nové vládě. Jediným partnerem pro ODS by pak zůstali právě oni. Předčasné volby by také ČSSD znemožnily zúročit fakt, že za její vlády dál rostla ekonomika a tento trend má podle odborníků pokračovat i nadále.

S myšlenkou, že by zemí mohl na přechodnou dobu vést kabinet odborníků, si od počátku krize pohrával i prezident Klaus.

Gross za cenu osobního ponížení sice útok nakonec odrazil a na velikonocním sjezdu ČSSD těsně obhájil svoji pozici v čele strany a získal i její pověření, aby zůstal v čele kabinetu. V ČSSD však výrazně posílil vliv Bohuslava Sobotky. A především se jasně vyhranilo její levicové křídlo.

Sjezd rozhodně neukončil politickou nejistotu, kterou si v té chvíli i za cenu předčasných voleb přálý ukončit čtyři pětiny dotázaných občanů a většina podnikatelů.

Česká republika

Čekání na volby

Sociální demokracie zůstává v kritické situaci. Je rozpolcena na levici, která chce stavět na tradiční politice, a na opatrné reformátory, kteří převzali Špidlovy ideje. Stejně jako on chtějí stranu posunout více do středu a hledat pro ni nové voliče. Otázkou je, zda je ČSSD skutečně získá, respektive zda je získá rychle – ještě před volbami. Reformy je nutné opatrně dávkovat, jinak může zahnat další voliče do náruče komunistů. Sociální demokracie se rovněž musí rozloučit s myšlenkou stabilní vlády, která dál přispěje k ekonomickému růstu. Ten totiž zůstává jejím posledním předvolebním trumfem. Hlavní pozornost teď ale musí věnovat nikoliv hospodářství, ale politickému manévrování tak, aby se vyhnula svému odchodu z vlády a oddálila hrozbu předčasných voleb.

Volební porážka může smést celé stranické vedení a otevřít cestu buď pro zcela nové tváře, nebo návrat Miloše Zemana. Proklamace o tom, že ČSSD chce dosáhnout na 30 procent hlasů voličů, nezní věrohodně, spíše hrozí, že ji po deseti letech porazí komunisté. A navíc: po březnovém sjezdu strany už úvaha o budoucím rozštěpení strany není pouze hypotetická.

Sanci uspět má při permanentních obtížích ČSSD nyní ODS. Při extrapolaci průzkumů z počátku letošního roku by jí nic nemělo bránit sestavit budoucí kabinet a prosazovat liberální reformy. Její sílu nenařušila ani aféra kolem údajného pokusu uplatit unionistického poslance a donutit tak ČSSD už uprostřed loňského roku složit vládu. Avšak i před posledními volbami do poslanecké sněmovny odborníci předpovídali vítězství pravice, a to nakonec nepřišlo. ODS, která podle politologů příliš sázela na pravicového voliče a málo se starala o politický střed, zůstala druhá. Také její program Modrá šance, až ho bude nutné konkretizovat, může jedny přitahovat, ale ty méně majetné o to více odrazovat.

Navíc občanská demokracie hraje vysokou hru s neodhadnutelným výsledkem kolem Evropské ústavy. Obhajoba národní identity je lákavou možností jak oslovit další voliče, ale pokud u veřejnosti pod tlakem médií převáží evropská federalizační optika, může ubrat na sympatiích. Komplikací na cestě k moci je i přetrvávající nejasný vztah mezi prezidentem Klausem a předsedou strany Topolánkem.

Do poslední chvíle bude nejisté, jakého volebního výsledku dosáhnou lidovci a zda součet pravicových křesel skutečně ve sněmovně dá nadpoloviční většinu. Zatím se však zdá, že právě lidovci o účast v budoucí vládě ODS nepřijdou. Vedle volební matematiky je ještě může ohrozit pokus sociálních demokratů omezit dopady případné volební prohry a za každou cenu se dohodnout s ODS. Zatím to po ostrých sporech mezi ODS a ČSSD nevypadá pravděpodobně, ale zůstává tu příklad opoziční smlouvy. Ani před jejím uzavřením se nic takového nezdálo možné. Řada občanských demokratů navíc není nijak nadšena tvrdým postupem KDU-ČSL vůči silnější sociální demokracii, který vyvolává vzpomínky na její roli při pádu druhé vlády bývalého premiéra Klause. Lidovci se pro ODS v budoucnu snadno mohou stát obtížným partnerem.

V den uzávěrky Ročenky HN, 1. dubna, vláda premiéra Grosse přežila hlasování poslanců o vyslovení nedůvěry. Proti kabinetu hlasovala ODS a také lidovci, jejichž ministři o den dříve podali demisi. Menšinovou vládu ČSSD a US-DEU zachránili komunisté – ti se nakonec zdrželi hlasování se zdůvodněním, že nechtějí otevírat ODS cestu k moci.

Josef Pravec, Hospodářské noviny

Česká republika

Hospodářství ČR

Rok 2004, ve kterém vstoupila Česká republika do Evropské unie, byl charakterizován pokračujícím zvýšením ekonomické výkonnosti, opírající se o stabilní vývoj s podstatným snížením pasíva obchodní bilance zahraničního obchodu. Projevoval se mírným inflačním vzestupem a posilováním kurzu koruny, dlouhodobě narůstající hlubokou státní finanční nerovnováhou, vysokou mírou nezaměstnanosti, ale i zvýšením životní úrovně při dalším zvětšení její diferenciaci. Charakterizován byl výrazným posunem ke znakům informační společnosti, ale i pokračující nízkou intenzitou vědecko-technického pokroku.

Pozice české ekonomiky v rámci Evropy potvrzuje, že celkově byla první léta nového tisíciletí pozitivní pro růst životní úrovně včetně ochrany životního prostředí a pro růst ekonomického potenciálu a v plnění základního střednědobého cíle nejbližšího období, tj. přiblížit se k průměru 15 států Evropské unie. Hrubý domácí produkt, který v roce 2000 překročil úroveň roku 1990 o 2,4 %, vzrostl dále do roku 2004 o 12,4 %. Zatímco v roce 2000 úroveň HDP na 1 obyvatele ČR dosahovala 59,7 % úrovně 15 zemí EU, v roce 2004 se přiblížila k 65,0 %. Současně se ukazuje, že přibližování je stále ještě málo dynamické a vývoj je zatěžován řadou ekonomických i mimoekonomických problémů z předcházejících let, které dopadají na současný vývoj, a tedy je nutné je při hodnocení začátku třetího tisíciletí vzít v úvahu.

Charakteristiky ekonomiky v prvních čtyřech letech 3. tisíciletí

- Pro společenský a hospodářský vývoj České republiky byla realizována rozhodující podmínka jejího vstupu do Evropské unie k 1. 5. 2004, když v tzv. přístupových rozhovorech byly sladěny normativní (legislativní) podmínky pro ekonomický vývoj ČR s Evropskou unií.
- Pozitivní vývoj hospodářství dokumentuje postupný vzestup úrovně ekonomiky měřený zvýšením hrubého domácího produktu v roce 2004 proti roku 2000 o 12,4 %.
- Průměrnou roční dynamiku HDP ve výši 3,0 % nelze při zbrzdžujícím vlivu ekonomické recese v EU (v letech 2002 až 2003 poklesla dynamika k nulovým hodnotám) na českou ekonomiku považovat za dostatečnou. I zrychlení v roce 2003 a 2004 na průměrných 3,9 % ročně je pomalé.
- Na růst HDP působily všechny jeho složky užití, rozhodujícím faktorem růstu byla konečná spotřeba domácností. Za čtyři roky vzrostla o 13,3 %, spotřeba vlády o 9,4 %, tvorba fixního kapitálu o 24,6 %. Nárůst konečné spotřeby domácností o 240 mld. Kč v běžných cenách za čtyři roky se na celkovém přírůstku HDP ve výši 600 mld. Kč podílel 40 %. Tvorba fixního kapitálu se podílela 25,4 %, konečná spotřeba vlády 25 %, zbývajících 9,6 % připadalo na přírůstek zásob, cenností a rezerv.
- Výdaje (užití) na hrubý národní produkt byly stejně jako v předchozím desetiletí vždy vyšší než jeho tvorba, v běžných cenách přesáhly za čtyři roky 174 mld. Kč. Převis výdajů byl kryt přílivem přímých zahraničních investic, což mělo za následek trvale výrazně pasivní investiční pozici ČR (ke konci roku 2004 pasivum ve výši 800 mld. Kč) s následným pasivem výnosů (dividendy do zahraničí) v platební bilanci. Rychle se během uvedeného čtyřletého období zvýšila zahraniční zadluženost o 167 mld. Kč a koncem roku 2004 dosáhla 975 mld. Kč, tj. 35 % v poměru k HDP.
- K pozitivním indikátorům vývoje uplynulých čtyř let patřil růst produktivity práce na pracujících, která se zvýšila o 12,8 %. K růstu reálných mezd a k růstu jednotkových pracovních nákladů byla však dynamika produktivity práce pod hranici vyváženosti. Jednotkové pracovní náklady se zvýšily o 17 %, přitom reálné mzdy o 21 %.
- Pasivní saldo běžného účtu platební bilance v součtu za čtyři roky dosáhlo 565 mld. Kč, přičemž hlavní

Česká republika

- měřou se o něj zasloužilo pasivum obchodní bilance. Od roku 2000 pasivní saldo platební bilance rostlo, v roce 2004 se snížilo, ale dosahuje stále 5,2 % HDP. Na pasivum postupně mělo stále silnější vliv pasivum výnosů (narůstající rozsah dividend a úroků vyplácený nerezidentům).
- O udržení celkové vnější rovnováhy se zasloužil příliv přímých zahraničních investic, vyplývající z velké části z prodeje státního vlastnictví a z reinvestic ze zisku podniků s převažujícím vlivem zahraničního kapitálu. Za čtyři roky činil tento příliv 633 mld. Kč.
  - Pasivní saldo státního rozpočtu se stalo výrazným faktorem finanční nerovnováhy státu. Za čtyři roky dosáhlo 316 mld. Kč, na rok 2005 je rozpočtováno na dalších 84 mld. Kč.
  - V důsledku pasivních sald rozpočtů vládního sektoru (stanovený podle metodiky GFS Mezinárodního měnového fondu) prudce narůstal veřejný dluh. Z 334 mld. Kč ke konci roku 2000 dosáhl v závěru roku 2004 již 661 mld. Kč a nutně bude dále narůstat, minimálně do roku 2008. Dluhová služba se stala citlivou částí výdajů veřejných rozpočtů.
  - Přes uvedené nerovnováhy vývoj ekonomiky měl charakter stabilního rozvoje. Projevilo se to a potvrzovala to míra inflace, která se v období 2000 až 2004 v průměru ročně zvýšila o 2,3 %, tj. zhruba na úroveň vzestupu inflace v EU. Za čtyři roky se zvýšila inflace ve srovnání s rokem 2000 o 9,7 %.
  - Kurz koruny zaznamenal zpevnění jak vůči euru, tak dolaru. Průměr roku 2004 proti průměru roku 2000 vůči euru zpevněl o 10,4 %, vůči dolaru o 33,4 %. Na začátku roku 2005 zpevnění dále pokračovalo.
  - Nízký nárůst inflace v kombinaci s vlivem směnného kurzu trvale udržuje nepříznivou vysokou diferenciaci cenové hladiny ČR vůči zemím EU. V roce 2004 v průměru k zemím EU 15 se pohybovala na 55 %.
  - Zdrojem nárůstu peněžní zásoby o 31 % (o 432 mld. Kč) za uplynulé čtyři roky se stala především čistá zahraniční aktiva, která vzrostla o 190 mld. Kč a pokles pasiva tzv. ostatních čistých položek o 166 mld. Kč, především kapitálu a cenných papírů. Domácí úvěry vzrostly jen zásluhou nárůstu úvěrů vládě o 78 mld. Kč a spotřebních úvěrů domácnostem, úvěry podnikům poklesly.
  - Nominální a reálné úrokové sazby z vkladů postupně klesly až na nejnižší úroveň od roku 1990, reálné úrokové sazby z vkladů znamenaly depreciaci vkladů.
  - Proti roku 2000 došlo k dalšímu nárůstu nezaměstnanosti, takže každý desátý ekonomicky aktivní občan se uchází o práci na úřadech práce.
  - Nárůst životní úrovně dokumentuje vzestup konečné spotřeby domácností o 13,3 %, růst reálných mezd o 21 %. Narostla diferenciace vzhledem k sociálně slabším skupinám obyvatelstva, především vůči nezaměstnaným, rodinám s dětmi a důchodcům, jejichž průměrný reálný důchod se zvýšil o 5,2 %.
  - Pokračoval hluboký propad v populačních trendech, který v blízké budoucnosti citlivě ovlivní jak ekonomické a sociální vztahy, tak i vývoj českého národa.

15 let po sametové revoluci

Ekonomická úroveň měřená HDP byla v roce 2004 o 15 % vyšší než v roce 1990, přičemž se konečná spotřeba domácností zvýšila o 25 % a tvorba fixního kapitálu o 44 %. Na stejné výši jako v roce 1990 zůstala konečná spotřeba vlády a neziskových organizací (**Tab. č. I/1, graf č. I/1**).

- Užití hrubého domácího produktu v uplynulých 15 letech vesměs převyšovalo značně jeho tvorbu. Převís užití nad tvorbou byl po hmotné stránce kryt pasivní obchodní bilancí za zboží a služby v zahraničním obchodě, po finanční stránce rostoucí zadlužeností vůči zahraničí a při zapojování ČR do globální světové ekonomiky přílivem zahraničních přímých investic a portfoliových investic. Hrubá investiční pozice dosáhla ke konci roku 2003 více než 2,1 bilionu Kč. Opačně činily tyto položky v zahraničí jen 1,5 bilionu Kč.
- Zásadně se změnila struktura ekonomiky. Podíl primárního a sekundárního sektoru (průmysl, zemědělství, stavebnictví) proti roku 1990 poklesl, nárůst HDP je v podstatě nutně přičíst růstu terciárního sektoru (službám), který dosahuje podílu 56 %.
  - Podmínky pro vědecko-technický rozvoj v tuzemsku zůstaly na stejné nebo nižší úrovni, než byly v roce 1990. Výdaje na vědu a výzkum dosáhly v roce 2004 jen 1,3 % HDP. Příprava lidských zdrojů pro vědu

Česká republika

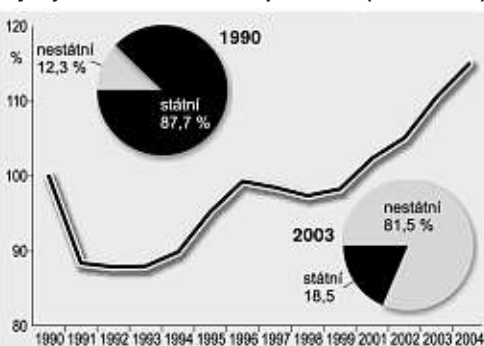
a výzkum se začala zlepšovat, společnost je ve fázi přeměny industriální společnosti na společnost informační. V roce 2004 bylo 4 miliony uživatelů internetu.

- Životní úroveň v celostátním průměru se zvýšila při zvýraznění spotřeby domácností před sociálními aspekty. Diference mezi sociálními skupinami obyvatelstva se zvýšila.

Ve srovnání s obdobím a úrovní před rokem 1990 se vedle hlubokých demokratických změn začal vytvářet nový typ společnosti označovaný jako informační, když zásluhou posledních čtyř let je na internet připojeno více než 4 mil. uživatelů, počet aktivních telefonních stanic dosáhl 14 milio-

Graf č. I/1

Vývoj hrubého domácího produktu (1990 = 100)

Tab. č. I/1

Základní charakteristiky vývoje období 1990–2003

	1990	1995	2000	2001	2002	2003	2004
počet obyvatel (střední stav)							
v milionech	10,36	10,33	10,27	10,22	10,20	10,20	10,21
přirozený přírůstek v %	0,1	-2,1	-1,8	-1,7	-1,5	-1,7	-0,9
hrubý domácí produkt	100,0	95,3	102,4	105,1	106,7	110,6	115,1
konečná spotřeba domácností	100,0	96,7	110,5	113,6	116,6	122,3	125,2
tvorba hrubého fixního kapitálu	100,0	110,8	115,1	121,3	125,5	131,5	143,5
průmyslová výroba	100,0	76,0	83,7	92,6	97,0	102,6	112,5
stavební výroba	100,0	93,4	86,4	94,7	97,1	105,7	116,1
zemědělská produkce	100,0	77,3	70,0	71,7	68,5	66,0	70,0
telefonní stanice vč. mobilních v milionech	1,1	2,4	7,2	10,8	12,3	13,3	14,0
uživatelé internetu v milionech	-	-	1,0	1,4	2,6	3,1	3,5
automobily osobní, nákladní, autobusy							
v milionech	2,7	3,4	3,9	4,0	4,2	4,3	4,4
saldo zahraničního obchodu v miliardách Kč	-13,7	-99,6	-120,8	-116,7	-74,8	-69,4	-26,1
pracovníci národního hospodářství							
v tisících	5 351	5 128	4 928	4 944	4 947	4 939	4 910
nezaměstnaní (MPSV) v tisících	-	185,0	457,0	461,0	514,4	542,4	541,7
reálná mzda	100,0	96,7	116,4	120,9	127,5	135,1	141,0
poměr starob. důchodu k hrubé mzdě v %	52,0	44,0	44,2	43,4	43,5	42,2	40,3
výstavba bytů v tisících	44,6	12,7	25,2	24,8	27,3	27,1	32,3
míra inflace v % (předch. rok = 100)	9,7	9,1	3,9	4,7	1,8	0,1	2,8
saldo veřejných rozpočtů v % z HDP	-	0,3	-4,0	-4,8	6,4	-5,2	-3,7
saldo běžného účtu platební bilance v % HDP	-	-2,5	-4,9	-5,4	-5,6	-6,2	-5,2
zadluženost vůči zahraničí v miliardách Kč	-	457,3	817,1	811,3	813,3	894,3	975,0*
* odhad HN							

Česká republika

nů, osobní počítač má 30 % domácností. Úrovní dosaženého středního a vyššího vzdělání ve věku 20 až 25 let (92 %) je ČR za Slovenskem na druhém místě v Evropě. Automobil má 70 % domácností; televizor, chladnička, automatická pračka je samozřejmostí. Na druhé straně stále narůstá vysoká kriminalita (více než 100 tisíc obyvatel bylo obžalováno v roce 2003 v trestních věcech, stejný počet případů byl vyřizován agendou péče o nezletilé děti). Trojnásobek případů byl vyřizován v občanskoprávních věcech. Průzkumy veřejného mínění dokazují vysoký stupeň utajené korupce.

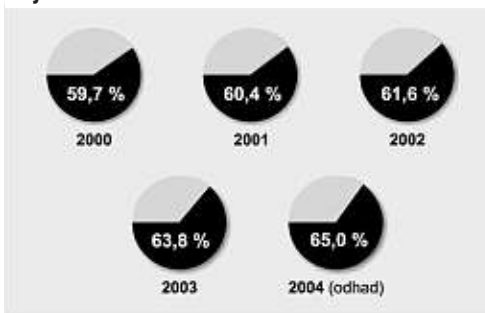
Příznivý rok 2004: vyšší dynamika ekonomiky s kvalitativním zlepšením

Vnější podmínky hospodářského vývoje v roce 2004 ovlivnil jednak (i když prozatím těžko vyčíslitelný) vstup ČR do Evropské unie a jednak oživení ekonomiky v tomto seskupení států. Nepříznivé podmínky konjunkturálního vývoje vyspělých zemí světa, dané v roce 2001 krizí tzv. technologického sektoru, doznávajícím dopadem výkyvu cen ropy a v roce 2002 dané úsilím směřujícím k útlumu vnitřních a vnějších nerovnováh předchozích období, se odrazily ve zpomalení růstu HDP v roce 2001 na necelých 0,9 % přírůstku, v roce 2002 na zhruba 1,8 % přírůstku a v roce 2003 na 2,5 %. Teprve v roce 2004 docílily více než 4 % přírůstku. Celková růstová tempa ve světě byla vyšší (nečekaně o 5 %), když v USA bylo dosaženo vyššího než 4 % přírůstku (Čína, Indie a další rozvojové země dosahovaly vyšších přírůstků a Rusko a tranzitivní ekonomiky dotahovaly pokles z posledních let minulého století). Ve vyspělé Evropě se přírůstek HDP v roce 2001 snížil na 1,5 %, v roce 2002 klesl pod 1 %, v roce 2003 po určitém zlepšení ve druhém pololetí dosáhl jen 0,8 %, v roce 2004 se zlepšil na 2,2 %. Hlavním nositelem tohoto trendu v Evropě bylo Německo, hlavní obchodní partner České republiky. Stále nízké (ale rostoucí) jednotkové pracovní náklady a vysoká (ale klesající) cenová konkurenceschopnost v ČR dokázaly v roce 2002 a v roce 2003 jen do určité míry eliminovat vliv nízké dynamiky evropských zemí. V roce 2004 oživení německé ekonomiky spolu s výhodami cenové konkurenceschopnosti umožnilo se zřetelněji prosadit na evropském trhu. Zatímco průměrný nárůst objemu zahraničního obchodu ČR v běžných cenách za roky 2002 a 2003 činil jen 3 %, rok 2004 jej vrátil k dvojcifernému nárůstu předchozích let na přelomu tisíciletí.

Růst HDP v ČR přes zpomalení tempa 3,9 % dosaženého v roce 2000 na 2,6 % v roce 2001 a na 1,6 % v roce 2002 se v roce 2003 vrátil k vyššímu tempu 3,7 % a v roce 2004 ke 4 % a patřil k těm vyšším v Evropě. Byl nepatrně nižší než ve většině zemí tranzitivních ekonomik (Polsko, Litva, Slovensko). Reálná konvergence ekonomiky ČR v EU se od roku 2000 zlepšila, když úroveň HDP na 1 obyvatele ČR v paritě kupní síly se v roce 2004 podle odhadu přiblížila 65 % průměru zemí EU 15 a dosahuje 70 % průměru zemí EU 25. Ještě však nedosahuje ani úrovně ekonomicky nejslabších zemí EU 15 před vstupem ČR a zejména ne 70 až 80 %, které např. Řecko, Portugalsko a Španělsko dosahovaly před vstupem do eurozóny. V ČR není plněna jedna z pěti základních podmínek maastrichtských kritérií (nejvýše 3% poměr salda veřejných rozpočtů k HDP), která by umožnila postupnou konvergenci se zeměmi EU potvrdit, zajistit společnou měnovou politiku přístupem k jednotné měně vstupem do Evropské měnové unie (EMU) a vstupem do společné centrální banky (Graf č. I/2, tab. č. I/2).

Graf č. I/2

Úroveň HDP na 1 obyvatele ČR v paritě kupní síly ve srovnání se zeměmi EU 15 v %

Česká republika

Tab. č. I/2

Dynamika HDP a ekonomická úroveň

	1990	1995	2000	2001	2002	2003	2004
Hrubý domácí produkt na 1 obyvatele v b. c. v tis. Kč	60,4	142,0	209,3	226,4	236,7	250,0	269,3
Směnný kurz Kč/USD	18,0	26,6	38,6	38,0	32,7	28,2	25,7
Směnný kurz Kč/EUR	–	–	35,6	34,1	30,8	31,2	31,9
HDP na 1 obyvatele podle směnného kurzu v USD	3 356	5 076	5 077	5 593	6 815	8 866	10 476
HDP na 1 obyvatele podle směnného kurzu v EUR	–	–	5 879	6 639	7 685	7 861	8 442
HDP na 1 obyvatele v paritě kupní síly (PPP) v USD	11 261	12 205	14 416	15 285	15 797	16 622	18 300*
HDP na 1 obyvatele v paritě kupní síly (PPP) v EUR	–	11 282	13 383	14 096	14 911	16 170	16 800*
* propočet HN							

Hlavní indikátory a tendence ekonomického vývoje v roce 2004 a pozice v rámci EU je možné shrnout:

- tempo růstu ekonomického vývoje (HDP) se z 1,6 % v roce 2002 zrychlilo na 3,7 % v roce 2003 a 4,0 % v roce 2004. Tato tempa jsou však stále pomalá (zejména budou-li ostatní země EU dosahovat v průměru 3% ročních temp předpokládaných pro roky 2005 až 2010). Poměr úrovně HDP na 1 obyvatele v paritě kupní síly k zemím EU 15 dosáhl 65 %, proti EU 25 70 %;
- impulzem dynamiky ekonomiky na poptávkové straně při určitém zmírnění růstu konečné spotřeby domácností na 2,4 % se pozitivně stala tvorba fixního kapitálu s nárůstem 9,1 %;
- hlavním motorem dynamiky v roce 2004 se stal rychlý nárůst vnější poptávky, kdy export zboží a služeb vzrostl o 24 %. Pomaleji rostoucí import o 19 % se odrazil ve snížení makroekonomické nevyrovnanosti mezi tvorbou a užitím HDP. Saldo zboží a služeb se snížilo z 69 mld. Kč v běžných cenách v roce 2003 na 20 mld. Kč v roce 2004. Vývoz na 1 obyvatele dosáhl 5216 eur a patří k nejvyšším v rámci EU;
- růst vývozu a tvorby fixního kapitálu vedl k výraznému zvyšování tempa růstu průmyslové výroby o 9,9 % a stavební výroby o 9,8 %. Tvorbu HDP podpořil i růst zemědělské výroby, zatímco úsek služeb vykazoval nižší přírůstky produkce;
- i při výrazném snížení pasiva obchodní bilance celkové pasivum platební bilance se mírně snížilo proti roku 2003. Především vlivem peněžních výnosů ve prospěch zahraničí dosáhlo celkové pasivum 143 mld. Kč a činilo 5,2 % v poměru k HDP, tj. bylo nad pětiprocentní hranici považovanou za maximální mez úměrnosti;
- výrazné snižování míry inflace ze 4,7 % v roce 2001 na 1,9 % v roce 2002, až k deflaci během roku 2003 a k růstu v úhrnu za rok jen o 0,1 % se v roce 2004 zastavilo a trend se obrátil. Míra inflace dosáhla 2,8 %. Maastrichtské kritérium (maximálně 1,5 % nad úroveň průměru míry inflace 3 zemí spojených v EMU s nejstabilnějším vývojem) bylo dodrženo. Nízká inflace dokumentuje dosavadní rovnovážný vývoj ekonomiky, ale lze ji považovat i za nedostatečný impuls k vyšší dynamice dané produktivitou práce ve vztahu k růstu a je zábranou postupného narovnávání diference cenové úrovně se zeměmi EU 15, která je zhruba na 55 %;
- produktivita práce na pracujících se zvýšila o 4,6 %, reálné mzdy se zvýšily o 3,7 %. Po několika letech se vztah mezi těmito parametry dostal do vyváženosti;

Česká republika

- kurz koruny vůči euru v ročním průměru posílil a dostal se v ročním průměru na úroveň 31,9 Kč za euro (o 2,4 %). To je spolu s uvedeným mírným vzestupem inflace další zábranou cenové vyrovnanosti se zeměmi EU 15 a současně brzdí zvyšování vývozu do Evropy. Vůči dolaru v souvislosti s jeho kurzovým poklesem ve světě zesílil v roce 2004 kurz koruny na roční průměr 25,7 Kč za 1 dolar, tj. o 9 % (ve srovnání s rokem 2000 o více než 33 %). Maastrichtskou podmínku pro přístup k EMU »výkyv směnného kurzu od centrální parity, stanovený v rámci Evropského měnového systému, musí být udržován alespoň po dva roky bez provedení devalvace«, kurzový vývoj české koruny dodržuje;
- měnový vývoj byl charakterizován vyšším tempem růstu peněžní zásoby, než byl růst HDP v běžných cenách. Hlavním zdrojem byl růst zahraničních aktiv. Úvěrová emise byla vyšší především zásluhou rychle narůstajících spotřebních úvěrů (o 33 %), které ke konci roku představovaly již třetinu celkové úvěrové emise v domácí měně. Nárůst i výše spotřebních úvěrů začíná svědčit o nízké spořivosti. Úvěrovou emisí podnikům již neovlivnilo převzetí dluhů podniků státní konsolidační agenturou. Emise úvěrů podnikům se zvýšila o 3,6 % a je po dlouhé době signálem pro konsolidaci v podnikové sféře i konsolidaci bankovní soustavy. Na nárůst úvěrové emise měly významný vliv nízké úrokové sazby. Nominální i reálné úrokové sazby se dále snížily a klesly na nejnižší úroveň od ekonomické transformace. Reálné úrokové sazby klientské klesly dokonce do záporných hodnot. Úroková sazba z dlouhodobých státních dluhopisů splňuje další maastrichtské kritérium dané překročením výnosů průměru tří nejstabilnějších zemí EMU maximálně o dva procentní body;
- ve vývoji finančního hospodaření velkých podniků pokračovaly pozitivní tendence. Zlepšil se poměr vlastních i cizích zdrojů a pokleslo předlžení. Rentabilita k nákladům dosáhla téměř 7 %, rentabilita vlastního kapitálu se zvýšila na 14 %, což znamená dosažení a překročení ziskovosti ve vyspělých státech. Příznivou finanční situaci táhnou podniky s převahou účasti zahraničního kapitálu;
- míra nezaměstnanosti se nesnížila a zůstává vysoká (podle počtu uchazečů na úřadech práce koncem roku 2004 dosáhla 10,3 %). V rámci EU počítaná podle metodiky Eurostatu dosáhla 8,3 % a je těsně pod průměrem úrovně zemí EU;
- hluboký deficit státního rozpočtu ve výši 93,7 mld. Kč byl sice o 21 mld. Kč nižší než ve schváleném rozpočtu, ale znamenal další nárůst veřejného dluhu. Podíl uvedeného schodku na HDP činil 3,4 %, spolu se schodky ostatních částí deficitů rozpočtů vládního sektoru dosáhl 3,9 %. Maastrichtská kritéria tento podíl stanoví maximálně 3 %. Veřejný dluh ke konci roku 2004 dosáhl 661 mld. Kč a dosáhl 24 % v poměru k HDP. Veřejný dluh vládního sektoru (podle definice národních účtů) dosáhl 1 029 mld. Kč a činí 37,4 % v poměru k HDP. Současné podmínky finančního hospodaření státu zřetelně ukazují na nárůst veřejného dluhu v dalších letech. Maastrichtská kritéria jako maximální hranici podílu veřejného dluhu na HDP určují 60 %.

Tendence ve vývoji ekonomiky v roce 2004 lze celkově charakterizovat jako pozitivní (**Tab. č. I/3**), ale současně rok 2004 neodstranil nebo jen zmírnil negativní brzdy rovnovážného ekonomicky zdravého vývoje. Mezi ně patří očividná zátěž finanční státní nerovnováhy, vyžadující si reformy ve státní sociální politice a podobně jako téměř v celé EU umírnit dosažený pokrok v principech sociálního státu. (Jen zastavení vysoké úrovně veřejného dluhu bude vyžadovat vysoké částky dluhové služby, které lze pro příští léta odhadovat v průměru na více než 50 mld. Kč ročně.) Pokračující vysoká nabídka na trhu práce je problémem nejen ekonomickým, ale i sociálním a sociologickým. Nejistota vnějších podmínek a důsledky nastupující ekonomické globalizace pro malou otevřenou ekonomiku z dlouhodobého horizontu vyžadují nezanedbávat ráznější přechod na technicky vyspělou ekonomiku, která si vývoj dovede zajišťovat úměrně vlastním vědecko-technickým pokrokem, jinak se stane ekonomickým přívěskem technicky vyspělých zemí. Výdaje na vědecko-technický výzkum nejméně 10 let nepřekročily 1,3 % HDP a patří k hluboce podprůměrným v rámci vyspělých zemí. Vědecko-technický rozvoj zůstává popelkou, ačkoliv investice do něho přinášejí minimálně dvojnásobný efekt než investice ostatní. Investice do vzdělání mají prozatím jen statisticko-optické výsledky, protože schází jejich koncepční struktura a důraz na třetí stupeň vzdělání. Invest-

Česká republika

tiční pozice ukazuje, že bude pokračovat citelné vyplácení dividend a úroků do zahraničí zahrnovaných do pasiv výnosů platební bilance a mohou se stát rozhodující pro její celkové pasivum. Genová konkurenceschopnost české ekonomiky zůstává v rámci EU stále na dobré úrovni, má však racionálně danou tendenci v EU postupně klesat a bude klesat nadále vlivem rostoucích jednotkových nákladů práce a v nejbližším období i vlivem zpevnění kurzu koruny. Mezera v běžném účtu platební bilance nemusí být trvale překrývána přílivem zahraničního kapitálu. Impulzy k růstu dynamiky mohou vysychat, zahraniční investoři mohou hledat lepší využití v zemích s lepšími podmínkami pro zhodnocení.

Oficiální prognóza z roku 2004 na rok 2005* mírně podhodnocená

Prognóza vývoje pro rok 2005 (i pro další léta až do roku 2007) se sestavovala na základě trendů setrvačného vývoje s tím, že v EU se hlavní ekonomiky (SRN) dostanou v souvislosti s růstem světové ekonomiky z deprese a že EU 15 zvýší tempo růstu ke 3 %. Dalším základním předpokladem vnějšího prostředí je, že ve světě nedojde k exogenním šokům, především směnný kurz dolaru k euru bude od roku 2004 stabilní (na úrovni 1,22) a světové ceny ropy po roce 2004 do roku 2007 budou mírně klesat.

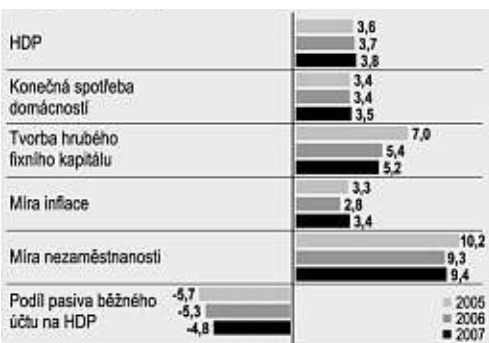
Pro ekonomiku ČR se při prognózách počítalo s téměř setrvačným tempem růstu HDP, podněcovaným i zrychlením růstu investic a s pozitivním přínosem strukturálních politik, s aktivními výsledky fiskální konsolidace a s pozitivními efekty ze začlenění do EU (*Graf č. I/3*).

Fakta o vývoji ekonomiky ve druhé polovině roku 2004 a zpřesňující se propočty HDP za rok 2003 ukázaly, že prognóza, o níž se opírá státní rozpočet na rok 2005, je podceněná. Hrubý domácí produkt stoupl za rok 2003 nikoliv o původních 3,1 %, ale o 3,7 %, za rok 2004 k jeho růstu o 4,0 % přispělo rychle se snižující pasivní saldo obchodní bilance. Čeští ekonomové, ale i OECD opravili tedy prognózu na rok 2005 (podle úvah na začátku roku) na pokračující prosperitu, ale stále ještě s nedostatečnou dynamikou pro konvergenci s EU 15 a současně podtrhli problém výrazných reforem v sociální oblasti a související problém snižování schodku veřejných financí. V prognózách je přitom málo upozorňováno na zaostávání vědecko-technického pokroku, bez něhož jsou budoucí prosperita české ekonomiky, konkurenceschopnost a přiblížení se EU 15 málo reálné. V konkrétních číslech se prognózy na další tři léta odrážejí takto:

- dynamika ekonomiky se o něco zrychlí, HDP vzroste o necelá 4 %
- spotřebitelská poptávka se ochladí na nárůst zhruba o 3,5 %
- tvorba fixního kapitálu se udrží na vysokém přírůstku mezi 5 až 7 %
- inflace vzroste pomaleji, než se očekávalo původně, ale stále bude vyšší než 3 % (OECD 3,0 %)

Graf č. I/3

Prognóza vývoje ekonomiky MF na roky 2005, 2006 a 2007

* Vychází z dokumentu vlády ČR a ČNB »Strategie přistoupení České republiky k eurozóně«, který ilustruje očekávaný vývoj České republiky s tím, že bude dosaženo dostatečného stupně reálné konvergence a dostatečné ekonomické sladěnosti se zeměmi EU tak, že v horizontu 2009–2010 lze očekávat přistoupení k eurozóně. Pro rok 2005 současně tvoří makroekonomický rámec schváleného rozpočtu na tento rok.

Česká republika

- nezaměstnanost bude v souladu s původní prognózou klesat pomalu, při započtení všech uchazečů o práci setrvá na hranici 10 % (při metodě Eurostatu na 8,3 %)
- reálné mzdy se zvýší o více než 3 %, produktivita práce o 4,0 %
- pasivní saldo běžného účtu platební bilance se mírně sníží na zhruba 5 % HDP
- reformy veřejných financí (přesun zátěže budoucích úhrad hlavně v důchodovém zabezpečení a zdravotnictví ze státu na daňové poplatníky) v roce 2005 se ještě realizovat nebudou, schválená je realizace poklesu přímých daní. Celkově stát na daních zásluhou vyšší dynamiky HDP vybere až o 70 mld. Kč více než v roce 2004.

Makroekonomická rovnováha

V roce 2004 pokračovaly vnitřní hmotná nerovnováha ekonomiky, trvale vysoké pasivum běžného účtu platební bilance vyrovnané přílivem zahraničního kapitálu a nárůstem finanční nerovnováhy státu. Ve srovnání s dvěma předchozími léty přinesl uplynulý rok významnější změnu v poklesu vnitřní hmotné nerovnováhy ekonomiky ovlivněné snížením pasiva obchodní bilance. Ve vnějších finančních vztazích se to neodrazilo, když zhruba o stejný rozsah vzrostl odliv výnosů v platební bilanci. Výrazné zhoršení se ukázalo ve fiskální nerovnováze. Hloubka nerovnováh byla překrývána jinými faktory působícími na vyrovnání dílčích pozic natolik, že nebránily dynamice rozvoje. Uvedené nerovnováhy při jejich pokračující a zesilující tendenci by mohly rozvoj ekonomiky ohrožovat.

V roce 2004 tvorba zdrojů – domácí efektivní nabídka – nestačila stejně jako v předcházejícím dlouhodobém období krytí domácí realizovanou poptávkou, tj. konečnou spotřebu a tvorbu hrubého fixního ka-

Tab. č. I/3

Dynamika hrubého domácího produktu (v miliardách korun)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
HDP v běžných cenách	1 962	2 041	2 150	2 315	2 415	2 551	2 751
HDP ve stál. cenách 1995 (2000 = 100)	95,1	96,2	100,0	102,6	104,2	108,0	112,3
roční přírůstek v %	-1,1	1,2	3,9	2,6	1,5	3,7	4,0
roční přírůstek v běžných cenách	177	79	109	165	99	136	200
roční přírůstek ve stálých cenách	-17	18	59	24	28	61	149

Tab. č. I/4

Makroekonomická rovnováha (v miliardách korun běžných cen)

	2000	2001	2002	2003	2004
domácí poptávka ¹⁾	2 217	2 374	2 464	2 607	2 761
konečná spotřeba domácností	1 109	1 179	1 221	1 283	1 349
konečná spotřeba vlády ²⁾	489	526	569	628	646
hrubá tvorba kapitálu	619	669	674	696	766
domácí nabídka (HDP) ³⁾	2 127	2 285	2 384	2 510	2 732
rozíl	-90	-89	-80	-78	-29
rozíl (čistý vývoz)	-66	-59	-49	-56	-9

Pozn.: ¹⁾ započtena změna stavu zásob, ²⁾ včetně neziskových institucí, ³⁾ bez změny stavu zásob

Česká republika

pitálu. Rozdíl, počítáno v běžných cenách, se proti předchozím létům snížil, ale prozatím nenaznačuje, že by toto snížení mělo stabilní charakter. Počítáno totiž ze stálých cen se rozdíl nesnížil, přírůstek užití HDP byl vyšší než přírůstek jeho tvorby. Pozitivní vliv na zmenšování nerovnováhy v běžných cenách měly od roku 2002 směnné relace v zahraničním obchodě (**Tab. č. I/4**).

Pokračování ve věcné ekonomické nerovnováze neohrožovalo celkovou rovnováhu a stabilitu. Neohrožovalo ji ani celkové manko na běžném účtu platební bilance, kde začíná citelně působit vedle pasíva z obchodní bilance zboží pasivní saldo výnosů. Nekrytí hmotné domácí poptávky domácí nabídkou se postupně, ale trvale promítá do finanční nerovnováhy státu. Rostoucí veřejný dluh v poměru k HDP byl si- ce koncem roku 2003 zhruba na poloviční úrovni než v zemích EU, ale vazby výdajů státního rozpočtu včetně »skrytých« dosud do něho nepromítnutých ztrát Konsolidační agentury jsou hrozbou pro jeho racionální vyrovnanost.

Zahraniční obchod

Výměna zboží mezi ČR a ostatním světem charakterizovaná nárůstem obratu zahraničního obchodu v roce 2004 vzrostla relativně vysokým nárůstem. Míra zapojenosti české ekonomiky do evropské i světové se zvyšovala, když při růstu HDP v běžných cenách o 7,9 % obrát zahraničního obchodu se zvýšil o 21,4 %. Obrát zboží dosáhl 3,4 bilionů Kč. K abnormálnímu zvýšení výměny zboží přispěly již dlouhodobě s různou intenzitou působící ekonomické faktory jako příznivé směnné relace, příliv přímých zahraničních investic do zpracovatelského průmyslu a zvyšující se domácí poptávka. Do objemu zahraniční výměny mimořádně v roce 2004 zasáhl vývoj devizového kurzu koruny, lépe řečeno kurzu amerického dolaru. Pokles průměrného kurzu amerického dolaru o necelých 10 % během roku zlevnil všechny dovozy realizované v dolarech a naopak snížil u vývozu v dolarech jejich efekt a konkurenceschopnost. Specificky se to týkalo ropy, kde její zlevnění v důsledku kurzu převýšilo zdražení na světových trzích. Rozhodují-

Tab. č. I/5

Zahraniční obchod a jeho zbožíová struktura

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Vývoz							
mld. Kč běž. cen	834,0	908,8	1 121,2	1 269,6	1 254,9	1 370,9	1 696,7
meziroč. přírůstek v %	17,7	9,2	23,4	13,2	-1,2	9,3	23,8
Dovoz							
mld. Kč běž. cen	915,0	973,2	1 244,2	1 386,3	1 325,7	1 440,7	1 717,3
meziroč. přírůstek v %	7,9	7,5	27,6	11,4	-4,4	8,7	19,2
Saldo – mld. Kč běž. cen	-80,3	-64,4	-123,0	-116,7	-70,8	-69,4	-20,6
Vývoz (podíl v %)							
zeměd. a potravinářské zboží	4,6	3,8	3,8	3,5	3,2	3,4	3,4
surov., polotov. a chem. výrobky	40,9	39,2	39,1	36,8	35,1	34,7	34,8
stroje a dopravní prostředky	41,2	43,2	44,5	47,4	49,6	50,1	50,5
průmyslové spotřební zboží	13,3	13,8	12,6	12,3	12,1	11,8	11,3
Dovoz (podíl v %)							
zeměd. a potravinářské zboží	6,1	5,6	4,9	4,6	4,8	4,7	4,9
surov., polotov. a chem. výrobky	43,3	42,3	44,5	43,1	42,2	41,9	42,3
stroje a dopravní prostředky	39,5	40,4	40,2	42,2	42,4	42,8	41,7
průmyslové spotřební zboží	11,1	11,7	10,4	10,1	10,6	10,6	11,1

Česká republika

cím činitelem vysokého nárůstu zahraničního obchodu byl vzestup konjunktury v západní Evropě (a ve světě celkově). Nově a jednorázově ovlivnily vzestup některé nové faktory související se vstupem ČR do Evropské unie jako změna celních sazeb, jednodušší překračování hranic v rámci EU a využívání preferenčních dohod uzavřených Evropskou unií s větším počtem států. Celkově se obrat zahraničního obchodu (v běžných cenách) vrátil k dlouhodobé tendenci docilovat průměrně ročně nárůst o desetinu. Pozitivem v posledních třech letech 2002 až 2004 se stalo snížení pasiva obchodní bilance (**Tab. č. I/5**).

Struktura vývozu i dovozu se dále měnila ve prospěch skupiny strojů a dopravních prostředků, přitom směna strojů a dopravních prostředků v roce 2004 vzrostla na výrazné aktivní saldo 140,3 mld. Kč. Aktivní saldo při směně zboží, polotovarů a materiálů dosáhlo 26,3 mld. Kč, u průmyslového spotřebního zboží kleslo na 4 mld. Kč. Zhoršilo se pasivní saldo u dováženého potravinářského zboží na 27,4 mld. Kč, ale 71,9 mld. Kč činilo pasivum z dovozu ropy a plynu, 5,7 mld. Kč z ostatních surových materiálů. Hrozi- vě narostlo u chemikálií na 86,4 mld. Kč, značný vliv na něj má dovoz léčiv.

Významně ovlivňuje saldo obchodní bilance aktivní zušlechťovací styk, podmiňovaný jak volnými kapacitami, tak levnou pracovní silou. V roce 2000 mimořádně vzrostlo jeho aktivní saldo (především s Německem) na 114 mld. Kč, v roce 2001 prakticky zůstalo na stejné úrovni 113,9 mld. Kč, v roce 2002 se snížilo na 102,6 mld. Kč, v roce 2003 na 101,4 mld. Kč a v roce 2004 na 70 mld. Kč. Bez tohoto salda by celkové pasivum ze zahraničního obchodu v roce 2004 dosáhlo stále více než 81 mld. Kč. Na celkovém vývozu se hodnota zboží po zušlechťení podílí téměř 77 %. Dalším významným faktorem exportu a snížení pasiva obchodní bilance jsou subdodávky pro finální výrobky, zejména v automobilovém průmyslu. Podobně jako u zušlechťovacího styku tak české ekonomice uniká konečné definitivní zhodnocení finálního výrobku. I při nárůstu výměny zboží High Technology Product (HT) jeho podíl jak na dovozu, tak na vývozu poklesl, činil v roce 2004 při dovozu 14 %, při vývozu 11 %.

V teritoriální struktuře i v roce 2004 pokračovalo posilování orientace na státy s vyspělou tržní ekonomikou, především s ekonomikami EU, mimořádně vysoké je s Německem. Jejich podíl na vývozu ČR dosahuje 92 %, z toho EU 25 činí 86 %, u samotného Německa se snížil na 37 %. Do Slovenska se vy- váží již jen 8 % z celkového vývozu. V dovozu podíl EU 25 činí 71 %. Se zeměmi EU 25 bylo dosaženo v roce 2004 výrazného aktiva obchodní bilance ve výši 219 mld. Kč. Díky zušlechťovacímu styku bylo sal- do se SRN aktivní 75 mld. Kč, bez něho by bylo vyrovnané. Se Slovenskem docílila ČR aktivní saldo 51 mld. Kč. Dolarová oblast a země s tranzitivní ekonomikou včetně Společenství nezávislých států jsou relativně slabým partnerem. SNS se podílí na vývozu 2,5 %, na dovozu včetně ropy 5,8 %, pasivní saldo dosáhlo -57 mld. Kč, z toho s Ruskem -47 mld. Kč. Z rozvojových zemí a ze zemí se státní ekonomikou včetně Číny více dovážíme, než vyvážíme. Pasivní saldo obchodní bilance s nimi dosáhlo -135 mld. Kč, z toho s Čínou -80 mld. Kč (**Tab. č. I/6**).

Tab. č. I/6

Zahraniční obchod ČR podle skupin zemí (podíly v %)

	vývoz			dovoz		
	2000	2003	2004	2000	2003	2004
státy s vyspělou tržní ekonomikou	74,8	92,2	91,6	71,8	80,6	82,0
z toho EU	68,5	86,3	86,0	62,0	71,4	72,2
rozvojové země	3,8	2,9	3,2	4,6	7,4	6,3
evropské země s transformovanou ekonomikou (včetně SNS)	21,1	4,3	4,7	21,0	6,6	5,8
ostatní země (státní ekon.)	0,3	0,6	0,5	2,5	5,3	5,3

Česká republika

V měně Evropské měnové unie v roce 2001 pasivum dosáhlo 3,6 mld. eur, v roce 2002 zhruba 4,7 mld. eur, v roce 2003 5,1 mld. eur a v roce 2004 4,5 mld. eur. Na finančním účtu vzniklo v roce 2004 aktivní saldo 181 mld. Kč, přitom z přílivu přímých investic 101 mld. Kč. Devizové rezervy v ČR se zvýšily o 0,3 mld. USD. I vlivem kurzových změn se z 19,4 mld. USD koncem roku 2000 zvýšily na 32,6 mld. USD koncem roku 2004. V eurech z 13,5 mld. koncem roku 2000 vzrostly na 21,3 mld. koncem roku 2003 a na 22,1 mld. koncem roku 2004. Devizové rezervy ČNB z toho činily 20,9 mld. eur (**Tab. č. I/7**).

Hrubá zahraniční zadluženost koncem roku 2000 činila 817 mld. Kč (21,6 mld. USD), v roce 2001 klesla na 811 mld. Kč (22,4 mld. USD), v roce 2002 dosáhla 813 mld. Kč (26,9 mld. USD), v roce 2003 zůstala na úrovni 894 mld. Kč (34,8 mld. USD) a v roce 2004 na 975 mld. Kč (38 mld. USD). (Na vyjádření v USD měly značný vliv kurzové změny koruny vůči USD.) U ní se za mezní hranici považuje poměr 40 % k HDP. Tento poměr v roce 2000 činil 38 %, pak postupně klesal a v roce 2004 se snížil na 35 %.

Investiční pozice ČR má výraznou tendenci narůstat do pasivního salda, zejména v posledních letech. V roce 2000 dosáhlo -192 mld. Kč, v roce 2001 -244 mld. Kč, v roce 2002 -397 mld. Kč, v roce 2003 -616 mld. Kč, v roce 2004 -800 mld. Kč, tj. 29,1 % k poměru HDP.

Měnový vývoj a měnová politika

Vývoj peněžní zásoby (M2), související s růstem HDP v běžných cenách a s rychlostí peněžního obratu, signalizoval v letech třetího tisíciletí, že nárůst peněžní zásoby v dostatečné míře kryl dynamiku ekonomiky a že potenciál cenové hladiny zrychlení ekonomiky nebrzdil. Struktura zdrojů peněžní zásoby reagovala na konkrétní ekonomické podmínky a možnosti jejich efektivního využití, což se odrazilo především v tom, že přírůstek peněžní zásoby spočíval v nárůstu čistých zahraničních aktiv směřujících do zvýšení ekonomického potenciálu, zatímco přírůstek domácích zdrojů ve formě úvěrů (nárůst úvěrů vládě a domácnostem) směřoval do spotřeby. V roce 2001 proti předchozímu roku peněžní zásoba vzrostla o 13 % (HDP v běžných cenách o 7,7 %, deflátor činil 5 %). V roce 2002 v důsledku zpomalení růstu HDP v b. c. na 4,3 % a snížení deflátoru na 1,8 % se peněžní zásoba zvýšila o 3,5 % a v roce 2003 při růstu HDP v b. c. o 4,9 % a deflátoru 1 % se peněžní zásoba zvýšila o 6,9 %. Do roku 2003 stejně jako již předtím od ekonomické krize v roce 1997 jediným zdrojem přírůstu peněžní zásoby bylo zvýšení čistých zahraničních aktiv v očekávání jejich efektivního výnosu nerezidenty. V roce 2003 poprvé od roku 1997 stav čistých zahraničních aktiv poklesl, když jejich zdroj – nabídka ve formě privatizace tuzemských aktiv – se snížil a když úroková míra razantně poklesla. V roce 2004 vzrostl HDP v běžných cenách o 7,8 %, deflátor činil 3,7 %, peněžní zásoba se zvýšila o 4,4 %. K opětnému vzestupu zahraničních aktiv přispěl i pozitivní vývoj akcí na pražské burze daný i pozitivním vývojem zahraničního obchodu, a to i přes pokles ostatních investic v důsledku nízkých tuzemských úrokových sazeb.

Struktura zdrojů peněžní zásoby se od roku 1997 do roku 2004 markantně měnila. V roce 1997 a 1998 hlavním zdrojem byl spekulativní zahraniční kapitál, od roku 1999 jediným zdrojem až do roku 2002 příliv přímých zahraničních investic a portfoliových investic. V roce 2003 výrazným zdrojem při poklesu stavu zahraničních aktiv o 104 mld. Kč bylo zvýšení úvěru vládě o 138 mld. Kč a spotřebních úvěrů domácnostem o 56 mld. Kč. V roce 2004 ke zvýšení peněžní zásoby vedle přírůstu čistých zahraničních aktiv o 41 mld. Kč a vedle výrazného zvýšení úvěrů domácnostem o 78 mld. Kč přispělo poprvé po roce 1997 i zvýšení stavu úvěrů podnikům o 20 mld. Kč. Vedle přílivu přímých kapitálových vstupů se na vzestupu čistých zahraničních aktiv podílely i úvěry poskytované tuzemskými bankami nerezidentům a nárůst devizových výpůjček podnikového sektoru v zahraničí a snížení zahraničních pasiv odlivem likvidního kapitálu komerčních bank na korunové termínované účty do zahraničních finančních ústavů. Čistá zahraniční aktiva se od roku 1997 zvýšila do konce roku 2004 o 525 mld. Kč, zatímco domácí úvěry se po hlubokém poklesu investičních úvěrů dostaly v roce 2004 na úroveň roku 1997 (zásluhou úvěrů vládě a domácnostem, tedy úvěrům spotřebním). Struktura domácích úvěrů zůstává krajně nepříznivá, protože investiční úvěry podniků dynamiku ekonomiky nerozhybávají (**Tab. č. I/8**).

Česká republika

Tab. č. I/8

Vývoj peněžní zásoby a jejích zdrojů* (mld. Kč, konec období)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Peněžní zásoba – M2 ¹⁾	1 218	1 241	1 338	1 412	1 596	1 652	1 766	1 844
peníze – M1	445	404	458	488	584	788	903	962
oběživo	119	127	158	172	181	198	221	237
netermínované vklady	326	277	290	326	403	530	682	725
quasi peníze	773	837	890	915	1012	864	863	882
termínované vklady	634	673	653	645	742	846	852	876
vklad. certif., depoz. směnky ²⁾	–	26	91	114	113	18	11	8
vklady v cizí měně ³⁾	139	138	146	156	157	146	–	–
Zdroje peněžní zásoby:								
čistá zahraniční aktiva	338	425	570	673	801	926	822	863
domácí úvěry	1 138	1 080	1 058	1 069	1 012	940	1 146	1 147
čistý úvěr vládě a FNM	25	33	57	105	246	216	355	257
úvěry obch. bank korunové	913	847	825	820	661	823	792	890
úvěry v cizí měně ⁴⁾	200	200	176	144	114	101	–	–
ostatní čisté položky	–259	–264	–291	–330	–216	–214	–201	–166

Pozn.: * aktiva peněžní zásoby (zdroje) se uvádějí zvlášť za rezidenty (právní subjekty se sídlem v ČR) jako čistá domáci aktiva, zvlášť za nerezidenty jako zahraniční aktiva

¹⁾ M2 = oběživo, netermínované a termínované vklady, certifikáty apod., vklady v cizí měně

²⁾ Od r. 2002 repooperace

³⁾ Od r. 2002 zahrnuty do vkladů s dohodnutou splatností a vkladů s výpovědní lhůtou (termínované vklady)

⁴⁾ Od r. 2002 zahrnuty v úvěrech obchodních bank korunových

Rozhodující složkou peněžní zásoby v roce 2004 byla tendence k růstu likvidních peněz, když dále rostly nejen netermínované vklady, ale i oběživo. Peníze (agregát M1) se podílely na peněžní zásobě 52,2 %. Termínované vklady (quasi peníze) se na ní podílely 47,8 %. Od roku 2000 do roku 2004 došlo k nárůstu likvidních peněz M1 na téměř 962 mld. Kč, tj. na dvojnásobek. Quasi peníze však poklesly o 33 mld. Kč. Důvodem bylo především abnormální snížení úrokových sazeb vkladů.

Hlavním měnově politickým nástrojem ČNB jsou úrokové sazby, přičemž ČNB v souladu s měnovými instrumenty Evropské centrální banky za klíčovou sazbu považuje dvoutýdenní reposazbu, i když též používá diskontní a lombardní sazbu. Nastavení úrokových sazeb je otázkou většího počtu faktorů jako skutečné a předpokládané inflace, vývoje reálných úrokových sazeb, měnového kurzu a úrokového diferenciálu vůči nejvýznamnějším zahraničním sazbám. Směřuje k udržení stability měny a k podpoře proporcionálního (a růstového) rozvoje ekonomiky.

Po postupném uvolnění restriktivní měnové politiky od druhé poloviny roku 1998 uvedené klíčové sazby do konce roku 2003 jednoznačně klesaly. V průběhu roku 1999 např. dvoutýdenní reposazba klesla z 8,75 na 5,25 %, diskontní sazba ze 6 na 5 %, když rovněž od října 1999 sazba povinných minimálních rezerv byla sjednocena s požadavky EU na 2 %. V roce 2000 ke změně parametrů měnové politických nástrojů nedošlo, postupný pokles dál pokračoval v roce 2001, 2002 a 2003. K 1. 8. 2003 klesla 2T reposazba až na 2 %, diskontní sazba na 1 % a lombardní sazba na 3 %, což byla nejnižší úroveň měnově politických nástrojů ČNB, která vydržela až do 25. 6. 2004. Důvodem postupu ČNB po roce 2000 bylo především snížení míry inflace, ale došlo k deflačnímu vývoji v průběhu roku 2003. Odezvou toho však

Česká republika

bylo i nadměrné zpevnění kurzu koruny po roce 2000 i vůči euru (po přechodném snížení v průběhu roku 2003) s poklesem cenové konkurenceschopnosti při vývozu a se zlevněním úvěrů (málo účinné u investičních úvěrů), avšak s poklesem termínovaných vkladů domácností. ČNB k 25. 6. 2004 své úrokové sazby zvýšila, stejně jako k 27. 8. 2004, a to celkem na 2,50 % 2T reposazbu, na 1,50 % diskontní sazbu a 3,50 % lombardní sazbu. Zpevňování kurzu koruny se zastavilo jen dočasně, ale míra úspor se nezvýšila; ani to nezastavilo nárůst spotřebních úvěrů. Vzhledem k nárůstu míry inflace k 1. 1. 2005 ČNB úrokové sazby snížila na 2,25 % u 2T reposazby, na 1,25 % u diskontní sazby a na 3,25 % u lombardní sazby. Snaha ČNB zastavit zpevňování kurzu koruny vůči euru při komparativní nízké cenové hladině vzhledem k EU 15 na nižší úrovni než 55 % (při jejím vzestupu od roku 1995 z 39,5 % do roku 2002 na 53,1 %) se nejeví dostatečně účinná. Dokumentuje to, že směnný kurz začátkem devadesátých let byl tehdy uměle nasazen příliš nízkou. ERDI (poměr směnného kurzu k paritě kupní síly) dosahoval tehdy více než 2,8, v současné době se pohybuje na hranici 2, ale je stále vyšší než v Polsku a Maďarsku. Dvojnásobek ERDI stále dává jistotu, že česká koruna při udržení nízké inflace má rezervy pro její další zpevnění.

Mimořádný pokles inflace, zvýšení kurzu koruny od roku 2000 do roku 2004 jak vůči euru, tak vůči USD a proporcionálně k tomu i změny hlavních měnově politických nástrojů ČNB, zatlačily na nízkou úroveň úrokové sazby úvěrů i vkladů. Zmíněné zpevňování kurzu koruny v roce 2004 při relativně mírné míře inflace (2,8 %) a při trvale očekávaném přílivu zahraničních investic (privatizace významných objektů) nízkou úroveň úrokových sazeb udržují.

Vývoj úvěrů a vkladů

Celkový stav úvěrů poskytovaných bankami (na rozdíl od úvěrů ve zdrojích peněžní zásoby zahrnuje i úvěry nerezidentům) od roku 1998 klesal až do roku 2002 vlivem přesunu ztrát z transformačního procesu na konsolidační agenturu a na státní rozpočet. Tento pokles se zastavil a mírně otočil až vlivem hlavně spotřebních úvěrů v roce 2003 a v roce 2004. Koncem roku 2004 činily úvěry korunové i v cizí měně 1 180 mld. Kč a jsou poprvé vyšší, než byly v roce 1998. Rozhodující podíl na úvěrové emisi má podnikový sektor (finanční a nefinanční instituce), na nějž připadá 53 % z celkového stavu poskytnutých úvěrů, na vládní instituce 13 %, na domácnosti 34 %. Zástava úvěrů původně po roce 1998 vyvolaná nabídkovou stranou úvěrového trhu, tj. bankami, přestala po roce 2001 z určité části platit (likvidita bankovního sektoru se v roce 2000 uvolnila a řada bank začala mít dostatek vlastního kapitálu v poměru k rizikovým úvěrům). Po privatizaci bankovního sektoru (včetně státem garantované fúze Investiční a Poštovní banky) a převodu dubiozních úvěrů prakticky z rozhodující části bankovního sektoru do Konsolidační agentury (kryté státem) přestal být problémem podíl klasifikovaných úvěrů na celkovém úvěrovém portfoliu. Bez Konsolidační banky na konci roku 2001 dosahoval 29,5 % a na úrovni 25 % byl v roce 2002 (již bez Konsolidační agentury) a dále se zlepšil až na 20 % v roce 2004. Před převzetím klasifikovaných úvěrů do Konsolidační agentury to bylo 42 %. Na straně poptávky řada českých tuzemských podniků nemůže vstoupit na úvěrový trh, protože nejsou schopné zaručit řádné splácení. Banky se v roce 2003 a 2004 orientovaly na poskytování spotřebních úvěrů domácnostem, které z 122 mld. Kč v roce 2000 vzrostly na 283 mld. Kč v roce 2004.

Objem vkladů začal po stagnaci v roce 1999 a jen mírném nárůstu v roce 2000 znovu v roce 2001 až 2002 rychle narůstat, pak se tempo snižovalo vzhledem k úrokovým sazbám. Meziroční přírůstek v roce 1999 činil pouze 0,4 %, v roce 2000 3,6 %, v roce 2001 15,8 %, v roce 2002 14,8 %, v roce 2003 10,2 % a v roce 2004 již jen 5,5 %. Na celkovém objemu vkladů se podílí obyvatelstvo dvěma třetinami. Celkový stav vkladů u bank v roce 2004 dosáhl 1 764 mld. Kč.

Vývoj úrokových sazeb od roku 1998 byl charakterizován sestupnou tendencí, a to jak u depozit, tak u úvěrů. Postupně se dostal až k velmi nízké úrovni stabilních ekonomik. Odrážel se v tom nejen skutečný vývoj nízké inflace a cílování inflace ČNB pro další léta v nízkém pásmu, ale i situace ve zdrojích peněžní zásoby a v reálné poptávce po úvěrech. V roce 2004 průměrná úroková sazba z korunových klient-

Česká republika

ských úvěrů dosáhla 5,5 %, z toho nefinančním podnikům 4,7 %, domácnostem 8,0 %. Úroková sazba z vkladů dosáhla 1,3 %, přitom vkladů nefinančních podniků 1,2 % a domácností 1,4 %. Při vzestupu inflace o 2,8 % reálné úroky znamenaly pro střadatele roční ztrátu zhruba 1,5 %. Při nových obchodech úroková sazba na vklady domácností dosáhla na začátku roku 0,79 %, ke konci roku 0,96 %. Úrokové sazby z úvěrů poklesly na konci roku 2004 na 7,96 %, u nových obchodů pro nefinanční podniky činily 4,42 %, pro domácnosti 11,64 %. Bankovní sektor v roce 2004 značně zvýšil poplatky za bankovní služby. Roční procentní sazba nákladů korunových úvěrů včetně poplatků pro domácnosti u nových obchodů na spotřebu dosáhla 16,08 %, na koupi bytových nemovitostí 5,41 %.

Kurz koruny, cenová hladina, inflace

V roce 2003 i v roce 2004 základním kritériem pohybu kurzu koruny na devizových trzích byl vztah dolaru a eura na světových devizových trzích a pochopitelně hlavní ekonomické parametry české ekonomiky ovlivňující kurz, jako jsou inflace, saldo platební a obchodní bilance, velikost a vývoj veřejného dluhu, růst produktivity práce a další kvalitativní indikátory. Přitom v roce 2003 a 2004 kurzová politika vycházela z předcházejícího vývoje a podmínek. K 1. lednu 1999 přijala ČNB jako referenční měnu euro namísto DEM (se zeměmi EU je ekonomika ČR svázána 70% zahraniční směnou zboží a služeb). Kurz koruny byl tak přímo ovlivňován vývojem kurzu eura. K 1. 1. 1999 se směňovalo 1 euro za 1,15 USD. V průběhu roku 1999 euro vůči USD ztratilo 15 %, v roce 2000 se stal pokles eura razantní, když koncem října proti startu k 1. 1. 1999 činil pokles již téměř 30 %. V roce 2001 pokračovalo další zeslabování eura proti USD, ve druhé polovině roku se však tendence zmírnila a nakonec obrátila. V roce 2002, 2003 a 2004 obrácený trend pokračoval a kurz dolaru vůči euru výrazně oslabil a ke konci roku 2004 1 euro bylo směňováno již za 1,24 dolaru. Až do roku 2002 sledoval kurz koruny vývoj eura vůči dolaru a přitom mírně oslaboval i proti euru. Během roku 2002 kurz koruny nejprve významně posílil o 12 % vůči euru a současně se zmíněným zeslabením kurzu dolaru vůči euru zesílil i kurz koruny až o čtvrtinu vůči dolaru. Na posílení kurzu koruny v roce 2002 měl značný vliv výrazný příliv přímých zahraničních investic a očekávání jejich pokračujícího přílivu, pokles inflace na 2 % ročního přírůstku a pokles záporného salda obchodní bilance. V roce 2003 se dařilo vlivem kurzové politiky ČNB zabránit nadměrnému kolísání kurzu měny v krátkodobém výhledu a dalšímu jejímu zpevnění, ačkoliv pro to mluvilo snížení inflace téměř na nulu. V roce 2004 se dalšímu zpevnění kurzu koruny i vůči euru zabránit nepodařilo. Kurz koruny vůči euru v roce 2003 zeslabil o 3,2 %, v roce 2004 v průměru nepatrně zpevnil, ale ke konci roku 2004 bylo toto zpevnění značné. Kurz koruny k 31. 12. 2004 byl k euru signován na 30,47 Kč, k dolaru na 25,70 Kč (**Tab. č. 1/9**).

Reálný efektivní kurz koruny (vážený kurz koruny podle zastoupení měn v zahraničním obchodě a deflovaný indexem spotřebitelských cen) byl v roce 2002 proti roku 2000 o 16,7 % vyšší, v roce 2003 se nárůst vlivem zeslabení kurzu koruny vůči euru snížil na 12,9 %, ačkoliv došlo k pronikavému snížení inflačního diferencálu mezi ČR a západními vyspělými ekonomikami. V roce 2004 zůstal na stejné úrovni. Značnější zpevnění koruny, než se očekávalo a než odpovídalo zvýšení produktivity práce, oslabilo cenovou konkurenceschopnost českého vývozu. Cenová konkurenceschopnost v zahraničním obchodě klesla tak za poslední čtyři roky o 13 %.

Posílení kurzu koruny v posledních čtyřech letech a současný nízký nárůst inflace v ČR přibližovaly cenovou úroveň koruny k euru i dolaru. Cenová

Tab. č. 1/9

Vývoj kurzu koruny (roční průměry)

	CZK/DEM	CZK/USD	CZK/EUR
1995	18,5	26,6	–
1996	18,1	27,1	–
1997	18,3	31,7	–
1998	18,3	32,3	–
1999	18,9	34,60	36,9
2000	18,2	38,6	35,6
2001	17,4	38,0	34,1
2002	–	32,7	30,8
2003	–	28,2	31,8
2004	–	25,7	31,9

Česká republika

hladina v roce 1999 vůči 12 zemím Evropské měnové unie byla na 41 %. Až do roku 2002 se postupně cenová hladina k těmto zemím přibližovala k 52 %, v roce 2003 se mírně snížila na 51 %, v roce 2004 vzrostla na 53 %. Nastoupení cesty k postupnému narovnání relací cenových úrovní zůstává významným úkolem hospodářské a měnové politiky.

Mezi vnitřní kupní silou a vnější kupní silou koruny je v České republice stále mimořádně velký rozdíl, typický spíše pro méně rozvinuté země. ERDI (Exchange Rate Deviation Index), tj. poměr mezi směnným kurzem a paritou kupní síly v roce 1999 dosahoval při srovnání se zeměmi Evropské měnové unie 2,44 (parita kupní síly – Purchasing Power Parity – porovnává hodnotu spotřebního koše ve dvou měnách). V roce 2000 zhruba zůstával na stejné úrovni (2,39), v roce 2001 se zlepšil (2,23), v roce 2002 se zlepšil výrazně (2,01), v roce 2003 se mírně zhoršil, v roce 2004 mírně zlepšil. ERDI lze ocenit v současné době na 2. Přitom v roce 2002 až 2004 se proti měnám v dolarové oblasti zlepšil výrazně. Je však stále horší než v zemích s nižší úrovní produktivity práce. Riziko rychlého cenového vzestupu po vstupu do EU je tedy stále velmi citelné. Podle řady ekonomů bude náročné a problematické ucházet se v krátké době po nabytí členství v EU také o účast v Evropské měnové unii (EMU).

Inflace

Vývoj inflace (spotřebitelských cen) se dostal po roce 1998 pod tvrdší dohled měnové politiky. ČNB si stanovila jako rámec cílování inflace. Jako indikátor pro inflaci stanovila tzv. čistou inflaci, která je vyjádřena indexem spotřebitelských cen očištěným od vlivů administrativních změn cen a změn nepřímých daní. Hranice pro cílovou inflaci rok od roku ČNB snižovala, pro léta 2002 a 2005 již jako cílovou stanovila ČNB celkovou inflaci, která se v tomto období měla snižovat do rozmezí 3–5 %. Od roku 2002 cílové pásmo pak podle ČNB mělo směřovat k rozpětí 2,5 až 4,5 % koncem roku 2004.

V roce 1999 došlo k mimořádnému průlomů v desinflačním procesu, když míra inflace z roku 1998 ve výši 10,7 % se snížila na 2,1 %. Hlavním důvodem bylo přibrzdění deregulace cen usměrňovaných státem a pokles cen potravin. V roce 2000 prakticky desinflační proces pokračoval, ovšem s tím, že navázal na původní předpokládaný trend do roku 2005, který stanovil přiblížit se na dosah inflaci v Evropské unii. V podstatě to znamenalo přiblížit se k inflaci požadované maastrichtskými kritérii, tj. snížit roční míru inflace na inflaci nejstabilnějších třech zemí EU s maximálním překročením +1,5 procentního bodu. Míra inflace se v roce 2000 a 2002 zvýšila na předpokládanou výši pro tyto roky (průměr 3,5 % ročně), když dosáhla v roce 2000 3,9 %, v roce 2001 4,7 %, v roce 2002 1,8 %. Cenový vývoj v roce 2002 a vzápětí i v roce 2003 překvapil i odborníky včetně ČNB. Míra inflace za dva roky se zvýšila o necelá 2 %, přitom v roce 2003 dosáhla jen 0,1 % a stala se důkazem stabilního vývoje ekonomiky. Příčinou tohoto velmi nízkého nárůstu bylo mezi jiným zastavení deregulace cen a pokles dovozních cen, ovlivněný výrazným posílením kurzu koruny. V roce 2004 se míra inflace vrátila k vyššímu tempu na 2,8 %, které ale dodržuje v podstatě kritéria pro eurozónu.

Cenový vývoj produkčních cen po roce 2000 byl neurovnaný. Na nárůst cen průmyslových výrobců v roce 2001 působila světová cena nakupované ropy, v roce 2002 světové ceny ropy byly nižší a i nízká dynamika vývoje v západní Evropě ceny tuzemských výrobců přibrzdžovala. V roce 2003 a 2004 na pohyb cen výrobců, zejména průmyslových, působil protichůdně pokles kurzu dolaru a pohyb cen ropy, realizující se většinou v dolarech. Z vnitřních podmínek rozhodující vliv na ceny výrobců měl pohyb spotřebitelských cen zboží, který tlačil spolu se změnami v distribuci (obchodní řetězce a jejich konkurence) ceny dolů a prudký vzestup průměrných mezd, který dával možnost vzestupu cen. Za roky 2002 a 2003 ceny průmyslových výrobců vykazovaly mírný pokles, proti roku 2000 byly jen o 3,4 % vyšší, v roce 2004 vzrostly o 5,7 %. Ceny zemědělských výrobců od roku 1990 sice rostly, ale hluboko zůstaly pod cenovým vzestupem ve všech ostatních úsecích hospodářství. Od roku 2000 po jejich abnormálním vzestupu v roce 2001 vzápětí znovu hluboce poklesly, v roce 2003 pokles pokračoval. V roce 2004 se zvýšily o 8,1 %, nedosáhly však úrovně roku 2000 o 1,6 procentního bodu. Předstih růstu spotřebitelských cen (za čtyři roky téměř

Česká republika

o 10 %) před cenami zemědělských a průmyslových výrobců šel především ve prospěch distributorů zboží. Ceny stavebních výrobců vykazují každoročně vzestup. Proti roku 2000 se v roce 2004 zvýšily o 13,6 %. Cenový vývoj tržních služeb stejně jako ceny spotřebitelské a ceny výrobců měl tendenci k přibrzdění. V roce 2004 byly ceny tržních služeb o 11,7 % vyšší než v roce 2000 (**Tab. č. I/10**).

Tab. č. I/10

Cenový vývoj (přírůstek v % proti předchozímu roku)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2004/2000
spotřebitelské ceny	8,8	8,5	10,7	2,1	3,9	4,7	1,8	0,1	2,8	109,7
ceny průmyslových výrobců	4,8	4,9	4,9	1,0	4,9	4,3	-0,5	-0,4	5,7	109,3
ceny stavebních výrobců	11,2	11,3	9,4	4,8	4,1	4,3	2,7	2,2	3,7	113,5
ceny zemědělských výrobců	8,2	3,4	2,3	-11,7	9,2	12,0	-9,5	-2,9	8,1	106,3
ceny tržních služeb	12,6	10,9	8,8	4,1	3,2	3,9	3,2	1,6	2,6	111,7
z toho:										
ceny nákladní dopravy	7,8	8,5	11,6	3,8	2,6	3,6	5,6	0,8	1,0	111,4
ceny spojových výkonů	6,1	14,3	8,1	9,1	6,6	-1,8	0,2	-0,3	0,2	98,3
cenový deflátor HDP	9,7	6,5	11,0	2,3	0,9	4,6	2,6	1,7	3,7	113,2

Veřejný dluh a státní rozpočet

Česká ekonomika je zatěžována prakticky již po dobu sedmi let hlubokou finanční nerovnováhou veřejných financí v důsledku deficitů veřejných rozpočtů. Výrazem toho je rostoucí veřejný dluh, tj. dluh státu a jeho fondů a dluh obcí, který z 235 mld. Kč v roce 1998 narostl na 334 mld. Kč v roce 2000 a na 661 mld. Kč v roce 2004, z toho státní dluh 593 mld. Kč. Podíl veřejného dluhu na HDP dosáhl 24,0 % (**Graf č. I/4**). Současný veřejný dluh znamená značnou dluhovou zátěž. V roce 2004 úmor dluhu (splátky jistiny dluhu s dobou splatností nad 1 rok) na státní dluh dosáhly 39 mld. Kč, úroková zátěž dosáhla 27,5 mld. Kč, v roce 2005 úmor dosáhne 22 mld. Kč, úroková zátěž 27,7 mld. Kč. Tento dopad na veřejné finance je z převážné části dluhem za transformaci české ekonomiky do současné tržní ekonomiky. Stát převzal z předrevolučních let i podstatnou část sociálního systému (řízení a garancí za důchodové a nemocenské pojištění, bezplatné zdravotnictví, školství atd.) a rozšířil jej směrem na všeobshující sociální ochrannou síť vzhledem k nezaměstnanosti a životnímu minimu. Tyto garance při zhoršujících se demografických podmínkách a zvyšujících se nárocích na zdravotní péči a školní vzdělání není schopen stát bez finanční nerovnováhy z příjmů státního rozpočtu plnit. V roce 2004 bylo sice vybráno na důchodové zabezpečení 240 mld. Kč, vyplaceno 230 mld. Kč, ale v brzké budoucnosti výběr nemůže stačit na výplatu. Ke vzestupu státního dluhu přispěly i některé v uplynulých letech poslaneckou sně-

Graf č. I/4

Hrubý veřejný dluh (mld. Kč)

Česká republika

movnou schválené výdaje nad státní rozpočet, například výdaje na nemocnici v Afghánistánu, krach družstevních záložen, povodně, emise dluhopisů na sucho a dále prohry státu v arbitráži s CME (televize Nova) apod. Dynamika veřejného dluhu je v posledních letech ovlivňována jednak přechodem ztrát z Konsolidační agentury do státního rozpočtu, jednak vysokým inkasem privatizačních příjmů. Tyto příjmy budou po roce 2005 slábnout.

Maastrichtské kritérium u veřejného dluhu (maximálně 60 % v poměru k HDP) a u schodku veřejných rozpočtů (maximálně 3 % v poměru k HDP) do »veřejného« zahrnují všechny institucionální jednotky v sektoru vládních institucí, což znamená rovněž zahrnout dluh a schodek rozpočtů příspěvkových organizací, transformačních institucí, zdravotních pojišťoven a vysokých škol. Konsolidovaný hrubý dluh vlády zahrnuje i závazky přijatých vkladů ČNB, vydaných úvěrových cenných papírů a přijatých půjček. Koncem roku 2001 činil 586 mld. Kč, koncem roku 2004 pak 1 029 mld. Kč, tj. 37,4 % v poměru k HDP. V mezinárodním srovnání se zeměmi EU není toto zatížení vysoké, je hluboko pod 60 % maxima maastrichtských kritérií.

Současně je stát garantem dalších dnes téměř jasně nesplnitelných závazků, které v nejbližších letech do státního dluhu přejdou. Tyto závazky, proti nimž nestojí žádná reálná aktiva, koncem roku 2004 dosáhly 280,5 mld. Kč. (V roce 2005 byl zřízen pro realizaci státních záruk Fond státních záruk, do něhož byly převedeny výdaje rozpočtu z tohoto titulu ve výši 22,7 mld. Kč, celkem v roce 2005 budou realizovány záruky ve výši 40 mld. Kč, což je obdobná výše jako v roce 2004.) Nesplnitelné závazky územní samosprávy nejsou známy (garance za úvěry apod.), ale mohly by se pohybovat k 10 mld. Kč. Celkem je vládní sektor zatížen včetně rozpočtových garancí dluhem 1,32 bilionu Kč a znamenalo by to v roce 2006 více než 40 % z předpokládané úrovně HDP.

Saldo veřejných rozpočtů, o které veřejný dluh pravidelně ročně narůstá, činilo bez zahrnutí čistých půjček, tedy v podstatě bez zahrnutí příjmů z prodeje státních podniků, resp. obecních nemovitostí v roce 1999 –52 mld. Kč (v závorkách dále včetně čistých půjček –11 mld. Kč), v roce 2000 –87 mld. Kč (–62 mld. Kč), v roce 2001 –111 mld. Kč (–52 mld. Kč) a v roce 2002 –153 mld. Kč (–12 mld. Kč), v roce 2003 –131 mld. Kč (–130 mld. Kč). V roce 2004 bez čistých půjček dosáhlo saldo veřejných rozpočtů –115 mld. Kč, tj. 4,2 % HDP (včetně čistých půjček 105 mld. Kč, tj. 3,8 % z HDP). Deficit vládního sektoru podle maastrichtských kritérií činil v roce 2004 téměř –106 mld. Kč, tj. 3,9 % v poměru k HDP. Předtím v roce 2001 –137 mld. Kč (5,9 % z HDP), v roce 2002 –163 mld. Kč (6,8 % z HDP) a v roce 2003 –320 mld. Kč (12,5 % z HDP). Reforma veřejných financí má přispět k tomu, aby bylo postupně v budoucnu (2006, resp. 2007) docíleno 3% schodku státního rozpočtu podle maastrichtských dohod, a to bez krytí deficitu státního rozpočtu příjmy z privatizace (**Tab. č. I/11**).

Fiskální politika při sestavení státního rozpočtu byla pro všechny roky třetího tisíciletí a bude i v dalších obdobích determinována nejen dopady transformačních nákladů a výdajů na restrukturalizaci ekonomiky, ale i s vysokým podílem mandatorních výdajů (bezesporné výdaje určené na základě schválených zákonů). Ani v roce 2005 se situace ve finančním hospodaření státu nezmění. Příjmy státního rozpočtu 2005 dosáhnou 825 mld. Kč, tj. o 7,2 % více než v roce 2004, výdaje 908,4 mld. Kč, tj. o 5,3 % více než v roce 2004, schodek dosáhne 83,6 mld. Kč. Výdaje rozpočtu na rok 2005 v poměru k HDP dosáhnou 27,6 %. Transfery obyvatelstvu (sociální výdaje) mírně vzrostou, kapitálové výdaje budou nižší než v roce 2004. Ve výdajích hlavní složku tvoří mandatorní výdaje, a to 53,2 % všech výdajů, tj. 16,5 % předpokládaného HDP. V roce 2004 poprvé podle výše HDP zaplatila ČR za osm měsíců dvě třetiny příspěvku do rozpočtu EU zhruba ve výši 17 mld. Kč, v roce 2005 25 mld. Kč.

Územní rozpočty skončily v roce 2004 záporným saldem –6,3 mld. Kč. V roce 2005 se předpokládá snížení záporného salda na –3,8 mld. Kč, když se příjmy územních rozpočtů prognózuji na 293,1 mld. Kč a výdaje na 297,9 mld. Kč (**Tab. č. I/12**).

Daňové zatížení počítané ze všech veřejných rozpočtů v roce 2004 dosáhlo 947 mld. Kč, v poměru k HDP 34,4 % a tentýž podíl se předpokládá pro rok 2005. Toto daňové zatížení patří k nejnižším v zemích EU 15 (jen Irsko má nižší). Ze zemí EU 25 podle Eurostatu měla v roce 2002 vedle Irska nižší zatížení jen

Česká republika

Tab. č. I/11

Příjmy a výdaje veřejných rozpočtů v mld. Kč (konsolidované)

	2000	2001	2002	2003	2004*	2005**
Příjmy (bez splátek)	781	851	907	985	1 065	1 150
v tom: daňové příjmy	721	782	833	835	963	1038
z toho pojist. soc. zab.	287	318	335	360	295	412
nedaňové příjmy, dotace	51	59	63	79	86	100
kapitálové příjmy	10	10	11	11	12	12
Výdaje (bez půjček)	867	962	1 060	1 117	1 170	1 293
z toho: neinvestiční nákupy	180	184	209	205	220	263
úroky	21	22	16	20	31	39
dotace a ostatní běžné transfery	560	646	707	751	765	818
kapitálové výdaje	116	121	128	141	161	173
Saldo vč. čistých půjček	-62	-52	-12	-130	-105	-102
Saldo bez čistých půjček	-87	-111	-153	-131	-137	-143
v % HDP	-4,0	-4,8	-6,4	-5,2	-5	-4,9

* odhad, propočten HN; ** návrh

Tab. č. I/12

Příjmy a výdaje státních a místních rozpočtů (v mld. Kč)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005 návrh
státní rozpočet – příjmy	537,4	567,3	586,2	626,2	705,0	699,7	769,2	824,8
DPH	119,4	138,3	145,9	120,3	118,4	125,6	140,4	167,0
spotřební daně	67,8	73,1	70,9	65,7	68,6	72,9	82,8	88,0
daň z příjmu právnických osob	51,1	51,3	52,3	70,1	76,9	84,3	84,6	88,3
daň z příjmu fyzických osob	36,3	35,1	34,7	77,3	82,1	88,6	95,2	103,4
ostatní daně	17,5	19,5	19,9	11,6	13,5	13,5	15,6	5,8
clo	13,6	12,0	13,6	10,0	9,8	10,2	4,9	0,7
nedaňové příjmy, dotace,								
kapitálové příjmy	27,7	16,0	26,4	27,9	76,9	32,2	52,4	48,8
pojistné soc. zabezpečení	203,9	210,9	222,2	242,3	258,5	272,4	293,3	314,8
státní rozpočet – výdaje	566,7	596,9	632,3	693,9	750,7	808,7	862,9	908,4
transfery obyvatelstvu	222,8	238,0	256,1	293,3	308,0	316,0	332,3	351,5
z toho								
důchody	165,4	177,9	186,8	200,1	212,6	226,0	230,9	–
kapitálové výdaje	50,5	59,0	60,9	51,4	49,7	63,3	66,1	63,7
saldo	-29,3	-29,6	-46,1	-67,7	-45,7	-109,1	-93,7	-83,6
podíl výdajů státního rozpočtu								
na HDP (%)	28,0	28,7	29,5	30,0	31,1	31,7	31,4	31,1
místní rozpočty – příjmy	161,8	194,8	190,3	195,0	239,6	301,0	298,7	293,1
z toho daňové					109,7	118,9	128,3	140,4
místní rozpočty – výdaje	160,3	176,4	192,7	206,2	243,9	304,8	305,0	297,9
– saldo	1,5	18,4	-1,4	-11,2	-4,3	-2,9	-6,3	-3,8

Česká republika

Litva a stejné Slovensko. V příjmech na rok 2005 je počítáno s pokračujícím snížením podílu přímých daní. Poměr daní z příjmů, zisku a kapitálových výnosů k vnitřním daním za zboží a služby činil v roce 2001 44,4 %, v roce 2002 46,2 %, v roce 2003 46,7 %, v roce 2004 45,2 % a v roce 2005 má činit 43,6 %.

Základní faktory ekonomického vývoje

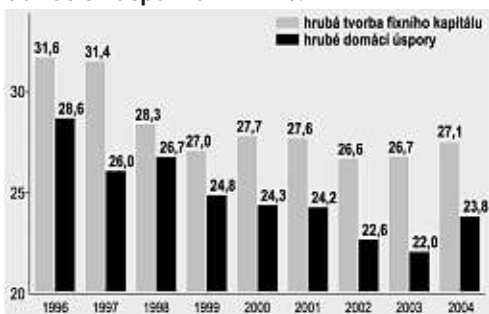
Tvorba hrubého fixního kapitálu

Hlavním finančním zdrojem růstu investiční výstavby v letech 2000 až 2004 byl příliv zahraničního kapitálu. Realizoval se ve formě tzv. přímých zahraničních investic a portfoliových investic, ale i ve formě ostatního dlouhodobého i krátkodobého kapitálu. Příliv neznamenal při privatizaci státních podniků a bank vždy efekt pro dynamický vzestup ekonomiky. Vyplývá to i z toho, že teprve v důsledku investičních pobídek se podíl přímých zahraničních investic do zpracovatelského průmyslu po roce 2000 začal zvyšovat. Současně příliv zahraničních investic indikuje i nerovnovážený vývoj věcné ekonomiky a makroekonomické stability. Na část potřebných investic tuzemská ekonomika nestačí vytvořit totiž vlastní zdroje, respektive je kryt převisem vývozu. Míra hrubých domácích úspor je podstatně nižší než míra investic zahrnující tvorbu hrubého fixního kapitálu. Míra investic v roce 2000 dosáhla 27,7 %, v roce 2001 27,6 %, v roce 2002 klesla na 26,6 %, v roce 2003 26,7 %, v roce 2004 se zvýšila na 27,1 %. Míra hrubých národních úspor (poměr hrubých národních úspor k hrubému disponibilnímu důchodu) ukazuje na krytí kapitálu z domácích úspor. V roce 2000 dosáhla 24,3 %, v roce 2001 se mírně snížila na 24,2 %, aby v roce 2002 klesla na 22,6 %, v roce 2003 na 22 % a v roce 2004 23,8 % (**Graf č. I/5**). Diference obou indikátorů, tj. míry úspor a míry investic v těchto letech ve výši kolem 3,5 až 5 poměrných bodů znamená v průměru ročně 100 mld. Kč. To se odráží v saldu obchodní bilance a v přílivu přímých zahraničních investic v platební bilanci (**Tab. č. I/13**).

Hlavní složkou celkových národohospodářských úspor byly a jsou úspory domácností, které jsou především využitelné v úvěrových aktivitách bank. Na klientských vkladech včetně vkladů v cizích měnách u peněžních ústavů v roce 1995 se podílely 51 %, v roce 2000 již 73,5 %, v roce 2001 70,4 %, v roce 2002 jen 67 %, v roce 2003 65 % a v roce 2004 66,5 %. V roce 2002 podíl termínovaných vkladů domácností na jejich celkových vkladech dosahoval 73,5 %, v roce 2003 a 2004 poklesl na 62 %. Termínované vklady jsou hlavním spolehlivým zdrojem úvěrování. U podniků téměř polovinu vkladů

Graf č. I/5

Podíl hrubé tvorby kapitálu a hrubých domácích úspor na HDP v %

Tab. č. I/13

Míra investic a hrubých domácích úspor (podíly v % HDP)

	1995	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
hrubá tvorba kapitálu	31,6	28,3	27,0	27,7	27,6	26,6	26,7	27,1
domácí úspory	28,6	26,7	24,8	24,3	24,2	22,6	22,0	23,8
převis v bodech	3,0	1,6	2,2	3,4	3,4	4,0	4,7	6,0

Česká republika

tvorí zůstatky na běžných účtech a další peníze »na viděnou«. Příčinou vzestupného podílu tzv. jednoduchých vkladů na celkových vkladech je očekávané přibližování cenové úrovně koruny k cenové úrovni eura, především však pokles úrokových sazeb z vkladů. Míra úspor domácností, daná podílem na jejich disponibilním důchodu od roku 1996, trvale klesala, zejména klesla v roce 2000 na 10,8 % jako výraz zvýšeného sklonu k spotřebě a poklesu úrokových sazeb. V roce 2001 odložená spotřeba domácností vzrostla na 11,5 %, v roce 2002 na 12,2 %, v roce 2003 na 12,1 %, v roce 2004 činila 12 %.

Spolu s hrubými národními úsporami kryl hrubou tvorbu fixního kapitálu příliv přímých zahraničních investic. Od běžně užívaného pojmu investic, respektive hrubého fixního kapitálu se přímé zahraniční investice liší. Jejich vymezení je dáno devizovým zákonem, který je definuje jako vynaložené peněžní prostředky cizozemců v ČR ve formě vzniku nebo získání výlučného podílu na podnikání, ve formě 10% účasti na podnikání (akcie, hlasovací práva nebo jiný podíl), poskytnutí finančních prostředků v rámci již přímé investice, finanční úvěr spojený s vlivem na řízení podniku, respektive s podílem na zisku a reinvestice zisku ze stávající přímé investice.

Od přímých zahraničních investic se očekává pokrok, modernizace, získávání zahraničních trhů. Vláda s platností od poloviny roku 2000 rozšířila zvláštní systém pobídek pro investory zahraniční i na domácí. Zaměřuje se na slevy na daních na 10 let z příjmu nových poplatníků a slevy na daních na 5 let u stávajícího poplatníka, na hmotnou podporu při vytváření nových pracovních míst, hmotné podpory při requalifikaci pracovníků, osvobození od cla, poskytnutí dotací obcím na vybudování tzv. průmyslových zón a na poskytování příspěvků při zavádění systémů řízení šetrných k životnímu prostředí. Limitní hranice investování z dřívějších 25 mil. USD (tehdy zhruba 750 mil. Kč) se snížila na 350 mil. Kč, v okresech s vysokou nezaměstnaností na 100 mil. Kč.

Část přímých zahraničních investic nebyla z hlediska zvyšování výkonnosti ekonomiky nejvýhodnější. Jejich zaměření buď vůbec, nebo málo a nepřímě posilovalo český export, nepodporovalo růst ekonomiky, nepřinášelo know-how a nepřispívalo ke zlepšování podnikatelského klimatu a konkurenceschopnosti na zahraničních trzích. V posledních letech se jejich zaměření mění ve prospěch zpracovatelského průmyslu a energetiky (včetně plynovodu).

Celkem za roky 1990 až 2001 dosáhl stav přímých zahraničních investic téměř 1 bilionu Kč. V roce 2002 se navýšil na 1 165 mld. Kč, v roce 2003 na 1 219 mld. Kč a v roce 2004 na 1 320 mld. Kč (**Tab. č. I/15**).

Největšího přílivu přímých investic bylo dosaženo v roce 2002, kdy dosáhl 278 mld. Kč (prodej plynovodu). V roce 2003 to bylo jen 59 mld. Kč a v roce 2004 115 mld. Kč (**Tab. č. I/14**).

Podle odvětví nejvíce prostředků bylo vloženo do bank a peněžnictví a dále do obchodních řetězců a do telekomunikací. Významné objemy přímých zahraničních investic plynuly do nemovitostí a do služeb pro podniky, do výroby elektřiny, plynu a vody a do zpracování ropy a chemické výroby, motorových vozidel a ostatních nekovových materiálů.

Tab. č. I/15

Stav přímých zahraničních investic (koncem roku)

	mld. Kč	mil. USD	mil. EUR
1992	83,5	2 889	2 391
1995	195,5	7 350	5 741
2000	818,4	21 644	23 323
2001	982,3	26 754	30 346
2002	1 165,5	34 125	36 732
2003*	1 219,3	37 345	33 050
2004*	1 320,0	47 826	38 570
*Odhad HN			

Tab. č. I/14

Přímé zahraniční investice do ČR (v mld. Kč)

	2000	2001	2002	2003	2004
Celkem	192,4	214,6	277,7	59,3	114,7
z toho EU	153,0	187,2	250,7	38,1	71,1

Česká republika

Výzkum a vývoj

Počet pracovníků zabývajících se vývojem a výzkumem v roce 2003 dosáhl 76,9 tis. osob, proti předchozímu roku se zvýšil o 1,9 tis. osob. Tento stav zůstává výrazně neúměrný pro zajišťování stále lepších se konkurenceschopnosti ekonomiky, a tím také pro jistotu jejího dynamického vývoje.

Výdaje na výzkum a vědecko-technický rozvoj, měřeno podílem z HDP, jsou ani ne poloviční proti zemím EU 15 a o něco vyšší než 60 % proti zemím EU 25. V ČR podíl výdajů z HDP v roce 2004 dosáhl 1,25 %, státních v roce 2000 0,52 %, v roce 2004 0,47 %. Investiční a neinvestiční výdaje v roce 2002 dosáhly 26,7 mld. Kč, v roce 2003 32,2 mld. Kč, z toho státní 13,5 mld. Kč (**Tab. č. I/16**).

V letech 2000 až 2003 klesl počet přihlásek vynálezů z 5 tisíc na 3,9 tisíce, počet udělených patentů se ročně udržoval na 1,7 až 1,8 tisíce. Dovoz technologicky vyspělých výrobků (high-tech) činil v roce 2004 14 %, vývoz 11 % z celkového dovozu, respektive vývozu. Technologická platební bilance (licenční poplatky a ochranné známky, vlastnická práva, služby výpočetní techniky, technické služby a výzkum a vývoj) je trvale hluboce pasivní, v roce 2003 příjmy činily 5,4 mld. Kč, výdaje 15,8 mld. Kč.

ČR se mění rychle na informační společnost. Základní infrastrukturu představuje počet hlavních telefonních stanic (ke konci roku 2004 dosáhl téměř 14 milionů, z toho 3,6 milionu v pevné síti a 10,4 mil. v mobilní síti). Na 1 obyvatele tak připadá 1 účastník mobilní sítě. Počet PC se pohybuje kolem 2 milionů, počet uživatelů internetu dosáhl 3,6 milionu, počet účastníků internetu 2,5 milionu, z toho s komutovaným připojením 2,4 milionu. Počty registrovaných webových stránek se pohybují ke 160 tisícům. Informační a komunikační technologií v 4,1 milionu domácností charakterizují tyto údaje: 63 % domácností má pevnou telefonní linku, téměř čtvrtina osobní počítač, z toho je 15 % připojených na internet. Dvě třetiny obyvatel starších 15 let mají mobilní telefon, třetina má PC doma a pětina internet doma.

Ekonomická aktivita, trh práce

Ekonomická aktivita obyvatelstva byla v ČR v mezinárodním srovnání stále vysoká, i když má tendenci se snižovat. Míra ekonomické aktivity, tj. poměr pracovní síly (zaměstnaných a nezaměstnaných) k počtu obyvatel nad 15 let v roce 2004 dosáhla 59,3 %. Ke snižování míry ekonomické aktivity dochází navzdory tomu, že věková hranice odchodu do důchodu se prodlužuje. Snižování míry ekonomické aktivity je důsledkem stárnutí obyvatelstva.

Trh práce podobně jako ve většině zemí EU je charakterizován vysokou nezaměstnaností, která prudce začala narůstat po roce 1995. Historické maximum 571 tisíc uchazečů o práci na úřadech práce bylo dosaženo v únoru 2003. V roce 2004 se situace mírně zlepšila, míra nezaměstnanosti 10,8 % koncem února 2005 charakterizuje abnormálně vysokou nezaměstnanost (**Graf č. I/6**).

Statistika, která definuje nezaměstnaného podle mezinárodních kritérií ILO (především z nezaměstnaných se vylučují ti, kteří měli během šetření jakýkoliv pracovní příjem) a užívaná Eurostatem, udává niž-

Tab. č. I/16

Výzkum a vývoj

	pracovníci (k 31. 12. v tis.)	neinvest. výdaje (v mld. Kč)	invest. výdaje (v mld. Kč)
1990	105,9	10,8	1,6
1991	76,5	13,5	1,7
1992	57,2	12,2	2,3
1993	40,2	11,1	1,2
1994	38,7	11,2	1,8
1995	47,5	12,4	1,6
1996	49,6	14,0	2,3
1997	52,1	16,9	2,6
1998	51,2	20,1	2,7
1999	52,7	20,8	2,8
2000	53,5	23,1	3,4
2001	71,8	25,2	3,1
2002	75,0	26,7	2,9
2003	76,9	28,7	3,5

Česká republika

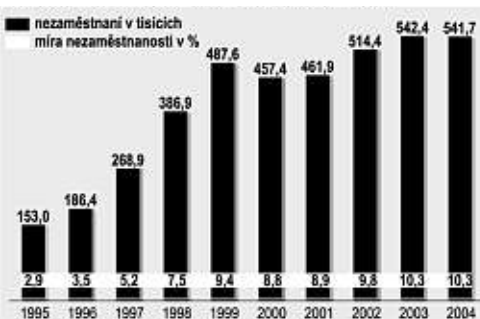
ší počet nezaměstnaných. Koncem roku 2001 410 tisíc, koncem roku 2002 380 tisíc, koncem roku 2003 415 tisíc, koncem roku 2004 420 tisíc. Míra nezaměstnanosti podle této definice dosáhla koncem roku 2004 8,3 %. V EU 25 míra nezaměstnanosti dosáhla 8,9 %, přitom v Německu 10 %, Řecku 10,5 %, Španělsku 10,4 %, Polsku 18,3 %, Slovensku 16,9 %, ve Francii 9,7 %, Lotyšsku 9,6 %, v Litvě 9,4 %. Pod průměrem EU je Finsko 8,6 %, Belgie 8,8 %, Itálie 7,7 %, Švédsko 6,4 %, Dánsko 5,1 %, Nizozemsko 4,7 %, Velká Británie 4,6 %, Rakousko 4,5 %. Ambiciózní cíl odstranit nezaměstnanost do roku 2010 vytvořením 20 mil. pracovních míst v EU 15 se neplní a je nahrazen plánem vytvořit 6 milionů pracovních míst v letech 2005 až 2010 v EU 25.

Nezaměstnanost v republice se přitom vyznačuje vysokou územní diferenciací. Severozápadní Čechy (Ústecký kraj) a Moravskoslezský kraj trpí mimořádně vysokou nezaměstnaností s průměrnou mírou nezaměstnanosti přes 15 %. V Praze a okolí je malá, v některých dalších okresech jižních Čech je nezaměstnanost třetinová ve srovnání s regiony s nejvyšší nezaměstnaností.

Rozhodující část pracujících je zaměstnána v průmyslu, a to 30 %. Obchod a pohostinství se podílejí na zaměstnanosti 19 %. Jen 4 % pracujících jsou v současné době zaměstnána v zemědělství a lesnictví. (Jejich podíl byl ještě před sto lety určující a rozhodující a před padesáti lety poloviční z počtu pracujících.) Ze sta pracujících nacházelo zdroj obživy ve stavebnictví 8, dopravě a spoji 7, ve službách podnikům, ve službách s nemovitostmi a ve vědě a výzkumu 9, ve školství 6, ve zdravotnictví necelých 6, ve

Graf č. I/6

Nezaměstnaní a míra nezaměstnanosti

Tab. č. I/17

Pracující v národním hospodářství (v tisících)

	1990	1995	2000	2001	2002	2003
zemědělství	555	259	182	182	175	167
lesnictví	78	53	40	35	34	33
průmysl	2 025	1 628	1 515	1 536	1 509	1 478
stavebnictví	403	450	395	381	374	382
obchod a pohostinství, ubytování	614	890	905	899	918	919
doprava a spoje	371	355	351	353	358	361
služby podnikům, nemov., výzkum	382	389	426	437	444	447
školství	317	322	296	294	294	300
zdravotnictví	280	262	266	269	282	286
veřejná správa, obrana, soc. zabezpečení	216	278	292	298	299	304
peněžnictví, pojišťovnictví	28	85	104	99	94	94
odstr. odpadu, činnost spol. organizací, rekreační, kulturní, sport. činnost	201	154	155	159	163	167
celkem	5 471	5 128	4 928	4 944	4 947	4 939

Česká republika

veřejné správě 6, v peněžnictví a pojištvnictví necelé 2, v čištění měst, rekreační, kulturní a sportovní činnosti 3 osoby (**Tab. č. I/17**).

Relativně vysoká kvalifikace pracovní síly a nízké jednotkové pracovní náklady jsou jednou z příčin zájmu zahraničních investorů o investování v ČR. Ve druhé polovině roku 2003 mělo z celkového počtu zaměstnaných 14,2 % plně vysokoškolské vzdělání, 36,8 % středoškolské s maturitou, 42,9 % střední odborné a jen 6,1 % základní vzdělání. Úroveň vzdělání zaměstnaných osob se z roku na rok zvyšuje. Postavení v zaměstnání se ustálilo. Podnikatelé se zaměstnanci se podíleli na počtu pracujících 4 %, podnikatelé bez zaměstnanců s pomáhajícími členy rodiny 12 %, zaměstnanci včetně členů produkčních družstev 84 %. Podle klasifikace zaměstnání připadalo ze 100 pracujících na vedoucí, řídící a na vědecké a odborné duševní pracovníky 17 osob, na technické, zdravotnické a pedagogické pracovníky 22 osob, na nižší administrativní a provozní pracovníky 20 osob, na kvalifikované dělníky a řemeslníky a výrobce, opraváře a obsluhu strojů 34 osob, na pomocníky a nekvalifikované pracovníky 7 osob.

Produktivita práce, reálné mzdy a průměrné mzdy, jednotkové pracovní náklady

V mezinárodním srovnání je úroveň produktivity práce v ČR nízká. Při přecenění HDP směnným kurzem (tak se vlastně jeví při mezinárodní výměně zboží) se odhaduje její úroveň na pracovníka ve srovnání se SRN na 40 %. Při přecenění HDP paritou kupní síly by bylo srovnání příznivější, ale stále by se pohybovalo mezi 70 až 75 %. V roce 2004 trend ve vývoji produktivity práce na pracovníka navázal na vyšší než tříprocentní tempa na zlomu tisíciletí. Zatímco růst HDP v roce 2001 ovlivnil přírůstek počtu pracovníků, v roce 2002 a 2004 jediným faktorem jeho růstu se stala národohospodářská produktivita práce. Proti roku 2000 byla v roce 2004 produktivita práce vyšší o 11,5 % a její růst plně kryl přírůstek HDP.

Základní ekonomický vztah mezi růstem produktivity práce a růstem reálných mezd od roku 1995 do roku 2004 byl nepříznivý i z hlediska upevňování ekonomické rovnováhy. Tento nepříznivý vztah s výjimkou roku 1998 a 2000 nabyl na síle od roku 2001. V posledních letech výrazně rostly nominální mzdy. V roce 2001 při růstu nominálních mezd o 8,7 % a i při oživé inflaci o 4,7 % činil růst reálných mezd 3,8 %, produktivita práce vzrostla jen o 2,4 %. V roce 2002 vzrostly nominální mzdy o 7,8 %, inflace při růstu o 1,8 % srazila přírůstek reálných mezd jen na 5,5 %, ale produktivita práce vzrostla jen o 0,2. V roce 2003 se zvý-

Tab. č. I/18

Vývoj produktivity práce a mezd

	1995	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
produktivita práce v HDP rok 1990 = 100	101,7	104,5	105,9	111,6	116,4	119,2	119,5	124,2	129,9
předchozí rok = 100	106,2	98,2	101,3	105,3	104,4	102,4	100,2	103,9	104,6
průměrná nominální mzda (1990 = 100)	248,7	323,4	353,3	383,1	407,6	442,9	475,0	506,6	540,0
reálná mzda rok 1990 = 100	96,7	105,5	106,9	113,6	116,4	120,9	127,5	135,7	140,7
předchozí rok = 100	108,7	101,3	98,9	106,2	102,4	103,9	105,4	106,4	103,7
produktivita práce (předchozí rok = 100)									
v průmyslu	108,2	105,7	105,1	102,4	109,0	105,4	107,4	109,5	109,9
ve stavebnictví	106,9	99,7	100,4	95,5	107,0	109,5	106,5	107,8	106,9

Česká republika

šily průměrné nominální mzdy o 6,3 %, při téměř nulové inflaci vzrostly reálné mzdy o 6,2 %, produktivita práce o 3,9 %. Za tři roky vzrostly reálné mzdy o 16,5 %, zatímco národohospodářská produktivita práce jen o 6,7 %.

V roce 2004 se vztah z předchozích let zvrátil. Růst HDP dosáhl 4 %, pokles počtu pracovníků nebyl výrazný a přírůstek nominálních mezd dosáhl 6,6 % při 2,8 % inflaci. Produktivita práce se zvýšila o 4,6 %, reálné mzdy o 3,7 % (**Tab. č. I/18, graf č. I/7**).

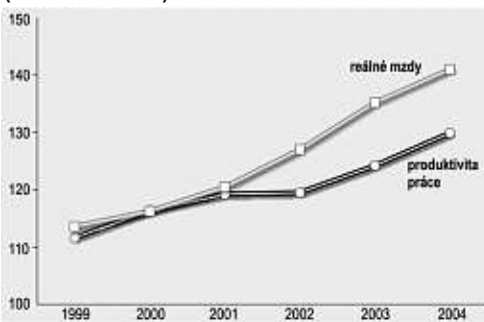
Jednotkové pracovní náklady zahrnují úplné náklady práce (mzdy a ostatní náhrady a náklady na pracovníky). Jejich poměr k HDP je možné pokládat při sledování vývoje i za vývoj poměru úplných nákladů práce na 1 pracovníka k produktivitě (z HDP) na 1 pracovníka.

Růst reálných jednotkových nákladů práce snižoval konkurenceschopnost domácí produkce nepřetržitě od roku 1993 při tendenci toto tempo zpomalit. V roce 1999 se tempo zpomalilo na 3 až 4 % průměrného ročního růstu. V roce 2004 ve srovnání s rokem 2000 byly reálné jednotkové pracovní náklady o 18 % vyšší.

Mzdy v roce 2004 již čtvrtý rok relativně rychle rostly ve všech odvětvích a dosáhly 18 035 Kč/měs. Proti roku 2003 se zvýšily o 6,6 %, proti roku 2000 o 32 %. Ve srovnání s rokem 1990 je průměrná nominální mzda 5,4krát vyšší.

Graf č. I/7

Vývoj produktivity práce a reálných mezd (rok 1990 = 100)

Průmysl, stavebnictví, zemědělství a služby

Průmyslová výroba se přes propad dynamiky na Západě (kam směřuje 75 % vývozu průmyslové produkce) v roce 2001 a recesi v roce 2002 a 2003 nezastavila a od roku 2002 tempo zvyšovala, v roce 2004 se zvýšila téměř o desetinu. Levná pracovní síla dostatečně kvalifikovaná pro hromadnou výrobu udržela konkurenceschopnost výrobků. Průmyslová výroba od roku 2000 do roku 2004 v průměru ročně dosáhla přírůstek 7,8 %. Zásahu má výroba osobních automobilů, elektrických přístrojů, strojů a zařízení, opírající se vedle nových investic o marketing na exportních trzích. V roce 2004 se začala přidávat výroba základních kovů a hutních výrobků. V neposlední řadě významnou roli v růstu výroby sehrál tzv. zušlechťovací styk, když levná pracovní síla a volné kapacity byly výhodné v kalkulacích západních podnikatelů. Produkce orientovaná na tuzemský trh (potravinářský průmysl) docílovala nižších přírůstků. Propad výroby pokračoval v kožedělném a textilním průmyslu, který cenově nestačil konkurovat východoasijským výrobům levné obuvi a textilu. Až v roce 2003 byla průmyslová výroba vyšší než v roce 1990 a v roce 2004 úroveň tehdejší výroby přesáhla o 12,8 %.

Průmyslová výroba v roce 2004 vzrostla o 9,9 % proti roku 2003. Odvětvová struktura průmyslové výroby se začíná postupně měnit ve prospěch strojírenského a elektrotechnického průmyslu. Podle podílu hodnoty přidané zpracováním je v současné době nejsilnějším odvětvím v průmyslu s 28 % výroba strojů, elektrických a optických přístrojů a dopravních prostředků. Potravinářský průmysl se na ní podílí zhruba 13 %, zpracování ropy, chemický a farmaceutický průmysl, gumárenský a plastikářský průmysl 14 %. Na 15 % poklesl podíl výroby kovů a kovových přístrojů. Výroba elektriny, vody a plynu se podílí 9 %, textilní, oděvní a kožedělný průmysl 5 %, dřevozpracující, papírenský a polygrafický průmysl 5 % a průmysl stavebních hmot, skla, keramiky a porcelánu 5 %. Dobývání nerostných surovin se podílí na přidané hodnotě více než 3 % a ostatní odvětví průmyslu (nábytek, sběr surovin atd.) 3 % (**Tab. č. I/19**).

Česká republika

Stavební výroba po tříleté krizi se od roku 2000 začala zvyšovat. Hlavním důvodem poklesu v letech 1997 až 1999 byla restrikce státního rozpočtu na úseku investic, slabá bytová výstavba, výrazné přibrzdění oprav a rekonstrukcí budov. V roce 2001 až 2004 k růstu stavebních prací o 34 % vedle veřejných zakázek přispěla i výstavba v rámci přílivu přímých zahraničních investic.

Zemědělská produkce v roce 2004 se výrazně zvýšila pro mimořádnou úrodu obilovin, ačkoli jinak pokračovala v tendenci jejího omezování. Důvodem je částečné snižování spotřeby potravin obyvatelstva a částečně i omezení dodávek zemědělských produktů pro zpracování v nepotravinářských průmyslových odvětvích. Hlavním důvodem je převaha dovozu potravin nad jejich vývozem, když pasivní saldo v potravinách a nápojích přesáhlo 27 mld. Kč (**Tab. č. I/20**).

Tab. č. I/19

Vývoj průmyslové výroby (meziroční přírůstky v %)

	1999/98	2000/99	2001/00	2002/01	2003/02	2004/03
průmyslová výroba celkem	-3,1	5,4	10,6	4,8	5,8	9,9
dobývání nerostných surovin	-12,1	9,2	1,6	0,3	0,5	-0,9
potravinářský průmysl	-0,7	-3,0	0,6	3,5	2,8	0,1
textilní a oděvní průmysl	-13,0	11,9	2,1	-1,4	-2,8	-0,8
kožedělný průmysl	-4,2	-19,9	-18,2	-27,3	-19,3	-4,5
dřevozpracující průmysl	2,7	15,3	5,5	6,1	5,7	6,5
papírenský a polygrafický průmysl	0,7	1,6	1,1	2,8	9,5	8,6
koksování, raf. a zpracování ropy	-13,1	-1,3	20,2	3,8	3,6	4,1
chemický a farmaceutický průmysl	-1,4	-2,3	3,2	0,3	7,0	7,3
gumárenský a plast. průmysl	10,1	15,5	11,6	18,6	13,8	10,0
průmysl skla, keramiky a stav. hmot	2,3	5,3	4,1	4,0	5,7	5,3
výroba kovů a kovodělných výrobků	-12,2	-3,2	4,2	-1,0	4,5	23,0
výroba strojů a zařízení	5,9	9,8	17,2	2,6	6,4	3,6
výr. elektrických a optických přístrojů	22,8	11,6	29,5	27,5	2,9	15,3
výroba dopravních prostředků	-5,4	18,4	2,8	3,3	12,4	14,3
výroba elektřiny, plynu, vody	-3,8	7,0	1,3	0,2	8,9	0,9

Tab. č. I/20

Vývoj průmyslové, stavební a zemědělské produkce, dopravy a spojů (přírůstky v %)

	2000/99	2001/00	2002/01	2003/02	2004/03
průmyslová produkce	5,4	6,5	4,8	5,5	9,9
stavební produkce	5,2	9,6	2,5	8,9	9,8
zemědělská výroba	-4,5	2,5	-4,6	-3,6	13,7
veřejná doprava – tržby ve s. c.	6,1	5,5	0,1	5,9	7,3
spoje – tržby ve s. c.	18,9	16,8	4,7	7,0	3,3

Životní úroveň

Životní úroveň v roce 2004 v průměru dále vzrostla. Současně se prohlubovala její diferenciacie. Rodiny s dětmi, rodiny nezaměstnaných a důchodci tvoří pól chudších skupin obyvatelstva. V roce 2002 v pás-

Česká republika

Tab. č. I/21

Soukromá spotřeba a příjmy obyvatelstva (1990 = 100)

	1990	1995	2000	2001	2002	2003	2004 ¹⁾
růst konečné spotřeby domácností	100	97	109	114	117	122	125
maloobchod, prodej (stálé ceny)	100	83	94	101	103	111	114
peněžní příjmy obyvatel (mld. Kč)	358	891	1 262	1 367	1 445	1 526	1 600
peněžní příjmy obyvatel (růst v %)	100	249	352	382	404	427	444
růst reálných příjmů obyvatel (%)	100	99	104	105	110	114	116
měs. hrubé příjmy na dom. (tis. Kč)	7,5	19,4	27,7	29,6	31,0	32,8	34,3
míra úspor domácností (%)	–	12,8	10,8	11,5	11,5	11,3	10,5
průměrná nominální mzda (Kč)	3 340	8 307	13 614	14 793	15 866	16 920	18 035
růst – reálné mzdy (%)	100,0	96,7	116,4	120,9	127,5	135,7	140,0
dávky důch. zabezpečení (mld. Kč)	45,5	105,8	181,9	195,8	210,4	223,2	230,0
průměrný měsíční starob. důchod (Kč)	2 017	4 039	6 300	6 815	6 841	7 084	7 270
růst reálného důchodu (%)	100	80	91	91	91	94	94
poměr důchodu a hrubé mzdy (%)	52	44	44	43	44	42	40

¹⁾ odhad HN

mu chudoby existovalo (podle metodiky počítané na Západě) 822 tisíc obyvatel (8,1 % všeho obyvatelstva). Počet obyvatel v této skupině se trvale zvyšuje. Charakteristickým znakem současných představ o životní úrovni je výrazná orientace na spotřební společnost. Odráží se například i v tom, že zatímco hrubý národní důchod je o 15 % vyšší než v roce 1990, konečná spotřeba domácností je vyšší o 25 % (Tab. č. I/21, graf č. I/8).

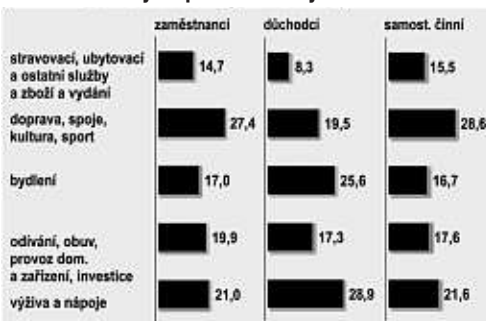
Malá pozornost státu byla věnována otázkám populační politiky. Český národ začíná rychle stárnout a pomalu vymírat. Při současných demografických trendech se tento proces nezadržitelně zrychluje.

Tento vývoj má nejen dopad sociální, ale i ekonomický. Úbytek obyvatelstva se bude rapidně od roku 2025 zvyšovat. Porodnost v ČR patří k nejnižším v Evropě a pravděpodobně i na světě.

Konečná spotřeba obyvatelstva v roce 2004 vzrostla o 2,4 % ve srovnání s předchozím rokem. Průměrná nominální mzda se zvýšila o 6,7 %. Reálné mzdy se zvýšily o 3,7 %, inflace vzrostla o 2,8 %. Průměrný nominální starobní důchod se zvýšil jak pro nárůst nově přiznaných průměrných starobních důchodů a pro postupné snižování počtu nejstarších důchodů, tak zvýšením důchodů na základě rozhodnutí vlády. Dále se rozšířil poměr důchodů a průměrných mezd, který se potácí prakticky na uznávané spodní mezinárodní hranici. Na rozdíl od růstu reálných mezd se reálné starobní důchody v průměru v roce 2004 nezvýšily. Reálné mzdy jsou v současnosti o 40 % vyšší než v roce 1990, reálné starobní důchody nižší o 6 %.

Graf č. I/8

Struktura čistých peněžních vydání v roce 2003

Česká republika

Příjmy a vydání domácností

Spotřeba potravin si udržuje slušnou evropskou úroveň. Při srovnání s jinými státy je třeba přihlídnout k tradičním zvyklostem, zejména ve výživě. Proti Německu, Rakousku, Francii a severským státům je u nás spotřeba na hlavu nižší u masa, ovoce a zeleniny, zhruba stejná u tuků, cukru, obilovin. Vysokou spotřebu alkoholu ovlivňuje vysoká konzumace piva. V posledních letech se struktura spotřeby potravin ustálila, při vysokém růstu spotřeby nealkoholických nápojů a růstu spotřeby mléka a mléčných výrobků, poklesu spotřeby vajec, mírném poklesu spotřeby obilovin a masa. Mírné meziroční výkyvy jsou většinou ovlivňovány cenovým pohybem u hlavních potravin (**Tab. č. I/22**).

Tab. č. I/22

Spotřeba potravin na obyvatele (v kg)

	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
maso (hodnota na kosti)	96,5	82,0	85,3	81,5	82,1	83,0	79,4	77,8	79,8	80,6
tuky a oleje	25,2	22,7	22,8	23,0	23,4	23,1	25,3	25,2	25,4	25,0
mléko, mléčné výrobky	256,2	187,8	199,2	195,2	197,1	207,3	214,1	215,1	220,6	223,4
vejce (ks)	340,0	290,0	276,2	311,0	319,0	297,0	275,0	286,0	280,0	256,0
obiloviny (hodn. mouky)	114,9	115,7	113,8	107,9	104,9	104,0	104,7	107,0	113,8	110,9
cukr	44,0	38,9	39,5	39,1	37,6	37,1	36,1	39,0	41,5	43,0
brambory	77,9	76,5	77,2	76,0	76,1	75,9	77,0	75,3	76,0	73,6
zelenina (hodn. čerstvá)	66,6	78,0	79,5	81,1	82,2	85,3	82,4	82,1	78,7	80,0
ovoce (hodn. čerstvé)	59,7	72,1	73,5	71,5	72,5	75,6	75,0	70,0	73,5	76,2
alkoholické nápoje (litry)	177,2	180,2	181,1	185,6	185,3	184,2	184,3	181,3	184,4	186,4
nealkoholické nápoje (litry)	110,1	121,3	127,0	147,0	158,0	180,0	206,0	220,0	246,0	266,0

Tab. č. I/23

Spotřeba průmyslového zboží na obyvatele

	1990	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
šitě a pletené prádlo (ks)	8,3	4,8	4,7	4,9	4,6	5,1	5,2	5,2	5,7	6,6
pletené svrchní ošacení (ks)	4,7	3,2	3,1	3,1	3,1	3,1	3,3	3,1	3,4	4,4
svrchní oděvy (ks)	2,3	1,5	1,4	1,5	1,6	1,5	1,4	1,2	1,8	2,3
puncóchy a ponožky (páry)	11,5	9,5	10,5	10,1	9,6	9,0	9,8	10,3	10,8	11,3
obuv (páry)	5,1	2,7	3,1	3,0	3,1	3,0	2,7	2,6	3,1	3,6
pln (m ²)	163,8	200,4	213,0	256,0	248,7	251,4	253,2	248,5	290,7	282,5
elektrina (kWh)	928,0	1276,0	1437,0	1552,0	1505,0	1409,0	1366,2	1345,6	1372,7	1422,3

Česká republika

Spotřeba textilu a obuvi má v posledních letech tendenci se zvyšovat po hlubokém poklesu po roce 1991. Výrazná část obyvatelstva se buď úplně, nebo z velké části orientuje na levný (neproclený nebo špatně proclený) dovážený sortiment. Tlak na spotřebu plynu výrazně narostl, u elektřiny vysoké ceny její spotřebu srazily dolů, v posledních letech znovu narůstá. Nárůst spotřeby energií se stal postupně nevyhnutelným spolu s rostoucí vybaveností domácností energeticky náročnějším zařízením (**Tab. č. I/23**). Domácnosti (byty, popř. včetně rekreačních objektů) jsou vybavovány zdvojeným zařízením, jako jsou radiopřijímače, televizory, chladničky a pračky. Současně domácnosti obměňují svoji vybavenost technicky dokonalejšími modernějšími předměty. Na 100 domácností připadlo v roce 2004 podle odhadu kolem 125 televizorů, 160 chladniček, 110 automatických praček, více než 70 osobních automobilů. Pro soukromé účely měly k dispozici v roce 2003 mobilní telefon dvě třetiny osob starších 15 let, PC doma jedna třetina, internet doma 21 %.

Bytová výstavba

Při posledním sčítání lidu, domů a bytů v roce 2001 existovalo v ČR 4 368 tisíc bytů, z toho však trvale obydlených 3 828 tisíc bytů, na 1 byt připadalo 2,64 osoby, průměrná velikost bytu 76,3 m². Neobydlené byty byly většinou v rekreačních chalupách (172 tisíc) nebo byly devastované a nehodily se k bydlení. Od roku 1995 výstavba bytů pomalu narůstá, ale zaostává jak za potřebou, tak za rozsahem bytové výstavby před rokem 1990. V roce 2004 mírně vzrostl počet zahajovaných bytů, dále však výrazně roste počet rozestavěných bytů, což svědčí o růstu výstavby i o finančních problémech stavitelů bytů, zejména rodinných domků. Od roku 2000 se průměrně ročně dokončí 26 tisíc bytů, v roce 2004 to však bylo 32 tisíc. V posledních letech se v rodinných domcích dokončuje 41 % všech bytů, v bytových domech necelých 25 %, v nástavbách a přístavbách 14 % bytů a v penzionech, v nebytových objektech a adaptací nebytových prostor zbývajících 12 % bytů (**Tab. č. I/24**).

Cestovní ruch, školství, kultura, zdravotnictví

Příjezdy zahraničních návštěvníků se koncem tisíciletí ustálily na vyšším čísle než 100 mil. ročně. Po odeh v roce 2002 návštěvnost ČR snížila a dopad se projevil i v roce 2003 a v roce 2004, kdy se razantně snížily příjezdy krátkodobých návštěvníků. V roce 2004 počet návštěvníků činil 96 mil., počet výjezdů českých občanů 36,5 mil. Prodlužuje se délka pobytu zahraničních návštěvníků. Devizové příjmy po poklesu v roce 1999 se v roce 2000 a 2001 zvýšily, v roce 2002 klesly a znovu vzrostly v roce 2003 a 2004. Převyš devizových příjmů nad výdaj z cestovního ruchu se zvyšuje, v roce 2004 dosáhl 2,9 mld. Kč.

Na vzdělanost obyvatelstva jako základního předpokladu pro perspektivní ekonomický rozvoj i pro jeho budoucí vyváženou životní úroveň je v současné době kladen mimořádný důraz. Z obyvatelstva staršího 15 let mělo v roce 2004 plné vy-

Tab. č. I/24

Bytová výstavba

	dokončené byty	rozestavěné byty	zahájené byty
1990	44 594	158 840	61 004
1993	31 509	72 356	7 454
1995	12 998	66 172	16 548
1996	14 037	87 600	25 300
1997	16 757	90 552	33 152
1998	22 163	103 191	35 027
1999	23 734	112 530	32 900
2000	25 207	118 785	32 377
2001	24 758	121 705	28 983
2002	27 291	129 609	33 606
2003	27 127	139 132	36 496
2004	32 268	146 801	39 037

Česká republika

sokoškolské vzdělání 10,1 % obyvatel, střední vzdělání s maturitou 31,3 %, střední odborné (odborné učiliště a odborné školy) 38,1 % a 21,5 % mělo základní vzdělání. Počet žáků na základních školách klesá v souvislosti s početně nižšími ročníky dětí. Na gymnáziích počet žáků má tendenci narůstat, na středních odborných školách po poklesu teprve v roce 2000 začal narůstat. Struktura středního školství v současné době více připravuje studenty na vysokoškolské vzdělání.

Na vysokých školách počet studujících stále roste, některé vysoké školy, zvláště humanitního směru vzhledem ke kapacitám nejsou schopné přijímat všechny zájemce o studium. Vysoké školy technického směru v některých oborech naopak nemají dostatečný počet zájemců o studium.

Obyvatelstvo

Ke konci roku 2004 měla Česká republika 10 215 tisíc obyvatel, v tom 4 977 tisíc mužů a 5 238 tisíc žen. Přirozený úbytek obyvatelstva byl v roce 2002 až 2004 nahrazován relativně vysokým kladným saldem zahraniční migrace, takže došlo k vzestupu počtu obyvatel. Rozvodovost se v roce 2003 dále mimořádně zvýšila. Na 100 sňatků připadalo 70 rozvodů.

Václav Čáp, odborný spolupracovník Ročenky HN

Zdroje údajů v kap. I: ČSÚ, ČNB, MF, MPSV, odhady HN jsou vyznačeny

Konec privatizace v Česku

Největší český »obchodní dům« stáhne na konci letošního roku roletu. Fond národního majetku (FNM) už nemá téměř nic na prodej. Jeho tržby se po čtrnácti letech zastavily na více než půl bilionu korun.

Vláda v lednu rozhodla, že další činnost fondu nemá smysl. K privatizaci zůstává v portfoliu fondu několik posledních podniků a pro správu tohoto majetku se nevyplatí zaměstnávat desítky úředníků. Kontrolu nad neprodaným majetkem převezmou podle zvláštního zákona úředníci Ministerstva financí. »Počítáme, že tu pro ně zřídíme samostatný odbor. Je to důležité i proto, aby se i nadále mohlo hospodaření s tímto majetkem sledovat samostatně a stranou od ostatních státních peněz,« říká mluvčí ministerstva Marek Zeman.

Poslední miliardové zbytky

Přestože nabídka fondu je po téměř skončené privatizaci minimální, cena posledních neprodaných podniků zanedbatelná není. Ekonomičtí odborníci odhadují, že státní podíl ve společnosti ČEZ by mohl být prodán přibližně za 200 miliard korun. Přičte-li se k tomu i připravovaný prodej Českého Telecomu za několik desítek miliard, může se jen z těchto dvou obchodů zvýšit celkový příjem z privatizace o dalšího čtvrt bilionu. Ale to už bude opravdu všechno. »Zbytek majetku určeného k prodeji tvoří pár desítek podniků. To jsou skutečně poslední drobné, o které se postará ministerstvo,« sdělil poslanec US-DEU Vlastimil Ostrý, který zatím zasedá v dozorčí radě FNM.

Kromě Telecomu a společnosti ČEZ drží FNM státní podíly ještě například v Českých aeroliních, Unipetrolu nebo ve firmě Čepro, která pro stát zajišťuje strategické zásoby pohonných hmot.

Z firem, které stát nepovažuje za strategické, patří do portfolia fondu podíly třeba v Karlovarské Becherovce, Plzeňském Prazdroji, několika vodárenských společnostech, Jihočeské energetice nebo v letecké firmě Aero.

Česká republika

Začalo to samoobsluhami...

Psal se 26. leden 1991 a od pádu komunistického režimu uběhlo pouhých patnáct měsíců. Stát se rozhodl vyměnit s lidmi část svého majetku za peníze. V Praze poprvé předstoupil před publikum licitátor s kladivkem a veřejnou dražbou odstartoval privatizaci. Její první části se říkalo »malá« a lidé si v ní mohli koupit někdejší socialistické obchody, samoobsluhy a drobné provozovny. Rozprodeje tohoto majetku vydělal státu 34 miliard korun.

»Hned na začátku se vzhledem k historické neopakovatelnosti celé akce řeklo, že toto jsou mimořádné příjmy a byla připravena i speciální pravidla pro mimořádné utrácení. To nebyly peníze na obyčejné projednání ve státním rozpočtu. Neměly se rozfrcat,« říká tehdejší předseda FNM Tomáš Ježek.

Úroky z bankovních účtů vydělaly dalších 15 miliard. O výnosech z malé privatizace směla rozhodovat pouze Poslanecká sněmovna. Například dvě miliardy použil stát na doplatky restitucentům, kterým vrátil majetek ve špatném technickém stavu. Na opravu školních střech se použily tři miliardy korun, dalších šest miliard spotřebovalo Ministerstvo životního prostředí na takzvanou plynofikaci. Nyní zbývá na účtu poslední miliarda.

... a pokračovalo uhelnými doly

Po rozprodání samoobsluh a provozoven přikročil fond k většímu obchodům. Novým majitelům začal prodávat stovky průmyslových podniků, obchodních společností a k tomu přidal třeba i severočeskou hnědouhelnou pánev. Podle zatím poslední zveřejněné výroční zprávy vydělala velká privatizace státu 498 miliard korun.

Na utrácení těchto peněz se však už, na rozdíl od malé privatizace, žádný zvláštní režim nevztahoval. Stát peníze průběžně používal podle momentální potřeby. Nejvíce peněz, přes 73 miliard (stav ke konci roku 2003), převedl FNM do Státního fondu dopravní infrastruktury. Dalších 30 miliard dostal Státní fond rozvoje bydlení. Přes 20 miliard odvedl fond na oddlužení jiných státních podniků, další miliardy spolko oddlužení bank. Více než 17 miliard bylo použito na odstraňování starých ekologických škod.

Příliš drahé chyby

V první polovině devadesátých let prodával fond majetek sice rychle, ale ne právě svědomitě. Některé podniky si noví majitelé převzali od státu dřív, než za ně zaplatili. Peníze, které si na nákup půjčili od banky, utratili jinak. »Do roku 1994 byly špatně nastavené smlouvy, fond byl nezkušený a podnikatelské prostředí neusazené. A nebyla ani politická vůle přitáhnout šrouby a prodávat třeba jen za hotové peníze, protože by se privatizace fakticky zastavila,« uvedl jeden z bývalých šéfů FNM Roman Češka.

Fond ale chyboval i jinak, například neoprávněně vypověděl smlouvu o opci firmy Petrcile k vlastnictví 15procentního podílu Nové hutí. Fond musí za své pochybení zaplatit více než dvě miliardy korun. Riskantní je také záruka, kterou Fond národního majetku poskytl státní firmě Čepro. Správci státních zásob pohonných hmot hrozí kvůli ne zcela objasněným soudním sporům exekuce majetku. Situace Čepra byla v loňském roce natolik kritická, že podnik neměl ani na zaplacení daní. Fond mu vypověděl smlouvy a vláda rozhodla, že garantem potřebných půjček bude právě FNM.

Drahé je i otálení politiků s ukončením činnosti fondu. Podle Tomáše Ježka, který stál u jeho zrodu, mohlo slovo »vyprodáno« zaznít už před osmi lety. Z portfolia fondu tehdy bylo prodáno přes 90 procent všech podniků určených k privatizaci. Politikům k takovému kroku chyběla chuť. Místo toho, aby fond prodal podniky a skončil, vymysleli pro něho, a také pro desítky zaměstnanců, úkoly, které s původním posláním měly jen málo společného. Fond začal vydávat záruky za ekologické škody či vydané dluhopisy a financovat mimorozpočtové fondy dopravy a bydlení. »Kdyby lidé pracující na FNM měli zájem na rychlé likvidaci, byli by sami proti sobě,« dodává Ježek.

David Macháček, Hospodářské noviny

Česká republika

Přímé zahraniční investice

Loňský rok potvrdil, že Česká republika je pro investory stále velmi zajímavá. Láká je levná pracovní síla a jednoduchý vstup na západní trhy. V roce 2004 se Česku podařilo přilákat investice za 114,7 mld. Kč, což je více než dvojnásobek roku 2003. Faktem ale je, že z celkového přílivu bylo 66 mld. Kč v rámci re-investovaného zisku. To znamená, že nových investorů je méně než těch, kteří jsou zde spokojeni a rozšiřují stávající výrobu.

Vstup do Evropské unie v květnu roku 2004 však do Česka přinesl nový typ investic. I když nejde o mohutné závody typu automobilek, pro snížení nezaměstnanosti v regionech je nelze přejít mávnutím ruky. Bez slávy a statistické publicity se – zejména do pohraničních oblastí – začaly přesouvat menší rodinné podniky z Rakouska a Německa, které nalákala levnější pracovní síla. Bohužel obrácený proces probíhá na polských a slovenských hranicích, zde investují za hranicemi české podniky kvůli levnější práci.

Příznivý je trvalý růst zájemců o Českou republiku z řad provozovatelů center podpory služeb, logistiky a poradenství. I v roce 2004 se ohlásilo několik investic z těchto podniků a zdá se, že se jejich počet bude zvyšovat.

Jak vypadají známé údaje? Rok 2002 s přílivem kapitálu ve výši 304,6 miliardy korun byl posledním rekordním. V té době končila privatizace bank a podniků, což příliv kapitálu značně zvýšilo. V roce 2003 příliv kapitálu výrazně poklesl (příliv investic za rok 2003 dosáhl 59 mld. Kč). V posledních třech měsících 2003 navíc centrální banka oznámila čistý odliv v položce přímých investic do České republiky ve výši 16,4 mld. Kč, který souvisel s odkupem 49 % akcií Eurotelu od zahraničních vlastníků do držení společnosti Český Telecom. Následně odprodal TelSource 27 % akcií Českého Telecomu převážně zahraničním institucionálním investorům. Za rok 2004 přiteklo ve formě investic do Česka 114,7 mld. Kč, z toho 66 miliard reinvestic.

Investoři, kteří mají zájem o Českou republiku, jsou víceméně ze stále stejných zemí. Přes 70 procent přímých investic pochází ze zemí Evropské unie, především z Německa, Rakouska a Velké Británie. Z ostatních zemí trvá stále zájem japonských a amerických investorů.

Zhruba 41 procent investic mířilo do zpracovatelského průmyslu, peníze směřovaly do automobilky TPCA v Kolíně a pro její subdodavatele. Významné byly rovněž investice do nákupu nemovitostí, rozvoje obchodu (především do stavby nových obchodních center), výroby a distribuce elektřiny, plynu i vody a finančního zprostředkování.

Vývoj v dalších letech ovlivní privatizace (zejména léta očekávaný prodej elektrárenské společnosti ČEZ) i příliv zahraničních investorů do průmyslu, nově však též do oblasti vědy a výzkumu.

Jak vyplývá z informací agentury pro podporu podnikání a investic CzechInvest, počet příslibených investic (které zprostředkovala v roce 2004) dosáhl celkem 145 nových zahraničních i tuzemských investičních projektů v hodnotě přes padesát miliard korun. Jen tyto investoři by měli přinést zhruba dvacet tisíc pracovních míst. V meziročním srovnání se situace podle CzechInvestu notně zlepšila – čísla ukazují na nárůst v objemu příslibených investic o deset miliard korun, v počtu pracovníků o osm tisíc. Navíc do Česka míří i »chytře« firmy – do oblasti výzkumu a služeb se loni rozhodlo investovat 41 firem, zatímco v roce 2003 to bylo jen patnáct společností.

Které firmy, jejichž investice se loni oznámila, patří mezi »nejzajímavější« co do počtu zaměstnaných pracovníků, objemu prostředků či revolučních technologií?

Jednou z nejvyšších investic loňského roku bylo otevření nového řídicího centra informačních technologií největší logistické společnosti na světě DHL. Celkem v ČR hodlá DHL proinvestovat nejméně pět miliard korun a vytvořit zhruba tisíc nových pracovních míst. Z Prahy bude DHL řídit evropskou IT infrastrukturu DHL. Už nyní má DHL síť poboček, kde zaměstnává přes 1700 zaměstnanců.

Česká republika

Z oblasti strategických služeb byla loni významnou i ohlášená investice světové jedničky mezi ropnými společnostmi ExxonMobil. Ten v roce 2004 otevřel v Praze centrum strategických služeb, kde v první fázi vytvoří 300 nových pracovních míst, převážně pro vysokoškoláky. Pokud bude pražské centrum úspěšné, počet pracovních míst se v budoucnu ještě znásobí. Projekt ExxonMobil představuje investici v řádu stovek milionů korun. Z Prahy bude společností své skupiny poskytovat zákaznický servis a služby ve vybraných oblastech IT, financí a účetnictví. Stejně jako u většiny ostatních strategických center bude i zde až 95 % služeb produkovaných pražským střediskem určeno na export.

Významnou expanzi v roce 2004 oznámila japonská společnost Daikin. Ta se po dvoumiliardové investici v Plzni rozhodla vybudovat nový závod na výrobu kompresorů do klimatizačních jednotek v Brně na Černovické terase. V první fázi zde hodlá proinvestovat 1,2 miliardy korun a vytvořit víc než 500 kvalifikovaných pracovních míst. Ani Japonci nehodlají v ČR ustrnout pouze u výroby – zvažují možnost založení vlastního technologického centra s českými odborníky.

Další v roce 2004 ohlášenou významnou expanzí je záměr společnosti Behr Czech (výroba vzduchotechniky, klimatizace a topení) postavit nový závod v Mnichově Hradišti za zhruba 1, 2 miliardy korun a zaměstnat dalších 600 lidí. I v tomto případě se nejedná pouze o přemístění výrobních linek do České republiky, ale o úplně nové projekty. Záměrem společnosti je – vedle vybudování průmyslového inženýrství, schopného samostatně vést nové projekty – zároveň centralizovat nákup pro střední a východní Evropu.

Julie Hrstková, týdeník Ekonom

Investice českých firem v zahraničí

Firmy, působící v České republice, investovaly podle České národní banky ve světě od roku 1993 do 3. čtvrtletí loňského roku téměř 52,7 miliardy korun. Jak napovídá oficiální statistika ČNB, například v roce 2002 směřovaly značné finanční objemy na Slovensko, na Kypr, do Lichtenštejnska, na Britské Panenské ostrovy či do Spojených arabských emirátů. V roce 2003 se dostalo přes 5,7 miliardy korun přímých investic do Portugalska.

Část investic pocházela od samotných zahraničních investorů, kteří expandovali do dalších zemí. Čistě české subjekty investovaly v posledních letech relativně málo. Důvodem toho je jejich slabší volný kapitál, levná česká pracovní síla, což české firmy nenutilo přesouvat výrobu do zahraničí a spoléhaly se na export doma vyrobeného zboží. České subjekty také raději využívaly možnosti zakládání společných podniků s místními společnostmi.

České investice tak představují jen nepatrný podíl ve srovnání s investicemi zahraničních firem v ČR, v letech 1993 až 2004 přitekli do České republiky kapitál v hodnotě převyšující 1 333,7 mld. Kč.

Analytici se shodují v tom, že ani v příštích letech se nedá očekávat masivní vzestup investičních aktivit, přesto se nyní dá hovořit o jisté změně trendu. Především loňský rok byl totiž z hlediska českých investic ve světě významný.

Elektrárenská společnost ČEZ získala v červenci tři distribuční společnosti v západní části Bulharska, za které zaplatila 281,5 milionu eur. Je to vůbec největší česká investice ve světě. ČEZ navíc v Bulharsku plánuje další investice: Účastní se privatizace uhelných elektráren a zvažuje zde výstavbu tepelné elektrárny na zelené louce. Investiční aktivity projevuje v Černé Hoře, zájem má o distribuční společnosti v Makedonii. Významným investorem v oblasti je i česká společnost EnergoPro, která v Bulharsku dokončila privatizaci kaskády vodních elektráren Sandanska Bistrica a koupila další kaskádu Koprinka se dvěma elektrárnami. V září investovala asi dva miliony eur do přiváděčů vody k elektrárnám. Díky investicím i dalších firem, jako jsou Korado s továrnou na výrobu radiátorů či Jihočeská keramika se svým privatizovaným závodem, dosáhly české investice v Bulharsku výše 372 milionů eur. Tím se Česká republika řadí mezi desítku nejvýznamnějších investorů v této zemi.

Česká republika

Z ostatních zemí na Balkánském poloostrově se do centra zájmu českých firem, podobně jako i Bulharsko také díky blízkému se vstupu do Evropské unie, dostává Rumunsko. Zájem o tento trh stoupl ze strany českých podnikatelů ve srovnání s počátkem století trojnásobně. Napomohlo tomu i vítězství ČEZ, které zde získaly majoritu distribuční společnosti elektrické energie Lectrica Oltenia za 200 milionů eur. Firma Hobas zde zase koupila Hobas Tub Romania za 4,89 milionu dolarů. Moravské naftové doly zde získaly podíl na průzkumné koncesi. V Rumunsku investovaly i Hamé Babice, které koupily majoritní podíl ve firmě Romconserc Caracal, dále Agrico, Time Out, Moravia Steel či Tatra. Mění se tím situace, kdy nepodařená privatizace huti Tepro Jasy ze strany Železáren Veselí a obvinění českého podnikatele z vraždy místního odborového předáka tam nadlouho utlumily aktivity českých podniků.

V ostatních jihoevropských zemích nejsou celkové investice příliš významné. Ve Slovinsku je největší českou investicí papírna Videm Krško ze strany ICEC Ostrava. Investici později převzala IPB, nyní je ve většinovém vlastnictví společnosti SOB a Nová Huť Ostrava. V Bosně a Hercegovině je největší českou investicí společná montáž vozů Škoda Auto v sarajevském závodě, s výrobou modelů Fabia a Octavia. V srpnu 2001 proběhlo v této zemi otevření českého společného podniku TMD-AGS na výrobu malé zemědělské techniky, společnost ŽS Brno odkoupila zase většinový podíl společnosti Remont pruga Sarajevo. V Chorvatsku je větší investicí provozovna na zpracovávání ryb – Mardešić na ostrově Vis. České firmy zde zakládají především obchodní společnosti a jejich prostřednictvím nakupují nemovitosti. Podobně jako v Chorvatsku, tak také v Bulharsku a v dalších balkánských zemích, i na středomořském pobřeží, například ve Španělsku a Portugalsku, se projevuje značný zájem českých investorů o nákup nemovitostí.

V Srbsku a Černé Hoře nejsou registrovány žádné významné české investice. Jedním z potenciálních investorů jsou však opět ČEZ. S postupující konsolidací politických a ekonomických poměrů se navíc očekává zvýšený zájem českých podnikatelů o toto teritorium.

Nehledě na investiční úspěchy českých firem v některých balkánských zemích je za perspektivní trh českými podnikateli považována Ruská federace. Naznačují to nejen průzkumy, ale i stoupající investiční aktivity. Jedná se jak o investice na zelené louce, tak i o modernizaci stávajících kapacit. Motivace je jednoznačná – snížení nákladů spojených s dovozem. Do Ruska přitom investují společnosti vyrábějící finální produkci, se kterou bezprostředně vstupují na tamní trh, ale i společnosti orientující se na komponenty, polotovary či suroviny pro finální výrobce. Takové firmy jdou do Ruska za svými tradičními odběrateli, kteří sem přenášejí výrobní kapacity. V poslední době se v Rusku objevují i větší investice českých dcer nadnárodních nebo zahraničních firem.

Mezi rozsáhlejší aktivity patřila loni investice tuzemské konzervářenské firmy Hamé Babice, která zde otevřela svůj výrobní závod. Šlo o první velkou investici českého kapitálu do ruského potravinářství. Do rekonstrukce provozu se sídlem v Bogoljubovu ve Vladimířské oblasti Hamé vložila přes 200 milionů rublů. Tato potravinářská firma založila dceřiné obchodní firmy již na Slovensku, v Maďarsku, Polsku, na Ukrajině, má dále kapitálovou účast v Moldávii a v konzervářenském závodě v Rumunsku. Aktivity v ruském potravinářském průmyslu zahájil i Lobkovický pivovar, který bude vařit pivo na Sibiři.

V uplynulých letech na ruském trhu investovala ve městě Bor v Nižgorodské oblasti společnost Glaverbel Czech, a to do výrobků plochého skla. Brisk Tábor uvedl do provozu v roce 2002 výrobu motorových světlometů v Kaliningradské oblasti či Brano výrobu autozámků.

V současnosti připravuje významné investice v Rusku několik českých společností, mezi nimi například Škoda Auto. V Rusku má své zastoupení kolem sto padesáti českých firem, desítky z nich mají podíl ve společných podnicích. Společný podnik založila česká firma Škoda Transportation, a to na výrobu elektrických pohonů pro dopravní prostředky, nebo Sitel ve Voroněži, a to na výrobu trubek pro ochranu optických kabelů. Další společné podniky mají Tatra, Liaz, Avia, Alta Brno, Koh-i-noor, Chemotex Děčín a jiné firmy.

Za významnou českou investicí do postsovětského bloku v hodnotě asi tři miliardy korun jsou považovány dodávky technologie určené k modernizaci běloruského automobilového závodu Belaz firmou Alta Brno. V samotném Bělorusku jsou však v posledních letech investiční aktivity českých subjektů minimální.

Česká republika

Kapitálově silnější skupiny ovšem zvažují vstup do postsovětských zemí, jde například o finanční skupinu Penta. Ta na Ukrajině prostřednictvím VSŽ vlastní již část nedostavěného kombinátu na zpracování železné rudy u města Krivoj Rog. Akvizice lze čekat nejen v Rusku, v Bělorusku, kde postupuje privatizace, ale právě i na Ukrajině, kde v Solomonovu má montážní závod mladoboleslavská Auto Škoda.

Jistý zájem českých investorů je i o asijské postsovětské republiky, patrně jsou aktivy například v Uzbekistánu. Velkým investorem je zde firma Dohnal Puls, která vložila do pivovaru, výroby minerální vody a dalších zařízení v Samarkandu kolem 20 milionů dolarů. Společnost Zentiva investovala zase do podniku na výrobu léčiv v Gulistánu 1,25 milionu dolarů. Dalšími investory jsou Technolen Lomnice či Avia Praha. Tyto investice byly vloženy již v dřívějším období. Zájem o investice v této zemi však v poslední době projevilo několik českých subjektů.

Do Mongolska zatím čeští investoři nesměřují. Rozvojová pomoc České republiky během uplynulých pěti let činila přes šest milionů dolarů. Česko pomáhá s celkem devíti projekty. Není ale vyloučeno, že právě tato rozvojová pomoc pomůže otevřít dveře pro české investory.

Příkladem investice silného českého podniku na vzdálenějších trzích je v únoru letošního roku otevření podniku v indickém Dillí plzeňskou Škoda Holding, jejíž součástí je obchodně-inženýrská firma Škoda Power. Plzeňské strojírně chtějí během pěti let v Indii investovat 320 milionů korun. V klasické energetice jde o premiérovou exportní investici. V Indii v současnosti investuje jak Tata Trucks do společného podniku, tak do stykoven kanceláře Uni Controls. Podstatnou investicí byla stavba nového montážního závodu Škoda Auto v Aurangabadu. Stále nízký objem českých investic však naznačuje obtížnost realizace záměrů.

Právě Škoda Holding zvažuje možnost zavedení výroby z oblastí dopravního strojírenství a klasické energetiky nejen v Indii, ale i v Rusku a Číně. Škoda Power má v Číně již fungující společný podnik, podobně jako i společnost AGS, která zde vyrábí podložky motorových válců. Úspěšný společný podnik provozuje v Číně i podnik obuvnického strojírenství Prefix. Své dceřiné firmy v Číně mají i Koh-i-noor, Ravak či Skřivánek. Do Číny přenesla výrobu ústecká společnost Adler Czech, dodavatel textilní konfekce pro reklamní účely. Tento český dodavatel obchoduje ročně ve stomilionovém obrátu. Do Číny se chystá i finanční skupina PPF.

Z asijského trhu stojí za připomenutí Vietnam, kde funguje jeden společný podnik a investovala tam Bohemia Crystal. Podnik KVK Bohemia investoval zase do dceřiné společnosti na výstavbu pлавirny kaolínu a výroby nátěrových hmot. Jde o tamní největší českou investici za půl miliardy korun.

Do Jižní či Latinské Ameriky české firmy nezvažují masový vstup. Jednou z výjimek, která zamířila do netradičních teritorií, je zlínský Centropjekt. Před čtyřmi lety koupil od krachujícího Enronu firmu až v Brazílii.

V zemích západní Evropy české firmy obvykle neinvestují. Dosud se jejich investiční aktivity vyhýbaly severským zemím, ale také takovým zemím jako jsou Irsko, Dánsko, Nizozemsko, Francie, Belgie či Velká Británie. V některých z těchto zemí existují české konzultantské firmy, jinak české podniky využívají své lokální zástupce nebo jdou cestou přímých dodávek.

Čas od času se v posledních letech objevují i překvapení. Například ve Španělsku vstoupil v předloňském roce český kapitál ve výši čtyř milionů eur do španělské firmy, která pěstuje ovoce. V historii česko-španělských vztahů to byla událost zcela výjimečná. Společnost Linet, výrobce nemocničních postelí, založila zase ve Francii dceřinou společnost. Linet se chce během příštích let stát jednou z vedoucích firem na francouzském trhu. Právě Francie klade silný důraz na příliv čistě národního kapitálu a upřednostňuje ho před financemi nadnárodních korporací. V Itálii před několika lety založila firma Tescoma, vyrábějící kuchyňské potřeby, společný podnik s italským partnerem pod názvem Tescoma Italia. Tescoma díky investicím do reklamy a podpory prodeje získává stále větší podíl na trhu.

Investice českých firem nejsou příliš velké v sousedním Německu, už vzhledem k rozsáhlosti tamního trhu a podílu investovaného českého kapitálu. Do předloňského roku investovaly české firmy do Německa přes jednu miliardu 228 milionů korun. Podle německé statistiky se vloni zvýšily tyto investice o 123 milionů eur.

Česká republika

Výjimečná mezi českými firmami je skupina Agrofert podnikatele Andreje Babiše. Ta společně se švýcarskou firmou Ameropa převzala většinový podíl v německém výrobci hnojiv SKW Piesteritz, za jedenapadesátiprocentní podíl zaplatily přes 1,3 miliardy korun. Firma má nyní šest set zaměstnanců a obrát 300 milionů eur. Nákupem německé firmy se Agrofert stal jedním z největších výrobců čpavku a umělých hnojiv ve střední a východní Evropě.

V Německu je v této době kolem tří desítek firem s českým kapitálem, ať již nově založených či odkoupených. Průmyslových firem je zde kolem desítky.

V Sasku či Bavorsku existuje několik malých firem s českým vedením, které jsou živnostenského či maloprůmyslového charakteru. Významnou investici udělaly vloni ČEZ, v Mnichově založily firmu RPG Energiehandel s vlastním kapitálem 1,5 milionu eur. Další obchodní a skladovací firmou je firma OEZ Deutschland ve Schwerinu, jejímž mateřským podnikem je OEZ Letohrad.

Působí zde i firmy, které se transformovaly z bývalých obchodních afilací státních podniků zahraničního obchodu. Jde například o Alichem Deutschland v Langenu či Strojimport ve Wiesbadenu. Bohemia Crystal (Crystalex) založil v Německu několik afilací, respektive Jablonex založil Bijoux de Boheme ve Pforzheimu. Společnost Precioza založila firmu v Offenbachu a zároveň koupila síť obchodů.

Po desetileté přítomnosti na německém trhu firma Rodinné domky Rýmařov založila v Beelitz u Berlína poradenskou a prodejní firmu RD-HAUS. V Německu se také usadilo několik firem, podnikajících v oblasti softwarů, například v Berlíně LCS International.

V západní Evropě zakládají však české firmy své vlastní výrobní podniky jen minimálně. Výjimečná je i cesta skoupení místního producenta. To se podařilo karlovarské společnosti G. Benedikt, která je největším výrobcem hotelového porcelánu u nás. Za několik desítek milionů korun koupila jediného švýcarského výrobce v oboru – společnost Porzellanfabrik Laganthal i s ochrannou značkou Lilien Austria a zřídila v Salcburku obchodní firmu pro prodej na rakouský trh.

Vysoké objemy investic českých firem směřují však na Slovensko. Jen v loňském roce Česku patřilo deváté místo, o rok předtím se ocitlo na třetím místě. Podle oficiálních slovenských statistik dosáhly české investice výše 621 milionů dolarů a představují 5,4 procenta celkových přímých zahraničních investic na Slovensku. Zajímavé je zjištění, že do Česka směřuje v poslední době více slovenských investic než naopak. Nehledě na to české firmy nadále míří na Slovensko.

Vloni koupila společnost Fezko Strakonice od slovenské textilní společnosti Slovena část výrobního areálu a bude s ní spolupracovat na výrobě textilu pro interiéry automobilů.

České investice souvisely s rozšiřováním společnosti AŽD Praha v Popradě, koupí slovenské firmy Primalex Slovakia či s přípravnými pracemi pro zástavbu pozemku v okolí výstaviště Incheba v Bratislavě, kde firma Syner z Liberce získala územní rozhodnutí. Další investice přišly ze strany České pojišťovny a Stavební spořitelny ČSOB.

Důvody zájmu o investice na Slovensku jsou zřejmé: jde o bývalý společný trh, české značky jsou zde známé, neexistují jazykové bariéry, slovenská pracovní síla je levnější a v poslední době se přidali argumenty nižších firemních daní. Díky blízkosti a levné pracovní síle se zde vyplatí i vstup potravinářským výrobcům. Z potravinářských firem zde investovala společnost Kofola, která otevřela výrobní závod v Rajec-ké Lesné, či Hamé. Desítky milionů korun stálo předloni firmu Měd Povrly skoupení slovenského podniku Farmet Považská Bystrica. Některé společnosti vstoupily do společných podniků.

Investiční aktivity českých firem jsou patrné i v Polsku, přímé zahraniční investice z Česka dosáhly 61,3 milionu dolarů. Do Polska vstoupila například chemická skupina Bochemie vlastníci firmu Permedia a firmu Foton, či Lahvárna Ostrava. VAB Rapotín v Katovické zvláštní ekonomické zóně postavila lisovnu plechů pro automobily a DEZA Valašské Meziříčí vybudovala vlastní terminál na expedici kapalné smoly v přístavu ve Štětíně. Méně se čeští investoři vydávají do Maďarska, přestože existují příklady firem, které zde v posledním období založily společnosti. Jde o takové společnosti, jako OP Prostějov, Ravak, Setuza.

Milan Mostýn, Hospodářské noviny

Česká republika

Zemědělství a potravinářství

Pro zemědělství znamenal rok 2004 zásadní přelom. Díky přijetí Společné zemědělské politiky Evropské unie se obor pevně začlenil do systému, který je charakterizován vysokými dotacemi, regulací nabídky i poptávky a ochranou společného trhu.

Zvýšené dotace se dařilo využívat díky založení Platební agentury, která působí při Státním zemědělském intervenčním fondu. Tato agentura začala pracovat v Česku jako jedna z nejlépe připravených v nových členských zemích unie. Úspěšný loňský rok zemědělců vyzdvihla i mimořádná přízeň počasí a z toho se odvíjející rekordní sklizeň.

Rostlinná výroba

Sklizňová plocha obilovin (včetně kukuřice na zrno a ostatních obilovin) se zvýšila o 149,6 tisíce ha, to je o 10,2 % na 1 609,4 tisíce hektarů. Celková sklizeň ve výši 8 783,8 tisíce tun byla proti roku 2003 vyšší o 3 021,4 tisíce tun, čili o 52,4 %. Pod úrovní roku 2003 zůstala pouze sklizeň pšenice jarní, ječmene jarního, ovsu a ostatních obilovin.

Pšenice bylo sklizeno 5 042,5 tisíce tun, to je o 91,2 % více než v roce minulém. U ječmene byla sklizeň 2 330,6 tisíce tun, to je o 12,7 % více a také žito bylo sklizeno o 154 tis. tun více (o 96,7 %) než v roce předchozím.

Hektarový výnos obilovin 5,46 tuny je ve srovnání s předchozím rokem vyšší o 1,51 tuny (o 38,3 %), z toho u pšenice ozimé byl dosažen hektarový výnos 5,96 tuny (4,14 tuny v roce 2003), pšenice jarní 4,35 tuny (3,69 tuny), žito 5,29 (3,80 tuny), ječmene ozimého 5,15 (3,09 tuny), ječmene jarního 4,91 tuny (3,91 tuny), ovsu 3,88 tuny (3,02 tuny), kukuřice na zrno 6,13 tuny (5,58 tuny) a tritikale 4,86 tuny (3,52 tuny).

Produkce luskovin byla také vyšší než v roce předešlém (88,3 tisíce tun luskovin).

Celková produkce zrnin (obiloviny a luskoviny) 8 872,1 tisíce tun je proti předchozímu roku vyšší o 52,3 %.

Sklizeň brambor po zahrnutí sklizně domácností ve výši 993,2 tisíce tun představuje proti roku 2003 zvýšení o 18,0 %. Hektarový výnos ve výši 23,57 tuny je také o 4,2 tuny vyšší.

Cukrovky technické bylo sklizeno při výnosu 50,34 tuny z jednoho hektaru 3 579,3 tisíce tun, to znamená zvýšení o 2,4 %.

V roce 2004 došlo k poklesu osevních ploch olejnin celkem o 38,9 tisíce ha (o 9,2 %) na výměru 382,4 tisíce ha. Dosažená produkce z této plochy 1 108,5 tisíce tun je však o 507,2 tisíce tun vyšší než v roce minulém.

Řepky bylo sklizeno 934,7 tisíce tun, v roce předchozím 387,8 tisíce tun, to je zvýšení o 546,9 tisíce tun. Výnos řepkového semene z jednoho hektaru 3,60 tuny je také o 2,06 tuny vyšší.

Produkce zeleniny a ovoce po zahrnutí sklizně domácností byla proti předchozímu roku vyšší. Bylo sklizeno 322,3 tisíce tun zeleniny (295,6 tisíce tun v roce 2003) a ovoce 427,7 tisíce tun (351,2 tisíce tun v roce 2003). Na 13 tisících hektarů plodících vinic se při hektarovém výnosu 5,38 tuny (5,70 tuny v roce 2003) sklídilo 69,7 tisíce tun hroznů, což bylo o 2,3 tisíce tun více než v roce 2003.

Produkce chmele ve výši 6311 tun se proti roku 2003 zvýšila o 14,2 %. Výnos chmele z jednoho hektaru 1,08 tuny byl vyšší o 0,15 tuny než v roce 2003.

Živočišná výroba

V oblasti živočišné výroby rok 2004 příliš výjimečný nebyl, výroba se jen mírně snížila. Nejvýrazněji klesla například produkce vepřového masa, meziročně o 8 procent, hovězího o 11 procent.

Česká republika

Důležitá byla pro zemědělce možnost exportu produkce na západoevropské trhy, kde dostávali za mléko či vepřové maso vyšší ceny než v tuzemsku (**Tab. č. I/25**).

Tab. č. I/25

Agrární zahraniční obchod ČR s masem a mlékem (rok 2004, v tunách)

Rok	Vývoz	Dovoz	Saldo
Živá prasata			
2000	4 958	84	4 874
2001	2 630	29	2 601
2002	7 139	198	6 941
2003	4 415	49	4 366
2004 odhad	21 000	350	20 650
Vepřové maso			
2000	4 054	13 526	-9 472
2001	8 148	15 807	-7 659
2002	16 117	24 173	-8 056
2003	9 145	28 457	-19 312
2004 odhad	15 000	65 000	-50 000
Mléko a smetana			
2000	21 151	23 505	-2 354
2001	19 172	27 290	-8 118
2002	13 541	43 492	-29 951
2003	13 678	51 331	-37 653
2004 odhad	79 500	71 000	8 500

Zdroj: Zemědělský svaz, ČSÚ

Loňský rok znamenal pro zemědělství úspěch i v tom, že se obor po několika letech dostal opět do černých čísel – podle předběžných odhadů Ministerstva zemědělství zisk činí kolem čtyř miliard korun.

Tržby přitom odhaduje Zemědělský svaz na 73 miliard korun (rok předtím to bylo 67 miliard), Český statistický úřad předpokládá tržby ještě vyšší, až na úrovni 90 miliard korun.

Tab. č. I/26

Vývoj dotací do českého zemědělství (v miliardách korun)

Druh podpor	2003			2004			2005		
	ČR	EU	Celkem	ČR	EU	Celkem	ČR	EU	Celkem
Přímé platby	0	0	0	5,224	6,485	11,709	5,038	7,8	12,838
Rozvoj venkova	0	0	0	1,228	4,909	6,137	1,456	5,824	7,28
Operační plán/SAPARD	0,187	0,478	0,665	0,315	1,324	1,639	1,024	2,314	3,338
Národní podpory	17,874	0	17,874	8,872	0 8,872	7	0	7	
Regulace trhu	2,864	0	2,864	1,359	0,465	1,824	0	3,4	3,4
Celkem	20,925	0,478	21,403	16,998	13,183	30,181	14,518	19,338	33,856

Zdroj: VÚZE

Česká republika

Výrazný podíl na celkovém hospodářském výsledku mají samozřejmě dotace. Z necelých 22 miliard v roce 2003 se podle schváleného rozpočtu tato částka loni zvýšila na zhruba třicet miliard korun. Navíc zemědělci mohou využívat také takzvaný Operační program, v němž za každou korunu z českých zdrojů přidá Evropská unie přes dvě koruny, a také Horizontální plán rozvoje venkova, který Brusel financuje z osmdesáti procent.

Hlavní složku podpor ovšem stále představují takzvané zjednodušené přímé platby. Loni dosáhly úrovně zhruba 12 miliard korun (z toho 6,5 miliardy z unie), letos mají činit až 13 miliard (**Tab. č. I/26**).

Zvýšení příjmů rolníků – výsledky Eurostatu

Nejvýraznějším potvrzením loňského přelomu v českém zemědělství jsou výsledky šetření nejdůležitější statistické instituce Evropské unie – Eurostatu. Podle Eurostatu se důchod českých rolníků loni zvýšil proti předchozímu roku víc než dvojnásobně – nejvíce ve všech zemích Evropské unie. Index růstu jejich důchodů v Česku meziročně stoupl o 108 procent. Polsko, na druhém místě v pořadí, totiž zaznamenalo nárůst jen o 75 procent, a průměr celé desítky nováček unie byl ještě nižší.

Český statistický úřad označil za hlavní příčiny tohoto vývoje růst dotací po vstupu do unie, meziroční nárůst produkce a zároveň snížení výdajů za zaměstnance.

Zemědělská produkce, především rostlinná, se loni v Česku zvýšila výrazněji než třeba v Polsku, Maďarsku či na Slovensku. Samotné dotace se v tuzemsku loni meziročně zvýšily o 105 procent. Ještě víc narostly v Maďarsku a o 374 procent v Polsku. Slováci zaznamenali nárůst výrazně nižší.

Tab. č. I/27

Růst příjmů rolníků v roce 2004 (v procentech, rok 2003 = 100)

Země	Růst dotací	Výdaje na zaměstnance	Celkový růst důchodů zemědělců
Česko	205	94	208
Slovensko	131	99	129
Polsko	473	100	174
Maďarsko	243	96	128

Zdroj: Eurostat, ČSÚ

Tab. č. I/28

Celkový růst důchodů rolníků v roce 2004 (v procentech, změna 2004/2003)

Země	Růst	Země	Růst	Země	Růst
EU 25	3,3	Maďarsko	28	Itálie	1
EU 15	0,8	Německo	17	Velká Británie	0,5
Noví členové EU	54	Slovensko	13	Rakousko	0,5
Česko	108	Dánsko	12	Francie	-4
Polsko	73,5	Řecko	3	Nizozemsko	-11,5
Slovensko	29	Španělsko	2		

Zdroj: Eurostat

Významným ukazatelem byly i náklady na zaměstnance. V Česku meziročně poklesly o šest procent, ze 150 tisíc lidí v oboru jich devět tisíc odešlo. V Polsku nebo na Slovensku ke změnám prakticky nedošlo, takže produktivita práce se tam nezvýšila.

Česká republika

S odvoláním na toto zvýšení příjmů podnikatelů si vynutily agrární odbory i vyšší mzdy pro zemědělství, ovšem až pro letošní rok. Zaměstnanci v oboru tak letos dostanou mzdy v průměru o 7,5 procenta vyšší než loni. Znamená to v průměru přilepšení o 700 korun měsíčně. Mzdy v oboru i tak zůstanou ve srovnání s jinými odvětvími nízké, kolem 12 500 korun (**Tab. č. I/27, 28**).

BSE

I loni pokračovalo testování skotu na takzvanou nemoc šílených krav BSE. Od počátku roku 2001 do konce roku 2004 bylo u nás vyšetřeno celkem 700 910 kusů skotu. V loňském roce bylo vyšetřeno 200 873 zvířat a z toho bylo sedm kusů nemocných.

Z množství 200 873 vyšetřených kusů skotu pocházelo 130 226 kusů z normálních porážek, dále 33 532 kusů bylo z nutných porážek a 35 918 z uhynulých zvířat (zbytek do počtu činila zvířata utracená a takzvané přeřazená – např. původně určená na normální porážku a posléze poražená nutně).

Potravinářství

Potravinářský průmysl se kvůli vstupu Česka do Evropské unie musel přizpůsobit především hygienickým normám společenství. Státní veterinární správa kvůli tomu od července roku 2003 zavřela přes šest set provozů. O svoji živnost tak přišli hlavně malí podnikatelé. Posílila naopak pozice velkých potravinářských firem. Pro ně zavření nějakého provozu – třeba jedné technologické linky – znamenalo spíše zvýšení produktivity práce.

Potravináři se kvůli normám také rozdělili na ty, kteří mohou vyvážet na celý trh unie, a jiní mohou prodávat jen v Česku. Evropská komise dostala seznam potravinářských firem, které mohou působit na celém trhu rozšířené Evropské unie. Je to zhruba 600 závodů. Mezi ně patří například kolem 250 závodů zpracovávajících vepřové a hovězí maso, asi 140 mlékáren, zhruba 60 drůbežářských závodů. Celkem veterináři uskutečnili několik tisíc kontrol.

Ceny potravin

Ceny potravin meziročně stouply loni o 3,4 procenta. Ve dvou předchozích letech přitom ceny meziročně dokonce klesaly a působily tak proti celkové inflaci. Příčinou loňského vývoje je zčásti vstup země do Evropské unie, kdy s možností vývozu agrárních surovin na západní trhy stouply i jejich ceny v Česku – a to se mírně odrazilo i v cenách potravin. Nejvýrazněji šly nahoru ceny cukru, mírně také mléka a masa (**Tab. č. I/29, 30**).

Martin Mařík, Hospodářské noviny

Tab. č. I/29

Ceny potravinářů v roce 2004

(v korunách za kilogram, litr)

Výrobek	Duben	Prosinec
Hovězí zadní	131	137
Vepřová pečeně	92	100
Mouka hladká	7,90	7,40
Kuře	46	45
Mléko polotučné	11,30	11,70

Poznámka: Údaje za ČR z posledního týdne v dubnu a prvního týdne prosince, vstup do EU 1. května.

Zdroj: ČSÚ, Zemědělský svaz

Tab. č. I/30

Ceny potravin v obchodech v roce 2004

(v korunách za kilogram, litr)

Zboží	Duben	Prosinec
Hovězí zadní	149	156
Vepřová pečeně	104	113
Pěčivo bílé	35	34
Kuře	52	51
Mléko polotučné	14,20	14,30

Poznámka: Údaje za ČR z posledního týdne v dubnu a prvního týdne prosince, vstup do EU 1. května.

Zdroj: ČSÚ, Zemědělský svaz

Česká republika

Bankovníctví

Boj o tržní podíl

V roce 2004 pocítoval i český trh finančních služeb, že zájem mezinárodních bank o střední a východní Evropu zůstával silný. Podle odhadu je podíl zahraničních bank v tomto regionu 75 %, zatímco v eurozóně pouze 24 %. Česká republika patří spolu se Slovenskem a baltskými státy k zemím, kde jsou prakticky všechny významné banky v zahraničním vlastnictví.

Mezinárodní banky přitahuje dlouhodobá růstová perspektiva střední a východní Evropy. Ve svých analýzách a studiích shodně očekávají, že region poroste řadu let rychleji než »staré« členské státy unie. V nových unijních zemích ve střední a východní Evropě představují úvěry v průměru méně než 35 % hrubého domácího produktu, zatímco v eurozóně 110 %. Úvěry domácnostem nováčků představují jen 11 % HDP, zatímco v eurozóně 49 %.

Konkurence je zvláště ostrá v drobném bankovníctví. I ty zahraniční banky, které se v regionu původně soustřeďovaly na podnikovou klientelu, se nyní orientují na retail. Banky chtějí klientům v regionu nabízet stále širší škálu produktů a služeb včetně pojištění, hypoték a spotřebitelských úvěrů.

Erich Hampel, předseda představenstva Bank Austria Creditanstalt (součásti skupiny HVB), v měsíci červnu 2004 prohlásil: »Stanovili jsme si jasný cíl. Ve střední a východní Evropě chceme být nezpochybnitelnou jedničkou.« Stejnou ambici však mají další skupiny, které v regionu investovaly. Belgická KBC, největší banka v regionu podle aktiv a vlastníků ČSOB, považuje střední a východní Evropu za svůj »druhý domácí trh«. Italský UniCredit, kterému patří Živnostenská banka, má cíl »být v Nové Evropě jasně bankovní skupinou číslo jedna«.

Andreas Treichl, generální ředitel skupiny Erste, jejíž součástí je Česká spořitelna, upozornil, že v bývalých komunistických zemích střední Evropy představují příjmy na hlavu jen třetinu rakouské úrovně. Investiční fondy v České republice, v Slovensku, v Maďarsku a Chorvatsku spravují dohromady méně než 8 miliard eur, zatímco v Rakousku 117 miliard eur. »Časem, až se Čechům, Slovákům, Maďarům a Chorvatům bude žít tak dobře jako Rakušanům, se z těchto 8 miliard eur stane 440 miliard eur. Mohlo by to být za 25, 30 či 40 let. Nikdo neví kdy. Ale stane se to.«

Tyto ambice ukazují, jak významným se region stal pro mezinárodní banky a jak se zostřejuje konkurence mezi zhruba desítkou předních bank, jež dominují na trhu jak v osmi postkomunistických zemích, které se 1. května 2004 staly členy Evropské unie, tak v zemích jihovýchodní Evropy, jež se o členství v unii teprve ucházejí.

Zahraniční banky zvyšují aktiva alokovaná do regionu v naději, že budou generovat rychlejší růst než v západní Evropě či dalších vyspělých tržních ekonomikách.

Orientace na střední a východní Evropu je typická pro rakouské banky. Skupina RZB měla koncem roku 2003 ve střední Evropě 35,8 % svých aktiv – nejvíce ze všech západních bank. Mezi další rakouské banky s více než 15 % aktiv v regionu patří Erste Bank a Bank Austria Creditanstalt. KBC má v regionu 13 % aktiv a UniCredit více než 10 %.

Vstup do unie: příležitost i výzvy

Vstup osmi zemí střední a východní Evropy do Evropské unie první květnový den 2004 byl pro bankovní sektor v celé unii významnou příležitostí, ale představoval i některé obtížné výzvy.

Bankovní systém v nových členských státech je malý. Podle průzkumu Bank Austria Creditanstalt představovala před vstupem do unie jeho celková bilanční suma pouze 350 miliard eur držených jen 300 bankami. Rovnalo se to pouhým 2,4 % konsolidované bilanční sumy všech bank eurozóny. Region však představuje trh s obrovským potenciálem růstu objemu jak depozit, tak úvěrů. Na druhou stranu, pokud

Česká republika

ekonomiky a bankovní systémy nových členů konvergují – jak se očekává – se »starými« členy unie, banky ve střední a východní Evropě by mohly čelit poklesu některých svých marží. Dnes jsou čisté úrokové marže v regionu dvakrát vyšší.

Možnosti dalšího posílení přítomnosti zahraničních bank mohou být omezené. Bankovní systém v nových členských státech je již ze 75 % vlastněn cizinci, zatímco v eurozóně jsou to jen 24 %.

Bankovní trhy ve střední a východní Evropě jsou již dosti koncentrované, když pět největších bank v každé z těchto zemí ovládá v průměru 62 % trhu. Méně koncentrované jsou Polsko a Maďarsko, jež ještě nabízejí možnosti ke konsolidaci.

Po vstupu do EU mohou banky z jiných členských států unie poskytovat bankovní služby přes hranice a mají snadnější podnikání v odvětví na základě jednotné evropské licence. České národní bance notifikovalo svůj zájem takto volně vstoupit na český trh několik desítek bank.

Dobrý rok

Bankovníctví v České republice v roce 2004 upevnilo své postavení a stabilitu. Využilo příznivého vývoje ekonomického prostředí i pokračujícího zkvalitňování řídicích mechanismů bank. Ke kvalitě a výkonnosti sektoru přispěly jak vlastnictví tuzemských bank silnými zahraničními finančními společnostmi, tak přítomnost dalších zahraničních bank na českém trhu.

V mezinárodním srovnání je finanční sektor v ČR podle objemu svých aktiv vůči HDP největší mezi novými členskými státy unie ze střední a východní Evropy. Ve srovnání s vyspělými evropskými zeměmi je však hloubka finančního zprostředkování nižší.

Bankovní sektor, který je se svým zhruba třičtvrtinovým podílem na celkových aktivech finanční soustavy v Česku jejím jádrem, dosahoval již třetím rokem vysoké ziskovosti. K 31. 6. 2004 vykázal čistý zisk 16,1 miliardy Kč, což bylo o 2,1 miliardy více než za první pololetí 2003. Ze 35 bank byly v polovině roku ve ztrátě pouze tři. Za prvních šest měsíců 2004 dosáhl podíl čistého zisku na aktivech 1,25 % – přibližně dvojnásobku ziskovosti v západoevropských zemích.

Ziskovost bank se projevila ve zvýšení jejich kapitálu. Kapitálová přiměřenost přitom v roce 2004 mírně poklesla. Byl to důsledek rostoucí úvěrové aktivity bank vůči klientům, i toho, že kapitálová přiměřenost v předchozím období byla velmi vysoká. Přesto činila v polovině roku 2004 zhruba 13,6 %, což bylo o hodně více než minimální požadovaná hodnota 8 %.

Rentabilita vlastního kapitálu (poměr čistého zisku a kapitálu Tier 1) dosáhla za první pololetí 2004 vysokých 23 %. Přispěly k tomu především velké banky, které byly velmi úspěšné.

Pozitivní vývoj zaznamenala také efektivnost bank. Ukazatel správních nákladů/zisk z finanční činnosti (cost/income) se v letech 2000 až 2003 pohyboval mezi 51–54 % a vývoj v roce 2004 naznačoval další pokles. Banky, jejichž poměr nákladů k zisku se pohybuje od 40 do 50 %, představovaly k 30. 6. 2004 téměř 62 % celkových aktiv českého bankovního sektoru.

Produktivita, vyjádřená objemem bilanční sumy na jednoho zaměstnance banky vzrostla k 30. 6. 2004 meziročně o 9 % – v absolutním vyjádření na 64,8 milionu Kč na zaměstnance. Produktivita měřená ziskem z finanční činnosti na jednoho zaměstnance se v prvním pololetí 2004 v porovnání se stejným obdobím 2003 zvýšila téměř o 12 %.

Z celkové tvorby zisku z finanční činnosti za první pololetí 2004 byl s podílem 59 % rozhodující složkou úrokový zisk. V prostředí nízkých úrokových sazeb však jeho podíl oslaboval a rostl podíl zisku z poplatků a provizí. Odrazil se v tom růst bankovních služeb, jako jsou bezhotovostní platby, platební karty či rozmach spotřebitelských a hypotečních úvěrů. Téměř tři čtvrtiny zisků z poplatků a provizí získávaly banky z platebního styku a úvěrování. Něco vydělaly i na poradenství a poplatcích za různé balíčky produktů a služeb.

Poplatkovou politikou se banky snažily směřovat klienty na oboustranně ekonomičtější formy obsluhy účtů (internetové či telefonní bankovníctví).

Česká republika

Boom úvěrů obyvatelstvu

Lepší makroekonomické prostředí a vyšší výkonnost podniků snížily rizika z úvěrování podnikové klientely. To do poloviny roku 2004 přispělo k dalšímu poklesu podílu špatných půjček v bilancích bank na mírně nad 10 % a podílu ohrožených půjček na zhruba 4,5 % celkových úvěrů. Potenciální ztráty měly banky dostatečně kryty rezervami a opravnými položkami. V polovině roku 2004 činil stupeň krytí včetně zajištění více než 150 % potenciálních ztrát.

V úvěrové emisí ČR za »starými« zeměmi EU stále zaostávala. Objem úvěrů v relativním vyjádření byl až třikrát nižší. Podíl úvěrů domácnostem na celkových úvěrech byl v Česku v porovnání s EU zhruba poloviční a relativně nižší byl objem úvěrů podnikové sféry.

Pohledávky za klienty dosáhly k 30. 6. 2004 sumy 1 029,6 miliardy Kč. Úvěrová emise vzrostla za prvních šest měsíců 2004 o 3,4 %. V tomto období pokračoval výrazný trend růstu úvěrů obyvatelstvu – o 14 % proti konci roku 2003. Podstatně mírnější byl nárůst úvěrů podnikům (za 1. pololetí 2004 o 3 %), úvěry živnostníkům vzrostly jen nepatrně.

Úvěry podnikovým klientům stále tvoří nejvýznamnější složku úvěrové emise (43 % na konci 1. pololetí 2004). Pokles tohoto typu úvěrů (i jejich podílu na celkovém objemu úvěrů) se zastavil ve 2. polovině roku 2003 a od té doby úvěry firmám mírně rostou. K 30. 6. 2004 dosáhla emise bankovních úvěrů nefinančnímu sektoru 441,6 miliardy Kč. V zásadě kopírovala růst průmyslové produkce a rostoucí optimismus podnikatelů. Za prvních šest měsíců roku 2004 vzrostly úvěry stavebním podnikům téměř o čtvrtinu.

Rok 2004 byl ve znamení růstu úvěrů obyvatelstvu. Úvěry poskytnuté této kategorii bankovních klientů činily k 30. 6. 2004 celkem 240 miliard Kč, což představuje meziroční nárůst o 36 %. Tato dynamika byla i v mezinárodním srovnání vysoká. Nelze však zapomínat, že vycházela z nízké startovní úrovně. Banky v Česku se začaly na úvěry domácnostem více zaměřovat až koncem 90. let.

Růst úvěrů obyvatelstvu předstíhal vývoj mezd a platů a zadlužení tak v roce 2004 narůstalo. Domácnosti si braly hlavně úvěry na bydlení, tedy úvěry hypoteční a ze stavebního spoření. Poněkud zpomalil růst bankovních spotřebitelských úvěrů. K zadlužování obyvatelstva přispívaly nebankovní produkty: nákupy na dluh, splátkové prodeje, leasing a půjčky z úvěrových karet. Hypoteční úvěry představovaly k 31. 6. 2004 téměř 98 miliard Kč a jejich podíl na celkovém objemu bankovních úvěrů obyvatelstvu činil 41 %.

Za leden až červen 2004 se objem spotřebitelských úvěrů obyvatelstvu zvýšil o 4,5 % na 63 miliard Kč a představoval 26 % z celkových bankovních úvěrů.

Celková kvalita úvěrů se nadále zlepšovala. V prvním pololetí 2004 dosáhl podíl klasifikovaných úvěrů na celkových úvěrech 10,8 % a podíl ohrožených úvěrů na celkových úvěrech 4,5 %.

V červnu 2004 dosáhly kvalifikované úvěry podnikům 43 % hodnoty z prosince 2000 a podíl klasifikovaných úvěrů poprvé klesl pod 20 %. Přesto zůstávají úvěry podnikům méně kvalitní složkou úvěrového portfolia. Úvěry obyvatelstvu dosud patří mezi nejméně problematické. Podíl klasifikovaných na celkových úvěrech tohoto typu se dlouhodobě pohybuje kolem 6 %. V důsledku jejich dynamického růstu však střednědobě nelze vyloučit zhoršení jejich kvality.

Podstatně nižší disciplinovanost projevují klienti při splácení spotřebitelských úvěrů. Tyto krátkodobé půjčky také bývají mnohem méně zajištěny. Podíl klasifikovaných spotřebitelských úvěrů na celkových spotřebitelských úvěrech v prvním pololetí 2004 překročil 12 %. Riziko spojené s tímto typem úvěrů promítají banky do vyšších úrokových sazeb.

Nebankovní konkurence tlačí

Bankovníctví bylo i v roce 2004 základní součástí finanční soustavy v České republice, ale jeho váha dále mírně klesla ve prospěch jiných finančních institucí: pojišťoven, penzijních a podílových fondů, leasingových společností. Mezi novými členy unie ze střední a východní Evropy je v Česku váha bank ve finančním systému nejmenší.

Česká republika

V řadě případů stojí banky v čele velkých finančních skupin a prostřednictvím dceřiných společností kontrolují určité segmenty trhu, nabízejí různé typy finančních služeb. V této situaci rostl význam dohledu na konsolidovaném základě a užší spolupráce regulátorů: ČNB, Ministerstva financí a Komise pro cenové papíry ve Výboru pro koordinaci dozoru. V roce 2004 schválila vláda ČR koncepci integrace dozoru nad finančními trhy.

Výhody i rizika zahraničního vlastnictví

Český bankovní sektor je téměř plně v rukou zahraničních vlastníků. K 30. 6. 2004 drželi akcionáři ze zahraničí 85,1 % základního kapitálu bank v ČR. Ke stejnému datu bylo pod zahraniční kontrolou 96 % celkové bilanční sumy tuzemského bankovního sektoru.

Mateřské banky přinesly z ciziny do českého bankovníctví know-how a nové technologie, širší nabídku bankovních produktů a služeb, moderní distribuční kanály, vstřícnější přístup ke klientům, vyšší kvalitu řízení rizika, efektivnější kontrolu i lepší využívání lidských zdrojů. To se příznivě projevilo ve stabilitě peněžních ústavů, ve vyšší ziskovosti, kvalitě aktiv i tvorbě kapitálu.

Dominantní zahraniční vlastnictví však může – jak na to upozornila ČNB – být potenciálním zdrojem rizik při přenášení ekonomických problémů zemí, kde sídlí mateřské banky a centrály, či samotných mateřských bank. Vzhledem k poměrně vysokým ratingům zemí sídla zahraničních mateřských bank takový přenos ekonomických problémů do Česka není příliš pravděpodobný. V případě recese či finančního otřesu v zemi sídla matky však nelze vyloučit omezení úvěrové aktivity dceřiných bank na českém trhu.

Druhým možným rizikem je odtok zisků formou dividend do zahraničí. Projevoval se nový a zřejmě trvalejší trend: stále větší část zisku bank v ČR byla ve formě dividend převáděna jejich zahraničním vlastníkům. Za rok 2003 to představovalo téměř 80 % tvorby čistého zisku – okolo 40 % veškerého zisku repatriovaného z Česka do zahraničí.

Na obzoru Basel II

Co se týče bankovní regulace a legislativy, byly změny součástí harmonizace podmínek pro vytvoření jednotného prostředí, které by mělo bankám v rozšířené Evropské unii poskytnout rovné podmínky k podnikání. Vývoj byl také zaměřen na přesnější a citlivější měření a řízení rizik podnikání v bankovním sektoru, v neposlední řadě na adekvátnější vypočtené kapitálové požadavky. V tomto směru by měly působit jak nová kapitálová koncepce Basel II, tak vývoj v oblastech mezinárodních účetních standardů.

Banky se na uskutečnění požadovaných změn připravují již od roku 2002. Je to pro ně i otázka nákladů – vždyť změny vyžadují velké investice do informačních systémů, vývoje modelů, vzdělávání i přechodu na nové procesy.

Karel Ježek, týdeník Ekonom

Kapitálový trh

Zatímco ve většině vyspělých zemí loni výnosy akcií klesly, střední Evropa si opět výrazně polepšila. Objem obchodů prudce vzrostl, české akciové indexy lámaly rekordy. Příčinou byl zvýšený zájem investorů spojený s přijetím země do Evropské unie. Za pozitivní jsou pokládány personální změny, k nimž došlo ve všech klíčových institucích domácího kapitálového trhu.

Pražská burza zaznamenala historickou událost – první primární emisi akcií. Protože ji ale mohou v nejbližších letech opustit některé likvidní tituly, je to málo. Ke zvýšení nabídky zajímavých akcií na trhu může přispět i vláda, pokud se rozhodne privatizovat některé firmy přes kapitálový trh.

Česká republika

Z podílových fondů se lépe vedlo zahraničním, přírůstek aktiv fondů domácích správců byl pozvolnější. Prakticky ukončeno bylo otevírání investičních fondů.

Ve druhé polovině roku probíhala intenzivní jednání o vzniku Centrálního depozitáře, který má sloužit k evidenci a vypořádání burzovních obchodů. S datem vstupu do unie začala platit nová »kapitálová« legislativa. Odpovídá sice právu EU, vzhledem k řadě nejasností však vyžaduje četné novely. Chystané změny v zákonech mají odrážet i plánované slučování dozorů nad jednotlivými částmi finančního trhu. V polovině roku 2005 má bankovní dohled ČNB převzít dozor nad družstevními záložnami, začátkem příštího roku vznikne díky sloučení Komise pro cenné papíry a Úřadu pro dozor nad pojišťovnami a penzijními fondy Úřad pro finanční trh. V době přijetí eura pak má v ČR působit jediný regulátor trhu.

Rok EU a personálních změn

Událostí roku byl prudký růst českého akciového trhu, podpořený přijetím země do EU a zmiňované velké množství personálních změn, které zahájilo loni v únoru nečekané odvolání dlouholetého šéfa centrálního registru – Střediska cenných papírů Jiřího Sedláčka. Úkolem jeho nástupce Bedřicha Janáčka je urychlit vznik Centrálního depozitáře, jehož součástí má být i SCP.

V čele pražské burzy nahradil Petr Koblic Pavla Hollmanna. Ten se stal místo Františka Jakuba šéfem Komise pro cenné papíry. Do funkce náměstka ministra financí, zodpovědného mj. za kapitálový trh, byl v létě jmenován Tomáš Prouza, působící dosud jako novinář. Nahradil tak Jaroslava Šulce, který rezignoval kvůli spolupráci s StB.

Nový akcionář, skupina J&T, změnil vedení mimoburzovního RM-Systému. To je zatím tříčlenné.

Na trhu panoval relativní poklid, vzrušení přinášely hlavně nedořešené kauzy jako KTP Quantum, IF Trend, Harvardský průmyslový holding, vyšetřování Komise pro cenné papíry týkající se zneužití důvěrných informací nebo manipulace s trhem. Některé kauzy souvisejí s nekalifikovanými vyjádřeními ministrů, kteří si plně neuvědomují jejich dopad na pohyb cen akcií.

Bouřlivá diskuse proběhla kolem způsobu privatizace majoritního státního podílu v Českém Telecomu. Vláda nakonec rozhodla, že se firmu pokusí prodat vybranému zájemci, a pokud nebude nabízená cena odpovídat jejím představám, využije k privatizaci Telecomu pražskou burzu.

Ani loni se nepodařilo doručit obvinění z trestné činnosti zakladateli Harvardských fondů Viktoru Koženému a jejich exšéfovi a likvidátorovi Borisi Vostrému. Několik osob v čele s Josefem Matoulkem bylo zatím nepravomocně odsouzeno za vytunelování CS fondů. Případ ovšem Vrchní soud v Praze znovu vrátil k došetření pražskému městskému soudu. Miroslav Hálek a další obžalovaní dosud na ortel soudu v kauze vytunelovaného Investičního fondu Trend stále čekají a není jisté, zda letos stanou před soudem. Soud na druhé straně nepovolil obnovení procesu s bývalým šéfem Střediska cenných papírů a Centra kupónové privatizace Jaroslavem Liznerem, který si odseděl několik let za zneužití pravomoci veřejného činitele, přestože mu stále více svědků dává za pravdu. Lizner se chce znovu odvolat.

Vznik Centrálního depozitáře, který má nahradit Středisko cenných papírů a sloužit k evidenci a vypořádání transakcí s cennými papíry na českém trhu, zbrzdila zdlouhavá jednání kolem připravované smlouvy. Koncem ledna požádala konečně dceřiná společnost pražské burzy UNIVYC Komisi pro cenné papíry o udělení licence.

Dluhopisy

Česká národní banka loni zvýšila základní úrokové sazby ze 2 na 2,50 %. Počátkem tohoto roku je ale naopak překvapivě o čtvrt procentního bodu snížila. Výnosy dluhopisových podílových fondů prodávaných v ČR klesají, díky obligacím ze sousedních středoevropských zemí ale zaznamenala řada z nich vyšší výnosy, než se původně očekávalo. Podstatnou část obligací prodávaných na českém trhu tvoří státní dluhopisy. Loňský objem jejich emisí dosáhl 111 mld. Kč. Po delší době stát emitoval rovněž korunové euroobli-

Česká republika

gace za 1,5 mld. eur, tedy asi za 49 mld. korun. Letos by měl dosáhnout objem emisí střednědobých a dlouhodobých státních dluhopisů 148,55–174,55 mld. Kč, hodnota euroobligací má činit 28,55 až 55,55 mld. Kč.

Deriváty

Zatímco mimoburzovní (OTC) trh s deriváty, zejména měnovými a úrokovými, stále roste, pražská burza dosud plánované obchody s opcemi a futures na různé investiční instrumenty nezahájila. Její licence z roku 2001 tak zůstává kvůli malému zájmu členů burzy nadále nevyužita. V době vysoké poptávky po českých akciích je to škoda, což platí zejména v případě indexu PX-D.

Ani pro RM-Systém nepředstavuje momentálně projekt, podle kterého se chtěl podílet na organizaci transakcí s deriváty na český index CTX i další středoevropské akciové indexy na Vídeňské burze, prioritu.

Komise pro cenné papíry

Přijetí ČR do Evropské unie umožňuje, aby zahraniční subjekty působily na našem trhu na základě tzv. jednotné evropské licence a naopak české podle stejného principu v zahraničí. Zájem zahraničí o domácí kapitálový trh sice vzrostl, v širší nabídce českým klientům se to ale zatím – s výjimkou fondů – příliš neprojevovalo. Počet domácích subjektů působících na trhu přitom stále klesá (**Tab. č. I/31**).

Nejdůležitější událostí roku pro komisi zůstává změna na postu jejího šéfa. Františka Jakuba nahradil dosavadní generální ředitel pražské burzy Pavel Hollmann.

Tab. č. I/31

Regulované subjekty a registrované cenné papíry

	K 31. 12. 2004	K 31. 12. 2003	K 31. 12. 2002
SCP	1	1	1
BCPP	1	1	1
Inv. společnosti (ČR)	47 (38) ¹⁾	54 (39) ¹⁾	60 (43) ¹⁾
Inv. fondy	46 (44) ¹⁾	52 (48) ¹⁾	63 (55) ¹⁾
Otevřené podílové fondy	64	66	92
Uzavřené PF	0	0	0
Zahraniční PF	912	723	651
Obchodníci s CP	58	71	81
Makléři	1 753	1 717	1 607
Registr. CP	204	254	331
Penzijní fondy ²⁾	20 (9) ¹⁾	21 (9) ¹⁾	13
Pojišťovny ²⁾	46 (5) ¹⁾	46 (4) ¹⁾	46 (3) ¹⁾

Pozn.: ¹⁾ Subjekty v likvidaci, ²⁾ pod dohledem Úřadu státního dozoru v pojišťovnictví a penzijním připojištění Ministerstva financí ČR.

Zdroj: Komise pro cenné papíry

Loni sice zkrachoval další obchodník s cennými papíry Forte Invest, žádné další velké kauzy vyžadující rozsáhlé výplaty z Garančního fondu obchodníků s cennými papíry, jako byly Private Investors nebo KTP Quantum, se však zatím neobjevily. Přezkum pohledávek i výplata klientů dvou zmíněných firem se však vleče a provází je řada soudních sporů. Nelze vyloučit, že možná pochybení komise z minulosti zaplatí daňoví poplatníci. Událostí bylo zavedení první nucené správy nad obchodníkem s cennými papíry fir-

Česká republika

mou SATI. Ta skončila nakonec v konkurzu. Ještě předtím podali ale nucený správce a Komise pro cenné papíry trestní oznámení na neznámého pachatele. Kauzu nyní šetří policie.

Stěžejním cílem KCP je nyní stanovit optimální míru regulace, která by neodrazovala domácí i zahraniční investory, stejně jako další subjekty působící na trhu. Hovoří se i o sjednocení podmínek pro dozor nad jednotlivými částmi trhu. Zatímco dohled nad podílovými fondy je možná přeregulován, o prodeji kapitálového životního pojištění nebo stavebního spoření se to rozhodně říci nedá. Významnou roli může v tomto směru sehrát vznik Asociace finančních zprostředkovatelů a finančních poradců, v níž působí členové předchozí Asociace registrovaných investičních zprostředkovatelů a také finanční poradci. Právě oni totiž veškeré finanční produkty prodávají.

Důležitou roli hraje příprava zákonů a vyhlášek vycházejících většinou z direktiv EU. Zdá se, že předchozí spory komise s Ministerstvem financí o to, kdo a v jaké míře je bude připravovat, jsou minulostí.

Komise věnuje velkou pozornost také tzv. internímu ratingu subjektů, na které dohlíží, inspirovanému britským regulátorem FSA. Umožní jí stanovit jejich rizikovost a podle toho přistupovat ke kontrole všech, kdo na trhu působí.

Letos budou přitom zřejmě v činnosti KCP dominovat dvě témata – slučování dozorů a důkladné posouzení, zda a za jakých přesných podmínek je možné udělit licenci Centrálnímu depozitáři, který má sloužit k evidenci a vypořádání obchodů s cennými papíry.

Pokud bude včas přijata potřebná legislativa, měla by se k 1. lednu příštího roku sloučit Komise pro cenné papíry s dozorem nad penzijními fondy a pojišťovnami. Postavení obou subjektů ve vznikajícím Úřadu pro finanční trh má být rovnocenné. Zatím ale není zcela jasné, jak bude vypadat jeho vedení.

Burza cenných papírů Praha

Objem obchodů na pražské burze loni dosáhl 1,17 bilionu Kč, což je o 14,3 % méně než v roce 2003. Souvisí to s pokračujícím poklesem transakcí s dluhopisy, který dosáhl 692,5 mld. Kč a ve srovnání s předloňským rokem tak byl o 37,6 % nižší. Na druhé straně znovu vzrostl zájem o akcie českých firem. Objem obchodů s domácími akciovými tituly se loni zvýšil z 257,4 mld. v roce 2003 na rekordních 479,7 mld. Kč, tedy o 86,4 %. Index PX 50 pražské burzy posílil o 56,6 %. Loňský rok tak uzavřel na historickém maximu 1032 bodů. Nejvíce, a to o 133,8 %, zpevnil kurz akcií ČEZ, z dalších titulů si Erste Bank polepšila o 48,7 % a Komerční banka o 35,3 %. Ke konci roku měla pražská burza 28 členů, kteří mohli obchodovat s 55 akcemi a 79 dluhopisy.

Vzestup zájmu o české akcie pochopitelně souvisí především s přijetím ČR do Evropské unie. Burza cenných papírů se 1. května loňského roku automaticky stala řádným členem Federace evropských burz. Členství v unii umožňuje, aby domácí cenné papíry nakupovaly některé zahraniční penzijní fondy, jimž to statuty dříve nedovolily. Zájem umocňuje urychlení tempa růstu české ekonomiky, které má pomoci i podnikové sféře a je spojené právě s přijetím ČR do EU.

Koncem května udělila navíc americká Komise pro cenné papíry a burzy té pražské statut »definované zahraniční burzy«. Patří tak mezi neamerické trhy bezpečné pro americké investory.

Jednou z dominant loňského roku byla pro pražskou burzu i domácí kapitálový trh první primární emise akcií společnosti Zentiva (bývalá Léčiva). Titul se po uvedení na burzu v polovině roku těšil velkému zájmu investorů. Protože chce ale majoritní vlastník brzy stáhnout z trhu akcie Českých radiokomunikací a podobně tomu může být u dalších titulů (Unipetrol, možná i Český Telecom a ČEZ), zůstává počet atraktivních českých titulů nízký. Jejich řady letos rozšířilo Orco Property Group, které je od února obchodováno kromě pařížského Euronextu také v Praze, hovoří se i o souběžném obchodování s dalšími tituly nebo nových primárních emisích akcií.

Experti doporučují, aby byla burza podobně jako v jiných zemích využita při privatizaci strategických firem, jako jsou Český Telecom, Česká správa letišť, České aerolinie, Česká pošta aj. Velká diskuse se

Česká republika

rozpoutala kolem privatizace Telecomu. Pokud bude prodán vybranému zájemci, rozhodne se stát privatizovat přes trh některou další z výše jmenovaných společností?

I pro pražskou burzu znamenal loňský rok personální změny. Koncem února rezignoval na funkci předsedy Burzovní komory Dušan Baran. V květnu pak vypršela smlouva generálnímu tajemníkovi (podle nové legislativy generálnímu řediteli) pražské burzy Pavlu Hollmannovi. Na základě konkurzu se stal šéfem burzy Petr Koblík, který podle platné legislativy vykonává obě funkce.

Aktivně se snaží přilákat na pražskou burzu nové tituly. Koblík nevylučuje, že se na ní bude obchodovat také s warranty (poukázkami na akcie), zahájení burzovních obchodů s deriváty nepokládá naopak kvůli malému zájmu za příliš reálné.

Pražská burza momentálně nevede zásadní rozhovory o strategickém spojení s vybraným partnerem. Nelze vyloučit, že k tomu bude v budoucnu okolnostmi donucena.

RM-Systém

Také v mimoburzovním RM-Systému, který předloni získala finanční skupina J&T, došlo k personálním změnám. Dlouholetého ředitele Lubomíra Štíchu, který odešel v létě do důchodu, nahradil triumvirát tvořený ředitelem pro strategii a marketing Janem Oplatkem, provozním ředitelem Jaroslavem Šírkem a finančním ředitelem Janem Špringlem.

Měřeno indexem PK 30, který posílil o 52,3 % na 1443,5 bodu, se loni RM-Systému dařilo. Objem obchodů RM-S ale meziročně klesl o 47 % na 4,9 mld. Kč. Většímu zájmu se naopak těšily průběžné aukce, v nichž se zobchodovaly cenné papíry za 2,3 mld. Kč, o 32 % více než v roce 2003.

Roste podíl internetových obchodů. Koncem roku 2004 bylo v RM-S registrováno 178 emisí cenných papírů, z toho 116 akcií, 53 dluhopisů a 9 podílových fondů. Podle předběžných údajů dosáhla loni společnost hrubého zisku 20 mil. Kč při tržbách ve výši 90 mil. Kč.

RM-S chce letos převzít od dřívějšího stoprocentního vlastníka Podniku výpočetní techniky pobočky, jejichž počet klesl na 58. Jejich prostřednictvím pak hodlá nabízet širokou škálu produktů. Co bude tato nabídka zahrnovat a jaké společnosti distribuční síť RM-S využijí, zatím není známo. V úvahu připadají samozřejmě v první řadě produkty majoritního vlastníka společnosti – skupiny J&T.

RM-S chce také rozšířit dosavadní obchody o tituly, které byly vyřazeny z trhu. Zda bude tento zájem realizován závisí na rozhodnutí Komise pro cenné papíry. Příliš reálný zatím není projekt, na jehož základě by mohli přes RM-S čeští investoři obchodovat s deriváty na český index a další středoevropské akciové indexy obchodované na Vídeňské burze.

Na druhé straně chce mimoburzovní RM-S vytvořit »školkou« primárních emisí, tedy umožnit, aby na jeho trhu proběhly primární emise akcií menších firem v hodnotě desítek milionů korun.

Středisko cenných papírů (Centrální depozitář)

Nespokojenost s pomalým postupem při přípravě Centrálního depozitáře pro vypořádání obchodů s cennými papíry přiměla ministra financí Bohuslava Sobotku k výměně ředitele Střediska cenných papírů. Dlouholetého šéfa SCP Jiřího Sedláčka vystřídal v únoru Bedřich Janáček. Tento krok provázela další úsporná opatření a omezování počtu zaměstnanců SCP.

Loni se totiž objem služeb poskytovaných střediskem opět snížil. Hodnota převodů cenných papírů klesla proti roku 2003 z 1,7 na 1,55 bil. Kč. Menší je znovu počet účtů majitelů cenných papírů i emisí cenných papírů registrovaných střediskem. Počátkem letošního roku činil počet účtů v SCP 2 546 907. Většina (2 370 758) patřila českým občanům, 170 441 bydlícím na Slovensku a 5708 v ostatních zemích. Celkem 363 785 účtů bylo prázdných.

Obrat střediska, které je příspěvkovou organizací Ministerstva financí ČR, dosáhl loni 432,8 mil. Kč. Řadu poskytovaných služeb zlevnilo – jejich cena klesla v průměru podle odhadu o 7,8 %.

Česká republika

SCP, které v ČR slouží jako centrální registr dematerializovaných cenných papírů, má být v budoucnu součástí Centrálního depozitáře. Ten by měl kompletně zajišťovat vypořádání obchodů s cennými papíry, a to i po finanční stránce. Původně se předpokládalo, že vznikne právě ze SCP. Nakonec bylo rozhodnuto, že jeho základem bude Centrální depozitář UNIVYC, dceřiná společnost pražské burzy pro vypořádání obchodů. Základní kapitál depozitáře činí 100 mil. Kč, na jeho činnosti by se měly – alespoň zpočátku – podílet tři subjekty. UNIVYC (za pražskou burzu), stát (jako majitel SCP) a PVT, které dosud poskytovalo středisku služby. Uzavření dohody, na jejímž základě požádal UNIVYC Komisi pro cenné papíry o udělení licence, předcházela složitá jednání. Podíly jednotlivých subjektů v depozitáři nejsou známy, stejně jako řada dalších zásadních smluvních podmínek.

Centrální depozitář měl původně zahájit činnost již letos. Nyní se předpokládá, že to bude až počátkem příštího roku. Má umožnit vícestupňovou evidenci cenných papírů. Investoři i další účastníci na trhu si ale od něj především slibují, že zlevní vypořádání obchodů s cennými papíry v ČR a ztraktivní tak český trh. Archivace a zabezpečení historických dat nejsou levné. Splní tedy očekávání investorů? Zákon o podnikání na kapitálovém trhu umožňuje, aby o licenci k udělení Centrálního depozitáře požádaly také zahraniční subjekty.

Obchodníci s cennými papíry

I v loňském roce se počet domácích obchodníků s cennými papíry dále snížil, a to na 58. Některé zahraniční subjekty totiž nyní hodlají poskytovat služby na základě tzv. evropského pasu. Další pokles počtu obchodníků s cennými papíry souvisí i s velikostí českého trhu, silnou konkurencí bank s hustou pobočkovou sítí a přísnějšími nároky Komise pro cenné papíry na tyto subjekty. Překvapením byl krach neznámé firmy Forte Invest, jejíž klienti budou odškodněni z Garančního fondu obchodníků s cennými papíry. Nepůjde ale zřejmě o nijak závratnou částku. Vzhledem k soudním sporům, chybějícím penězům a výměně konkurzního správce nebyla dosud z fondu vyplacena část investorů poškozených krachem společnosti KTP Quantum a také Private Investors.

O tom, že komise – díky změnám legislativy – vůči obchodníkům s cennými papíry přitvrdila, svědčí zavedení první nucené správy na firmu SATI. Firma nakonec skončila v konkurzu, její minulé aktivity vyšetřuje policie.

Stále více firem nabízí on-line obchodování, a to nejen s domácími, ale také zahraničními cennými papíry. Silná konkurence snižuje ceny a je otázka, kolika zahraničním subjektům se za těchto okolností vyplatí vstup na český trh.

Podmínky pro činnost domácích obchodníků se přitom v budoucnu ještě zprísni. Nově připravovaná pravidla kapitálové přiměřenosti, známá jako Basel 2, která mají platit od roku 2007, se totiž mají vztahovat i na obchodníky s cennými papíry. Vyžadují minimálně osmiprocentní rezervy, ale především, aby firma kryla rizika spojená se špatným postupem zaměstnanců nebo způsobená vnějšími vlivy.

Většina nejvýznamnějších hráčů působících na českém trhu je členem Asociace pro kapitálový trh. Část menších zase působila v rámci Asociace pro kapitálový trh, která ovšem neměla kvůli prohrěškům řady členů dobrou pověst a její činnost skomírala. Nahradila ji Česká asociace pro kapitálový trh, která sdružuje 13 členů. Určitý předvýběr členů i etický kodex, který nedávno přijali, naznačují, že by se neměl opakovat osud Asociace pro kapitálový trh.

Unie investičních společností

Majetek podílových fondů působících na českém trhu dál utěšeně roste. Loni stoupl ze 151 na 169 mld. Kč, tedy o osmnáct miliard korun. Polepšily si hlavně zahraniční fondy, jejichž aktiva stoupla o 14 mld. Kč, hodnota portfolií domácích fondů se zvýšila jen o čtyři miliardy. Souvisí to s penězi, které dále vybírají institucionální investoři z bývalých kuponových fondů. Nic na tom příliš nezměnilo ani snížení da-

Česká republika

ní domácích fondů z 15 na 5 %. Zahraniční správci také na rozdíl od většiny domácích nabízejí tzv. zajištěné fondy, o které je v ČR velký zájem.

Vysoké výnosy sice mírně zvedly zájem o středoevropské akciové fondy, v módě ale zůstávají především fondy peněžního trhu. Z dluhopisových naopak investoři v obavách ze zvyšování úrokových sazeb peníze vybírali. Dluhopisové fondy, které investovaly do středoevropských obligací, ale loni vykázaly zajímavý výnos. Někteří velcí domácí správci nyní více nabízejí profilové fondy či investiční profily, odpovídající investorově naturelu. Zájem o ně je ale zatím relativně malý.

Na trhu ubyla jedna významná investiční společnost. Fondy ŽB Trustu převzala finanční skupina Pioneer a změnila jejich názvy. Stále nebyla dokončena transformace Investiční kapitálové společnosti Komerční banky, která se zřejmě stane součástí Sociétés Générale Asset Management.

Soud předloni na základě žaloby minoritního akcionáře Jana Vokrouhleckého nařídil již otevřenému fondu OPF Kvantu Kombinovanému, aby se znovu změnil na investiční fond Zlatý IF Kvantu. Na základě změn legislativy a dohody s tímto akcionářem se pak loni mohl fond opět otevřít. Letos by mělo dojít k transformaci fondů IF Newton a IF Energetiky na otevřené podílové fondy. Otevírání investičních fondů napadené některými minoritními akcionáři pro údajnou neústavnost se tak již snad konečně stane minulostí.

Nový zákon o kolektivním investování, který platí od prvního května, přináší řadu změn. Týkají se především investičních limitů u »standardních evropských fondů«, jejichž statut odpovídá evropské směrnici UCITS. S těmi je pak možné na základě tzv. evropského pasu volně obchodovat v zemích EU. Většina českých fondů má minimální limit pro investici do jediného titulu vyšší než požadovaných pět procent a patří tak vlastně mezi speciální. Některé investiční společnosti, jako IS České spořitelny, již ale tyto limity snižují, aby mohly svou nabídku rozšířit i na zahraničí.

Skutečné speciální fondy, tedy nemovitostní, derivátové a jiné, zatím v ČR drobným investorům nabízet nelze. Po řadě změn totiž zákon umožňuje prodávat tyto fondy při investici minimálně deseti milionů korun. Novela, která řeší tento problém, zřejmě začne platit od příštího roku. Fondy budou určeny pro sofistikované investory.

Zmíněná právní norma také umožňuje, aby investiční společnosti klientům nabízely kromě fondů i individuální správu aktiv (asset management).

Evropská federace investičních společností a fondů, k jejímž členům patří i Unie investičních společností (UNIS) sdružující domácí správce fondů, zavádí novou kategorizaci fondů. Jejím cílem je sjednotit jednotlivé typy fondů. V praxi jde hlavně o přesnější rozlišení fondů peněžního trhu od dluhopisových a také kritérií, na jejichž základě je možné jednotlivé typy fondů navzájem porovnávat. Členové UNIS by se měli touto kategorizací fondů řídit od května, což je i datum, od něhož budou muset fondy publikovat také tzv. zjednodušený prospekt, v němž najde investor v přehledné formě vše podstatné o fondu. Včetně tzv. ukazatele TER (Total expense ratio), který zahrnuje všechny důležité náklady, s nimiž může klient při investici do fondu počítat. Bude tak možné posoudit, zda není správa fondu v porovnání s konkurencí drahá.

Asociace pro kapitálový trh

K největším hráčům na českém trhu patří členové Asociace pro kapitálový trh (AKAT), kteří mají rozhodující podíl na individuální správě aktiv (asset management). Podle údajů k 30. září loňského roku obhospodařovali majetek za téměř 185 mld. Kč, proti konci roku 2003 tak jeho hodnota vzrostla o více než 20 mld. Kč. Mimo AKAT ovšem stojí PPF Asset Management, který spravuje aktiva za více než 100 mld. Kč.

Členové asociace navíc obhospodařují zahraniční fondy s majetkem přesahujícím 60 mld. Kč. I když některé z nich limituje chybějící distribuční síť, neumožňující jim konkurovat největším bankám, jejich podíl na trhu postupně roste.

V čele AKAT, který se významně podílí na přípravě legislativy, stojí od loňského roku nový šéf Jan Troniček z finanční skupiny HVB. Asociace má 42 členů.

Česká republika

Legislativa

Prvního května 2004 začaly platit zákony o podnikání na kapitálovém trhu, o kolektivním investování i další právní normy upravující český finanční a kapitálový trh. Vzhledem k tomu, že vycházejí z legislativy Evropské unie, upravují institut »jednotné evropské licence«. Ta umožňuje, aby měl subjekt mající povolení k podnikání na trhu jedné členské země víceméně automatický přístup na trhy dalších členů unie.

Nový zákon o podnikání na kapitálovém trhu byl a je předmětem velké kritiky. Problémem je především nejednoznačnost vymezených pojmů. Mnohá ustanovení této právní normy jsou proto třeba novelizovat.

Zákon o kolektivním investování sice neupravuje činnost fondů SICAV (podílových fondů s variabilním kapitálem), s jeho konečnou verzí však panuje větší spokojenost. Také tato právní norma bude novelizována. Změny se týkají především tzv. speciálních fondů. Snížení minimální investice z deseti milionů na únosnější částku umožní, aby do nich investovali i menší investoři. Speciální fondy nejsou nicméně určeny pro každého. Tomu bude odpovídat jejich daleko přesnější vymezení v připravované právní normě. Chystají se i novely dalších zákonů.

Zásadní význam pro další dění na trhu bude mít především tzv. změnový zákon, který upravuje řadu legislativních norem v souvislosti s chystaným slučováním institucí zabývajících se dohledem nad jednotlivými částmi domácího finančního trhu. V první fázi má být v polovině letošního roku převeden dohled nad kampeličkami na bankovní dohled působící při ČNB a Komise pro cenné papíry se má od ledna příštího roku sloučit s Úřadem státního dozoru v pojišťovnictví a penzijním připojištění Ministerstva financí ČR a vytvořit Úřad pro finanční trh. Zda budou tyto plánované termíny dodrženy závisí na tom, kdy bude zákon schválen.

František Mašek, týdeník Ekonom